

בסייעתא דשמיא

# לגדור - פריץ

מאמרים ומכתבים

על השינויים החמורים, והפירצות החמורות

חדשים לא שערום אבותינו

ועל המכשלה הגדולה

במה שכינו:

"תיקון סופרים המדוייק" - עם הגהות מסברה הפך המסורה.

"התהילים המדוייק" (כנ"ל). "חומש המדוייק" - עם מבחר

מפירוש רש"י והחלפת קטעים ברש"י. "המחזורים המדוייקים".

"הסידור המדוייק" - והנגרר אחרי שינויי סידור "עבודת השם"

(הספרדי-חולון).

ועוד נספחים - "תנאים" לקבלת גר, ועוד

מהדורה מקוצרת עם הוספות רבות

תשע"ז

(מהדורה ראשונה מורחבת תשס"ד מופיעה ב"אוצר החכמה")

יו"ל ע"י "אגודת משמר-הקודש"

ירושלים - בני-ברק

### התודה והברכה

טוב להודות לה' - כי עזרנו, הנחנו והאיר עינינו,  
בכל שלבי הכנת הקובץ. ולברכו - ברוך הנותן ליעף  
כח ולאין אונים עוצמה ירבה.



והגנו לקבוע ברכה והודאה, לכל הרבים, שסייעו  
לנו, לכבוד ה' ותורתו, בעצתם, בהשתדלותם,  
ובממונם. זכות הרבים תלוי בהם, ושכרם כפול  
מן השמים.

### הארות והערות

ניתן לשלוח לאגודת 'משמר-הקודש'

בכתובת מייל:

Mishmar0203@gmail.com

# קובץ לגדור-פרץ

## מחאה ממרן הגר"ח קניבסקי שליט"א – תשע"ז

אור לכ' חשוון תשע"ז, הצגנו ענין הפירצות החדשות קמיה דמרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, והוא נחרד כולו היאך מעיזים לפגוע בנוסח קדושא דסידרא השגור בפי כל קהילות ספרד ואשכנז במשך כל הדורות ועד היום הזה, ואשר יסודו עפ"י גדולי הראשונים ועפ"י 'שער-הכוונות'.

והתבטא בחריפות, וביקש למחות בשמו על-זאת ועל עוד אחרות שנתוספו על הישנות כמבואר בתוך הקובץ (על הישנות כבר חתם מרן יחד עם גדולי ישראל, ב'דעת-תורה' לקמן).

## תוכן עניינים

ד	..... דעת-תורה
ו	..... הקדמה למהדורה המקוצרת
ט	..... שינויים חדשים נועזים במהדורת "הסידור המדוייק" השלישית - תשס"ה
יא-יב	..... מכתבי בד"צ 'זכרון מאיר' והגאון ר"ח מיישקובסקי שליט"א
יג	..... דבר המערכת (משנת תשס"ד)
טו	..... מי נתן פרש"י למשיסה?
יט	..... על משמר המסורת, מול כללי המדקדקים - דעת תורה מגדולי הדורות
כ	..... אנה אנחנו באים? [מכתב]
כא	..... קונטרס על משמר הקודש
	..... הסידור "המדוייק" - נקודות הקצ"ף - זיוף מושלם - נקוד וטלוי"א - חי העולמים - ברוך שאמר - שער הכוונות - שער התקנות - עלינו לשבח - ולא גורלנו - ברכת אשר יצר - שעה שוועת - קוממיות במדינתנו? - בהלל גמור ובהודאה - סידור "עבודת-השם" - סידור "שערי-תפילה" - צער"י תפילה - לשון תורה לחוד - לשון חכמים לחוד - רעה-חולה - גזירה דרב"ה
לז	..... שינויי של נתן העזתי - עלינו לשבח חרוזות של ד' ד'
לח	..... לעקומי גירסא [מכתב שנדפס בקובץ "בית הלל"]
לט	..... לשונות התפילה-לשון מקרא בלבד? [נעריצ'ך, נקדיש'ך, למען אמיתך]
מב	..... על המחזורים 'המדוייקים' [מכתב] מודעא רבה לבני אשכנז
מד	..... כתבי הקדש ה"מדוייקים" - הקדמה
מה	..... "תיקון סופרים" "המדוייק" איש מצליח-ספר מוגה (מוטעה) ע"פ סברא
נו	..... ואל בינתך אל תישען [מכתב]
נח	..... רשימה חלקית של השינויים שב"הסידור המדוייק"
ס	..... נספחים - "תנאים" לקבלת גר

גליונות 'בית נאמן' - על שמשון שופטן של ישראל - מסמרים בכותל המערבי - רבי אליעזר הקליר והמשכילים - ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא - בין יהדות ספרד ליהדות אשכנז - תגובת המערכת



דעת-תורה

SHIMUEL HALEVI WOSNER  
KABBI OF  
ZICHRON-MEIR, Bnei-Brak

שמואל הלוי ואזנר  
רב אב"ד ור"מ  
זכרון-מאיר, בני ברק

ב"ה יום כ"ג תמוז ה'תש"ד

דברי הרבנים הגדולים ברורים בטעמים - המסורה בין בעניני תפלה ובין בכל הנוגע לכל חלקי התורה - היא יסוד קיומנו - ומה שנהגו הקדמונים ולא הגיהו אעפ"י שהיו בקיאים ביסודות לשון הקודש אסור לשנות ולהגיה ומלבד מה שנראה ברור כטעות סופר או טעות המעתיק וכיו"ב.  
וחלילה לשלוח יד בתקנות הקדמונים שחמורים לנו כהלל"מ, ומכ"ש בכתובת תנ"ך וכתובת אותיות סת"מ - ואין בזמן הזה שום כח בעולם שיכול לבטל תקנות קדמונינו גם בשב ואל תעשה - ועון זה הי' התחלת דרכי המתחדשים שהביא חורבן על כל כנסת ישראל.  
וצער להאמין שת"ח נותנים יד לדרך מסוכן הזה. והכלל בכל דברים הנ"ל וכיו"ב מליצת מרן החתם סופר זי"ע דהחדש אסור מן התורה.

ב"ה, יום כ"ג כסלו תשס"ד לפ"ק

דברי הרבנים הגדולים ברורים בטעמים - המסורה בין בעניני תפלה ובין בכל הנוגע לכל חלקי התורה - היא יסוד קיומנו - ומה שנהגו הקדמונים ולא הגיהו אעפ"י שהיו בקיאים ביסודות לשון הקודש אסור לשנות ולהגיה ומלבד מה שנראה ברור כטעות סופר או טעות המעתיק וכיו"ב.

וחלילה לשלוח יד בתקנות הקדמונים שחמורים לנו כהלל"מ, ומכ"ש בכתובת תנ"ך וכתובת אותיות סת"מ - ואין בזמן הזה שום כח בעולם שיכול לבטל תקנות קדמונינו גם בשב ואל תעשה - ועון זה הי' התחלת דרכי המתחדשים שהביא חורבן על כל כנסת ישראל.

וצער להאמין שת"ח נותנים יד לדרך מסוכן הזה. והכלל בכל דברים הנ"ל וכיו"ב מליצת מרן החתם סופר זי"ע דהחדש אסור מן התורה.

ע"ז בעה"ח - מצפה לרחמי ה'  
שמואל הלוי ואזנר

## הקדמה למהדורה המקוצרת - תשע"ז

כבר חלף יותר מעשור (תשס"ד) מאז שנתפרסמה מחאתם של גדולי הדור על דבר הפירצה הנוראה, של הוצאת ספרים שע"י ישיבת 'כסא-רחמים', בשינויים חמורים וזרים במסורת התפוסה בידי כלל ישראל, הן ב'תקון סופרים', והן בנוסחאות התפלה, גם בנוסחאות השוות לכל העדות. וכן בפירוש רש"י על התורה שנתקדש קודש קדשים.

ואמנם רבים מאוד, נפקחו עיניהם, שלא להשתמש בהוצאתם כלל, כמו-כן יש להוקיר פעולת עורך הסידור 'כוונת-הלב', אשר מחק מסידורו את גירסותיהם מכל-וכל.

וכבר שאול שאל אחד מהממונים המיוחדים אשר בביהכ"נ 'לדרמן', את מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א מה לעשות עם כל הסידורים שבהוצאתם, וכן עם הסידור 'עבודת-השם' (חולון) ההולך בעקבותם שנתרמו לבהכ"ס, והוסיף לשאול שאולי יש ליתנם לבתי כנסת ספרדים, והורה לו מרן באופן נחרץ שיש לגונזם. וכן ידענו בבירור מגדולי הרבנים הספרדים שהורו להוציא את הסידורים מבתי הכנסת ובתי המדרש.



והנה בחודש חשוון תשס"ה שלח ראש ישיבת 'כסא-רחמים' מכתב למרן רמ"י ליפקוביץ זצוקללה"ה ובו הוא מצדיק את כל שינוייו. ומרן אמר לנו שלא חש לענות לו. אחר זמן בחודש אדר ב', פרסם ראש ישיבת 'כסא-רחמים' את המכתב בירחון 'אור-תורה' תחת הכותרת 'מכתב-גלוי שלא קבלתי עליו מענה'. ואחר שקראנו את הדברים ירדנו לסוף דעתו של מרן מה שלא חש לענות לו. ש'מכתב-הגלוי' הלז מגלה טפח ומכסה אלפים אמה ואין לו רגלים. ובזמנו התפרסם הדבר איך שהעמידו פנים בפני מרן בעל 'שבט-הלוי' זצוקללה"ה, כביכול שכל השינויים הם ע"פ המסורת שבארצם ועפ"י 'לחם הביכורים' – ולא חש להכחיש את הגלוי לכל המעיין בסידוריהם הישנים ובספר 'לחם-הביכורים' הנ"ל שאכן שינו מנוסחתם, דוק ותראה.

וכחזיון הזה ממש מצאנו בספר 'זכות משה' (עמ' סח) שאלה י"ט, ז"ל: **שאלה:** שמעתי מאברך אחד מעירנו (קרית גת) ששמע את הגאון הרב יצחק יוסף נר"ו בלויין, שאמר ששאל את הרב נר"ו (לפני הרבה שנים) לגבי הסידור (איש מצליח) שאיך יש בו שינויים ממה שהיה בידנו עד עתה, וענה לו הרב נר"ו שדרך פסיקתו בדקדוק בסידור היא ע"פ גאוני ג'רבא ותונס, ע"כ. והסיק מכאן הגר"י יוסף נר"ו שהסידור הנ"ל והגירסאות המובאות בו הם ליוצאי ג'רבא ותונס, והוסיף עוד שא"כ היו צריכים לכתוב בשער הסידור: "לעולי (יוצאי)

ג'רבא ותונס". ואנכי שמעתי (עד כמה שאני זוכר) שלא כן הוא, ואין הסידור מיועד רק ליוצאי ג'רבא ותונס, אלא ע"פ הדקדוק האמיתי לכל אחד (ולא רק ע"פ חכמי תונס). יורנו מורנו דעתו באמת. **תשובה:** לא רציתי להתווכח עם הגר"י יוסף שליט"א, אך האמת יורה דרכו...

ובכן, בדומה לעניינינו ממש, אינם רוצים להתווכח עם מרן בעל 'שבט הלוי' אלא טוענים שזהו מנהג ארצם. אבל 'האמת יורה דרכו' לשנות ככל העולה על רוחם. ועיין לקמן מכתב בד"צ 'זכרון מאיר' ומכתבו של הגר"ח מישקובסקי שליט"א.



ונציג בכאן דוגמא אחת מני רבות, חמורה במיוחד, המכחשת בגלוי את מה שטען בפני מרן בעל 'שבט הלוי'. הנה אחר מחאת גדולי הדור בשנת תשס"ד, הוציאו בשנת תשס"ה מהדורא חדשה של 'הסידור המדויק' עם עוד שינויים חדשים. ולהראות כמה כוחם גדול לשנות על-אף אזהרת גדולי הדור, הרעישו עלינו בשינוי נועז חדש, חמור עד מאוד. והוא בנוסח קדושה דסידרא המורגל יום יום בפי כל קהילות אשכנז וספרד כולל כל נוסחאות טוניס וג'רבא – וגם בתפלת כהן שב'לחם הביכורים' לא העיר להגיהו (והיא סתירה גמורה למה שטען בפני מרן 'שבט הלוי' כנזכ"ל). ועתה נפרט.

הנה כל קהילות ספרד ואשכנז ממזרח שמש עד מבואו, מתרגמים בקדושה דסידרא, ה' ימלוך לעולם ועד – ה' מלכותיה קאים (ספרד) או קאים (אשכנז) לעלם ולעלמי עלמיא. והיא כמסורת תרגום אונקלוס התפוסה בידינו בכל הדורות. והעידו על נוסח זה הרמב"ן בפירושו על התורה, הרד"ק (ישעיה ו,ג), מחזור ויטרי ועוד ועוד. וכן הוא נוסח האר"י בשער הכוונות, בסוף שירת הים. עי' בכף החיים סי' מח סק"א העתיק כל נוסח התפלה שקיבל המהרח"ו מהאר"י הקדוש עי"ש בשירת הים.

והנה מפני קושיא דקדוקית קבע בדמיונו שיש לקעקע את המסורת, ושלח ידו בקדשים, ושם בסוגר את המילה (קאים) – ה' מלכותיה (קאים) לעלם ולעלמי עלמיא. ולפלא שבכל המהדורות הקודמות של 'הסידור המדויק' עדיין לא השכיל לעמוד ע"ז. (ויותר נכון שעדיין לא לבש נועזות עד שהערימו להדפיס את מכתבו של מרן בעל 'שבט הלוי' כביכול כהסכמה - נגד אזהרת בית הדין - עיין לקמן). וכן כל חכמי טוניס שמעולם – שכביכול נסמך עליהם – לא החכימו בזה, לבד הוא.

והנה קושי דקדוקי זה אינו חדש, כבר עמד ע"ז רבות בשנים לפניו, היעב"ץ בסידורו וזה לשונו: "קאים צ"ע מאי טעמא שינה המתרגם הלשון לזכר, ומפורש מצינו דניאל ד, כג מלכותך לך קיימא, אולי כיון לסוד, ואני לא ידעתי",

הנה לא עלה על דעתו הו"א ח"ו לנגוע במסורת המקובלת. אדרבא כתב דאולי יש סוד בדבר. ועוד כתב שם טעם נכון עיי"ש. גם בספר 'לחם ושמלה' ו'נתינה לגר' (ביאורים על התרגום) כתבו יישובים נכונים על זה עיי"ש<sup>1</sup>.

**ומי הוא זה ואי זה הוא בדור יתום זה אשר מלאו לבו לעשות כדבר הזה לקעקע מסורת מובהקת של כל הדורות, נטועה במסורות, יסודה בתרגום אונקלוס בראשונים ובשער הכוונות?.** [לאחרונה, בעוונותינו הרבים, נתפרסמה קלטת בה השמייע תגובתו בשנת תשס"ה ובה דברי זלזול ובלע, על כל גדולי הדור, תצלמה אוזניים משמוע].



והנה לא שתו לבם כלל ועיקר לאזהרת גדולי כל הדורות וגדולי דורנו במכתבם, שהמסורת יסוד קיומנו, שסטיה קלה מהמסורת התפוסה אחריתה מי ישורנה, ובעוה"ר ראה ראינו שממש סמוך ונראה בשנת תשס"ח, פרצו גבולות עולם – ביסוד היסודות.

כי הנה גלוי וידוע לפני כל בר בי רב, שדעת כל גדולי הדור שאין להכניס שום תערובת זרה בלימוד תשב"ר כמסורת כל הדורות. ובדיעבד שבדיעבד במקומות מסויימים, ובתנאים מסויימים משום עת לעשות לה' התירו מה שהתירו.

והרי גילוי-דעת ממרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שנתפרסם בשנת תשע"ג: "כתב הרמב"ם (ת"ת פ"ה) קטן אביו חייב ללמדו תורה שנאמר ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם. ובשו"ע (יו"ד רמ"ה) מצות עשה על האיש ללמד את בנו תורה. והדבר פשוט שאין אדם יוצא ידי חובת מצווה זו אלא בדרך שנמסר מדור דור.

ומה שיש כהיום תלמודי תורה ששינו להוסיף לימודים זרים ועוד שינויים, הנה חובה על כל אב בכל עיר ועיר, החרד לבניו, להרחיק מהם. ויקויים בו וכל בניך למודי ה' ורב שלו' בניך". עכ"ל.

1. ולשוא טרח בעל הסיפור 'עבודת ישראל' (ור"י כסא רחמים בעקבותיו) לחפש נוסחאות ישנות מהגאונים ועוד, חפש מחופש, כי מה יתן ומה יוסיף נוסח זה או אחר לנטוש ח"ו נוסח התפוס בידנו כל קהילות ספרד ואשכנז ע"פ הרמב"ן היר"ק ועוד, ומאושר ומיושר ע"פ האר"י הקדוש בשער הכוונות. (בעל סדור 'עבודת ישראל' מאשכנז הלך בעקבות המדקדקים שבאשכנז רז"ה ובעל 'זיעתר יצחק' שהרהיבו לעשות שינויים רבים נגד המסורת. והרי דוגמא אחת. כתב בסדור עבודת ישראל עמ' 263 (מנחה דשבת): "אך מה שכתבו בעל מג"א ובעל אליה זוטא לש"ע א"ח ס' רס"ח בשם שכנה"ג שיש לומר כליל שבת וינחזו בָּהּ וביום השבת בו, ובמנחה בָּם, הוא דבר תמוה ומתמיה וכנגד כל דרך לשון". הרי מחמת שתמוה בעיניו ביטל במחזי יד את נוסח גדולי האחרונים, וכבר מחו ליה אמוחא על זה. ודי בזה).



והנה מה שאצל גדולי ישראל הוא בדיעבד שבדיעבד ועת לעשות לה', אצל ר"י כסא רחמים, היא לכתחילה שבלכתחילה וכשר למהדרין. הרי לפנינו מה שהראו לנו כתוב ב"קול העיר" (ב"ב) כ' בתמוז תשס"ח בזה הלשון:

אנו מציגים בזאת, מסמך בכתב ידו של ראש ישיבת כסא רחמים הגר"מ מאזוז, התומך בהנהגת 'תוכנית ליבה לייט', גם בתלמודי-התורה: "ראיתי את התוכנית הנ"ל", כותב הרב מאזוז על תוכנית ליבה מקוצצת שהוצגה לפניו, "והיא כשרה למהדרין. כל המקצועות עד החשבון ועד בכלל – הם קודש קודשים. טבע – ממליץ עליו הגאון 'חתם סופר'. גיאוגרפיה – ממליץ בעדה הגר"ח בעל 'אמרי בינה'. היסטוריה – בהקדמת סדר הדורות. התעמלות – הגאון יעב"ץ כותב שעל זה נאמר "אדם לעמל יולד". מוסיקה – משבח הגר"א ז"ל מאוד. אנגלית – כדאי ללמוד קצת להכיר אותיות ומילים ומשפטים, בשימוש התרופות".

וסיפרו לנו שהראו את הדברים הנ"ל קמיה דמרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א, והגיב על-זה בחריפות רבה. ויעוין ב'דרך עץ החיים' להרמח"ל (בסוף מס"י, באמצע המאמר בד"ה ותדע בוודאי) דברים מופלאים על לימוד תשב"ר בטהרתו, השופכים אור גדול על המתרחש בדורנו לעינינו. עיי"ש בעיון נמרץ ויאירו עיניך.



והרי לנו כמה גדולים דברי חכמים, אזהרת גדולי הדור במכתבם, אשר חרדו חרדה גדולה עד מאוד פן יוסיף לפרוץ בחומת המסורת, וכמו שאכן הראנו בעליל עוד פרצות חדשות חמורות בעוה"ר וכנזכ"ל. ותו לא מידי.



שינויים חדשים נועזים במהדורת ה"סידור המדוייק" השלישית -  
תשס"ה

"הסדור המדוייק" מהדורת תשנ"ו ותשנ"ז

מִלְכוּתֵהּ קָאִים לְעֵלָם וְלְעַלְמֵי עֲלְמֵיָא: כִּי בָא

השינוי ב"הסדור המדוייק" מהדורה שלישית תשס"ה

מִלְכוּתֵהּ (קָאִים) לְעֵלָם וְלְעַלְמֵי עֲלְמֵיָא: כִּי בָא

ועוד אחרת, במהדורות הראשונות הכניסו חידושים-שיבושים בקה"ת של בה"ב האהלה - בטעם מלרע, במהדורת תשס"ה הדגישו את שיבושם בתוך הטקסט!!! וכן עשו בחומשים.

הדגשת השינוי ב"הסידור המדוייק" מהדורת תשס"ה  
בו הוסיפו תוספת הדגשה 'מלרע' לשינוי שלהם ששינו ע"פ סברא

דְּבַרְתָּ: לוי וַיִּמְהַר אֲבֹרְתָם הָאֵהֳלָה מִלַּע אֶל־שָׂרָה וַיֹּאמֶר מִהָרִי שְׁלֹשׁ  
סָאִים קִמַּח סֵלֶת לְוֹשֵׁי וַעֲשֵׂי עֲגוֹת: וְאֶל־הַפֶּקֶד רָץ אֲבֹרְתָם וַיִּקַּח

כאן קבע את שיבושו בתקיפות ובהחלט גמור ולא חש לכל הנוסחאות ממש הסותרות שיבושו (כמבואר להלן) במאמר על "תיקון סופרים", ולפי סדר עבודתו בהגותיו לכל הפחות היה לו לכתוב הנוסח המסורתי בסוגר. ואחד מחכמי חאלב, (החתום גם על הגילוי דעת), הידועים בעוצם דייקנותם ודביקותם במסורת, בראותו שמשווים את כל העולם טועין, התבטא בחריפות ואמר בצחות לשונו שאם 'האהלה' מלרע אזי כל היוצא מתח"י מלרע-בתחתית, ותו לא מידי.



כבר כתבנו לעיל שאחרי מחאת גדולי ישראל, העמידו פנים קמיה דמרן בעל 'שבט הלוי' זצוק"ל דחלילה אין הם פוגעים במסורת, והשינויים הם ע"פ גדולי טוניס וג'רבא הלחם ביכורים ועוד, והיה זה לנחת למרן, וזה אשר כתב להם, וזה לשונו: הנה אודות מכתבי בענין שינוי מסורה שלנו, לא כתבתי רק לכבוד ה' כי מסורת רבותינו ואבותינו הוא עמוד המעמיד הדורות - ולא נזכר שם שום פרטי. ובקורו של כבודו בביתי היה לנחת רוח שגם כבודו אינו רוצה לפגוע חלילה בזה". ע"כ.

אלא שאחר כך התברר למרנן, שאין הדברים אמת, כי האמת ש"הסדור המדוייק" מלבד מה שפוגע במסורת כלל ישראל, פוגע חמורות גם במסורת המקובלת בארצם דוק אצל זקני ג'רבא וטוניס ובסדוריהם ותשכח. [והם בעצמם בהנחת אבן הפינה לשיבת "כסא רחמים" שנת התשמ"א נתנו תשורה סדור תונס שנת תרנ"ז, הנדפס מחדש בארץ ע"י אירגון יוצאי ג'רבא ודרום טוניס - ונוסחאותיו טופחים על פניהם].  
וכמו הדוגמא החמורה שהצגנו לעיל.

ולכן כשהגיעה שמועה למרן הגר"ש וואזנר זצוק"ל שעומדים לנצל את מכתבו הנ"ל לרעה, להדפיסו כביכול כעין הסכמה למהדורה החדשה הסוטה ממסורת ישראל, מיד נשלחה מטעם בית-דינו של מרן הגר"ש וואזנר זצוק"ל אזהרה שאינה משתמעת לשתי פנים.

**בית הוראה**

כראשות מרן הגר"ש ואזנר שליט"א

רב אב"ד ור"מ

זכרון מאיר - בני ברק

\*\*\*

בית, יו"א מרחשון תשס"ה.....

כב'

הגאון הרב מאיר מאזוז שליט"א

ראש ישיבת כסא רחמים

השלוי והברכה,

מאחר וישנם שמועות שרוצים לפרסם את מכתבו של מרן בעל  
"שבט הלוי" שליט"א שכתב למעכת שליט"א בענין שינוי המסורת  
וכו'.

הננו להודיע בשם מרן שליט"א שהמכתב נועד לפייס את דעת  
מעכת שליט"א, ואין לפרסמו ברבים כהסכמה על הסידור וכדו'.  
וכמו"כ אין לפרסם את המכתב בכל צורה שהיא.

ע"ז בעז"ח בשם מרן שליט"א



נמסר ע"י שליח ב"ד ביום י"ז מרחשון תשס"ה

בעונותינו הרבים עברו בזדון וביד רמה על אזהרתו ובקשתו של גאב"ד זכרון  
מאיר זצוק"ל, [היחידי שקיבלו בביתו], ונזדרזו להוציא מהדורא חדשה עם  
מכתבו של הגאב"ד כביכול כעין הסכמה, וכבר כתבנו לעיל שעל סמך זה הוסיפו  
פרצות חמורות חדשות ונועזות.

גם מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א הביע בפנינו את עגמת-נפשו הגדולה ממה  
שנעשה. וכן העידו בני-ביתו שהיה שרוי בצער רב. עוד שמענו מפי הרב הגאון רבי  
חזקיהו מישקובסקי שליט"א שמרן הקפיד מאוד על אלו שהחתימוהו בצירוף  
למכתב הנזכ"ל, וגם נזדרז לפרסם הבהרת דברים כדלקמן:

חזקיהו יוסף מישקובסקי  
פני ברק

כס"ד בש"ו 10

אלה  
היה יוסף הנטן שליטא

נדרשתי לשאלת מרן אש וזר מרן ראש-הישיבה  
הגרא"ל שטיינמן שליטא נטן הסכמה אל-הסיפור-המזוין  
גם ע' ישרה כסא רחמים.  
ונכנסתי לפניו ממחיצתי-לשאלת כי מרן שליטא  
והשיב ממעולם לא נטן הסכמה ע"ז. ומה שחש  
דמכתב לראש ישיבת כסא-רחמים, זה רק היה דבריו  
דברנו למכתבו של הגאב"ד דזכרון-מאיר, ולאחד אלה  
שני מכתב איש של נאגש לענין הסיפור של.  
ואם בקיר דזכרון-מאיר שלחו מאה זיקאקה שליטא  
שאין לפרסם המכתב.

דין  
הב"ק מישקובסקי

בס"ד, כסלו ס"ו

מע"כ הרה"ג יוסף הכהן שליט"א,

נדרשתי לשאלת מרן אש מו"ר מרן ראש-הישיבה הגרא"ל שטיינמן שליט"א נתן  
הסכמה על 'הסידור-המדויק' שי"ל ע"י ישיבת כסא רחמים.

ונכנסתי לפניו ממחיצתי - לשאול פי מרן שליט"א והשיב שמעולם לא נתן  
הסכמה עד"ז. ומה שחשם במכתב לראש ישיבת כסא רחמים, זה רק היה  
בצירוף דרבנו למכתבו של הגאב"ד דזכרון-מאיר. ולאחר שהבהירו שזה מכתב  
אישי שלא נוגע לענין הסידור כלל. וגם הב"ד דזכרון-מאיר שלחו משמי'  
דהגאב"ד שליט"א שאין לפרסם המכתב.

ביקר  
חזקי מישקובסקי

### דבר המערכת (משנת תשס"ד)

קובץ זה יוצא לאור, ע"פ דעת גדולי הדור כי צוו לנו, שיש עלינו למחות. אשר על-כן נחלצנו לקבץ אל מקום אחד מה שהתפרסם בנידון, את אשר השיגה ידינו. להאיר ולפקוח עיניים והשי"ת יעזרנו על דבר כבוד שמו ותורתו. שלא ירבו מחלוקות בישראל בנוסחאות זרות ורעיונות זרים.

לפני שנים מעטות, הוציאו סידור מחודש, ובשם הכתירוהו - "הסידור המדוייק", הכי קרא שמו, בהא הידיעה, לומר שאין בלתו, ובדרך זו הצליחו, שהעם נפתה אחריהם בעיניים עצומות ואין איש שם על לב, שהוא טומן בחובו, דברים חמורים, מקעקע יסודות, ופורץ פרצות, שלא שערום אבותינו.

חמור שבעתיים מה ששלחו-יד בכתבי הקודש, להגיהם מסברה נגד המסורה, הגדישו את הסאה. כי עד עתה לא נשמע בכל ישראל שיאמרו כמו שהם "מתקנים". וכמעשהו בראשון גם בכאן, קראו בשמותם: "תיקון-סופרים המדוייק" "תהילים המדוייק" בהא הידיעה, והצליחו וגם עשו פרי להפיצם לאלפים ולרבבות אחר-כך הוציאו את "החומש המדוייק" וטעמם כתבו בעצמם: "הציבור המקשיבים לקריאת הס"ת גם הם דורשים חומש מדוייק, כדי שלא להעיר לחזן שהכין מתיקו"ס "איש מצליח" ("המדוייק") הערות לא נכונות ונענינו לבקשתם" עד כאן. ראה גם ראה, איך הם דנים את החומשים הישנים לגניזה, ועיננו ראו ולא זר שבאיזהו מקומן, החדש - "החומש המדוייק" - תפס את מקומו של הישן.

**בהחומש המדוייק הלכו מדחי אל דחי, המעיין, נדהם לראות שאת מקומו הנצחי של פרש"י, תופס פירוש חדש בשם "פניני רש"י ומדרשים" (ראה צילום). והנה גם המשכילים הוציאו מהדורות עם "מבחר פרש"י" (ראה צילום) ורעה עשו שהשמיטו פירוש רש"י באי-אלו מקומות אבל החומש המדוייק גרוע הרבה יותר שרוב רובו של פירוש רש"י הושמט, ורעה מזו שיש מקומות רבים שגעלה נפשם בפרש"י ועל אותו ענין ממש משמיטים מה שפרש"י ומביאים מדרש אחר, שבחרו הם - מבהיל הרעיון ! והרי לנו פירוש חדש לכלל ישראל של ישיבת כסא רחמים תחת פרש"י.**

ומי שעינו פקוחות, יבין בנקל מאין דרכי השיטה הזו לקוחות ומנין ינקו את השראתם ודרכי השפעתם ואין רצוננו להתרחב כדי להקל על הקורא להתמקד בגוף הענינים הנדונים.



הנה כל המחאות וההשגות שנתפרסמו הגיעו לידיעתם, וללא הועיל, באשר

הם תקיפים בדעתם והרי דוגמא אחת מני רבות: בעלינו לשבח הנוסח המקובל בלא גימגום בפי כל קהילות ספרד ואשכנז מן הקצה אל הקצה כולם כאחד כך אומרים: שלא שם חלקינו כהם וגורלנו ככל-המונם אבל הם "מתקנים" ולא גורלנו ככל-המונם. והוכיחם בטענות חמורות, שאין לשנות המנהג, ואת הכל הם דוחים בקש והרי מסקנתם כלשונם: "והמתעקש והמרעיש לומר דוקא וגורלינו ככל-המונם יהי גורלו ככל המונם..."! (ויען שמואל ח"ג עמ' ש"ל).

ובאמת אין כל תימה שהרי מחשיבים הם עצמם יחידים בדור וכולם אצלם כקליפת השום ושיש בכחם לכפות דעתם הרי לך לשונם בספרם: (שם עמ' שמ"ב. והיה למראה עיני הרב הנאמ"ן - עמוד שמ"ז): "עתידה אי"ה ישיבת 'כסא רחמים' לפסוק ולהורות וללמד תורה לכל עם ישראל לאשכנזים ולספרדים ולתימנים, ירצו או לא ירצו, עוד יחזיקו עשרה אנשים מכל תפוצות ישראל בכנף ילד קטן מישיבת 'כסא רחמים' ויבקשו ממנו ויתחננו לפניו: למדנו תורת העיון, למדנו תורת הפסק, למדנו תורת העיבור, למדנו תורת הדקדוק, למדנו נוסח תפלה כהלכתה! כי האמת אחת היא ואין זולתה! ובא סימן: "כסא רחמים ספרדית" ס"ת "אמת". עד כאן.

וכבר היה לעולמים, הנה תשובתם בצדם, דברי-קדשו של מרן החיד"א (יוסף אומץ סימן י'): "...ובפיהם ירצו, שהם יודעים מה שלא ידעו הקדמונים, ושכל ישראל טועים והם יודעים האמת ולבי בוער באש, והלך בצערות, יהא רעווא קורא הדורות, ישוב ירחמנו, לפקוח עיניים עוורות והיו למאורות, ולולא דאיני כדאי הייתי גוזר גזירה דרב"ה, על אלו המשנים שיחזרו למנהג כל ישראל, ולא יסמכו על עצמם כי הם יורדי-ים הדקדוק, יותר מן הראשונים ומי שיש לו לב אם בעל נפש הוא ינהג ככל ישראל ואל יוציא עצמו מן הכלל" עד כאן.

## המערכת

### מי נתן פרש"י למשיסה?

כבר הקדמנו, שב"החומש המדוייק", הלכו קדורנית בדרך המשכילים, וגרוע מהם, כי השמיטו רוב רובו של פרש"י, ועוד העמיקו סרה. שבהרבה מקומות, את אשר פרש"י געלה נפשם, ובמקום פירושו בחרו להביא מה שנפשם חפצה. ונציג דוגמא אחת מני רבות, עיין מה שביאר רש"י מדוע לא נאמר כי טוב ביום השני (בראשית א' ו') אבל הם ממאנים במה שפירש רש"י והשמיטוהו, ובמקומו בחרו מדרש אחר: "אמר ר' בנאה בריה דרב עולא: מפני מה לא נאמר כי טוב בשני בשבת? מפני שנברא בו אור של גהינום (פסחים נ"ד) (עיין צילום לקמן).

והנה השרישונו רבותינו, שאף בדברים הפשוטים והמובנים לכל איש-הישראל, הרי כשיש הקמים עליהם, בזדון או מחמת עניות-הדעת יש להתחזק: לשוב, ולהבהיר את הכרת-השכל, לשוב, ולהבעיר את אש רגשות-קדש להיקר, הנצחי, והקדוש לכלל ישראל. והרי לך לשונו של מרן החיד"א זיע"א בשם הגדולים ערך רש"י:

"ושמעתי מפה קדוש, רב מופלג שקבל מרבו, דרש"י התענה תרי"ג תעניות קודם שכתב פירוש התורה. והיה אומר ר"ת נכדו מה שפירש אדוני זקני הש"ס אף אני אעשה זאת, אבל פירוש המקרא לית בחילי כי לא אוכל עשוהו.

ועתה ראיתי בספר מאמר העיתים להרמ"ע הביא מעשה ממקובל גדול, פלא והפלא, ומכלל הדברים נראה שרש"י כתב פירושו ע"פ הסוד ויש בדבריו רזין עלאין, ולכן התענה תרי"ג תעניות, ומשה רבינו ע"ה אמר לו אשריך וגו' והמקובל הוא החסיד מהר"ר נחמן בר שמואל ז"ל שהפליא לעשות והלך על קבר רש"י ז"ל ועשה סיגופים והפסקות עד שגילו לו סוד מ"ש רש"י "ויתנכלו אותו - אתו, עמו, כלומר אליו" סודות עליונות ע"ש באריכות". ע"כ לשון החיד"א זיע"א.

והנה אחרי הודיענו מרן החיד"א כל זאת, דעת לנבון נקל שאין לנגוע אפילו באפס קצהו של פרש"י. אבל בהחומש המדוייק, פרש"י, הוא כחומר ביד היוצר כנזכ"ל. והרי דוגמא נוספת: דרכו של רש"י להביא מדרשים בקצרה ובלשונו שלו, אבל הם מתחכמים על פרש"י ומעתיקים כל המדרש כלשונו (ראה צילום), ולהמבואר, על זה נאמר בנין נערים סתירה ועוד שהם פותחים פתח לתת תורת כל אחד ואחד בידו לעשות ככל העולה על רוחו וברעיונו, והיא פירצה חמורה, אחריתה מי ישורנה.

הראית לדעת כי הדבר הקשה אצל ר"ת, כמו שכתב החיד"א כנזכ"ל, נקל הוא אצל תלמיד קטן משיבת "כסא-רחמים", כי גדול עומד על גביו ומצווהו עשה כך ועשה כך - והנה הם עוקרים תורה בידיים, ומעמידים פני-תם, הרי לך מה שכתבו בהקדמתם: "והיה בדעתנו להדפיס את החומש גם עם פרש"י, אך היות שבדעתנו אי"ה להוסיף בו פירוש במקומות שעיקר שפ"ח לא פירש, וגם בהרבה מקומות שדרוש

ידע בדקדוק, ובל"ז דברי רש"י אינם מובנים, והציבור אצים לאמר כלו מעשיכם, אמרנו להוציא כעת במתכונת דלהלן, ועוד חזון למועד אי"ה".

והנה הם כמתנצלים, ומערימים, שכבר הפיצו מהדורה זו לאלפים ולרבבות. בשתי מהדורות ורבים מהתמימים – ישן מפני חדש הוציאו, וכך אמרו לנו גדולי הדור הצופים בעין-שכלם, שהדבר ברור ופשוט, שדעתם לקיים ולהפיץ מהדורה זו לעצמה כמתכונתה. ומי כהחכם היודע פשר עומק מחשבותם.

והנה לא נאבד זמננו וזמנו של הקורא לסקור מקומות החמורים בבל חמשת החומשים (שכבר הוציאו). והצגנו בכאן שני עמודים ראשונים בלבד, ודיים, להחריד כל רואה אם בעל נפש הוא.

ומרן הגראמ"מ שך זיע"א, בראותו שהדור פרוץ, במחדשים, כיוצא באלו, עמד על המשמר לזעוק ולהתריע. הרי מש"כ כנגד המדפיסים פירושים וליקוטים על דף החומש, כמו פרש"י (מכומ"א ח"ה, תי"ז): "הנה לא אוכל לעבור על-זה שלא להתריע בשער בת רבים.. הנה בדורנו, דור היתום, להכריע כפי קטנות דעתם בפירושי הראשונים, דלא כרש"י, כפי שכל המחבר. וגם מכניסים שם מפירושי האחרונים, כפי הכרעת שכל המחבר, מה ללקט. וקובעים שזהו פשוטו של דבר, דלא כרש"י, וזהו המומלץ ללמד לתלמידים. והיא פירצה נוראה. אשר היתה צריכה להחריד כל לב שומע, כי אחריה מי ישורנה..."

האריכות אך למותר. ואך נסיים במעשה-רב בדורנו (עובדות והנהגות לבית בריסק ח"ג עמ' ק"ל): סיפר לי גאון אחד שליט"א שהוא היה נוכח בשעת מעשה: בזמן ששהא מרן הגרי"ז זצ"ל בב"ב, לרגל שמחת נישואי בנו שליט"א, באו אליו לבקרו הגאון רא"צ טורצ'ין זצ"ל ועמו מנהל החיידר תשב"ר-בב"ב. וכן כיתת תלמידים עם המלמד שלהם.

שאל מרן הגרי"ז זצ"ל את הילדים בפרשת יתרו שלמדו באותו זמן, וכשהגיע לפסוק "ירה יירה" הסביר א' הילדים-יירו עליו. הביט מרן הגרי"ז זצ"ל בפני המלמד בשאלה: "מנין לילד פשט זה".. ענה המלמד כי הרשב"ם מפרש ד"יורוהו בחיצים מרחוק", והיינו "יריה" כפשוטו.

אמנם מרן הגרי"ז זצ"ל הראה לו כי רש"י מפרש "יריה - יושלך למטה לארץ, כמו ירה בים", ואמר מרן הגרי"ז זצ"ל למלמד: "הנה הילדים אינם יודעים מה-זה רשב"ם ומה זה רש"י... הם יודעים רק את מה שהמלמד אומר להם. ומלמד צריך ללמד את הילדים בחיידר כפי שרש"י מבאר שכן זהו הפשט..."

והנה גדולי הדור נחרדים מהנעשה, וחרדים מהבאות כי מי יודע בפני איזה עוד שפע רעיונות אנחנו עומדים. הרחמן יצילנו מאורחות עקלקלות וינחנו בדרך הישרים, אכ"ר.



מהדורת – המשכילים

**מתוך ההקדמה:**

"הפירוש ניתן עד כמה שאפשר במילואו: פשוט ודרש גם יחד הושמטו הקטעים: דברי עיון ארוכים ומסובכים, פירוטי דברים שבצנעא, חזרות ארוכות הסברים דיקדוקיים קשים או מסובכים..."

המסדרים - ירושלים ע"ה תש"ז

**ספר בראשית**

11

מספר פרש בש"י

פרוץ, 1122 וקניג

111

א. בייק א. 1111111111

החומש בראשית א בראשית המדוייק

**א** \* בְּקִדְמֵינָא בְּרָא יְיָ יְת שְׁמַיָּא וְיַת אַרְעָא: בְּוֹאֲרַעָא הָיָת צְדִיקָא וְרִיקְנָא, וְחֲשׂוּקָא עַל אִפִּי תְהוּמָא. וְרוּחָא מִן קִדְמֵי יְיָ מְנַשְׁבָּא עַל אִפִּי מִיָּא: וְאָמַר יְיָ יְהִי בְּהוֹרָא, וְהוּהוּ בְּהוֹרָא: וְחִזָּא יְיָ יְת בְּהוֹרָא אֲרִי טָב, וְאִפְרֵשׁ יְיָ בֵּין בְּהוֹרָא וּבֵין חֲשׂוּקָא: וְהוֹרָא יְיָ לְבְּהוֹרָא יִמְכָּא, וְלַחֲשׂוּקָא קָרָא לִילְיָא. וְהוּהוּ רְמַשׁ וְהוּהוּ צִפֹּר יוֹמָא חָד: וְאָמַר יְיָ יְהִא רְקִיעַ בְּמַצִּיעוֹת מִיָּא, יוֹם אֶחָד: פ לוי וְיִאֲמַר אֱלֹהִים יְהִי רְקִיעַ בְּתוֹךְ מַלְעִיל

פניני רש"י ומדרשים

(א) בראשית. אמר רבי יצחק: לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מ"החדש הזה לכם", שהיא מצווה ראשונה שנצטוו ישראל. ומה טעם פתח בבראשית? משום: (תהלים קי"א) "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים". שאם יאמרו אומות העולם לישאל: לסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעת גוים. הם אומרים להם: כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו. ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו: בראשית. תניא: למה נברא העולם

בב"ת ולא באל"ף? מפני שהב"ת לשון ברכה, והאל"ף לשון ארירה [קללה]. אמר הקב"ה: אינני בורא אותו באל"ף שלא יאמרו איך יעמוד העולם שנברא בלשון ארירה. אלא הרי אני בורא אותו בב"ת בלשון ברכה. ולואי יעמוד! (ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א): (ב) ורוח אלהים מרחפת. כסא הכבוד עומד באויר ומרחף על פני המים, ברות פיו של הקב"ה ובמאמרו. כיונה המרחפת על הקן: (ד) כי טוב. א"ר אלעזר: אור שברא הקב"ה ביום ראשון, אדם צפה בו מסוף העולם ועד סופו. כיון

הערת המערכת:

(ד) רש"י כתב בלשון הזה: אף בזה אנו צריכים לדברי אגדה, ראהו שאינו כדאי להשתמש בו רשעים והבדילו לצדיקים לעתיד לבוא.

ויהי מפריש, בין מִיָּא לְמִיָּא: וְעַבְדֵי יְיָ יִתְּרוֹ וְאֶפְרַיִם בֵּין מִיָּא דֵי מַלְרַע לְרַקִּיעָא, וּבֵין מִיָּא דֵי מַעַל לְרַקִּיעָא. וְהוּהוּ כֹּן: וְיִקְרָא יְיָ לְרַקִּיעָא שְׁמִיָּא, וְהוּהוּ רְמַשׁ וְהוּהוּ צִפּוּר יוֹם תַּנְקֵן: וְאָמַר יְיָ, יִתְּכַנְשׁוּן מִיָּא מִתְּחֹת שְׁמִיָּא לְאַתְרָא קֹדֶד, וְתִתְחַזֵּי יִבְשֶׁתָא. וְהוּהוּ כֹּן: וְיִקְרָא יְיָ לְיִבְשֶׁתָא אֶרְעָא, וּלְבֵית כְּנִישֶׁת מִיָּא קְרָא יְמָמִי. וְחֹזָא יְיָ אֲרִי טֹב: וְאָמַר יְיָ, תִּדְאִית אֶרְעָא דְתָאָה עֲשָׂבָא דְבֵר זֶרְעָה מְזֻדְרַע, אֵילָן פִּירִין עֵבִיד פִּירִין לִזְנָה, דֵּי בֵר זֶרְעָה בָּה עַל אֶרְעָא. וְהוּהוּ כֹּן:

הַמַּיִם וַיְהִי מִבְּדִיל בֵּין מַיִם לְמַיִם: וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־הַרְקִיעַ וַיַּבְדֵּל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לַרְקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מַעַל לַרְקִיעַ וַיְהִי־כֵן: וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַרְקִיעַ שָׁמַיִם וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם שֵׁנִי: פ יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקְוּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל־מָקוֹם אֶחָד וְתִרְאֶה הַיַּבְשָׁה וַיְהִי־כֵן: וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַיַּבְשָׁה אֶרֶץ וּלְמִקְוֵה הַמַּיִם קָרָא יַמִּים<sup>1</sup> וַיֵּרָא אֱלֹהִים

כִּי־טוֹב: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תִּדְשָׂא הָאָרֶץ דְּשָׂא עֵשֶׂב מְזֻרִיעַ זֶרַע עֵץ פְּרִי עֵשֶׂה פְּרִי לְמִינֹו אֲשֶׁר

פניני רש"י ומדרשים

(פסחים נד.): (יא) עושה פרי למינו. דרש ר' חנינא בר פפא: בשעה שאמר הקב"ה "למינו" באילנות, נשאו דשאים [היינו המלאכים הממונים עליהם] ק"ו בעצמן. ומה אילנות שאין דרכן לצאת בערבוביא, אמר הקב"ה "למינו". אנו על אחת כמה וכמה, מיד כל אחד יצא למינו. פתח שר העולם ואמר: (תהלים קד) "יהי כבוד ה' לעולם

שנסתכל הקב"ה בדור המבול ובדור הפלגה שמעשיהם מקולקלים, עמד וגנזו לצדיקים לעתיד לבוא. שנאמר "וירא אלהים את האור כי טוב" – ואין טוב אלא צדיק, שנאמר (ישעיה ג) "אמר צדיק כי טוב". (חגיגה יב.): (ח) יום שני. אמר ר' בנאה בריה דרב עולא: מפני מה לא נאמר כי טוב בשני בשבת? מפני שנברא בו אור של גיהנם.

הארות: (1) מסוק ט"ד: יזרח להגיש את המ"ם, כדי להבדיל בין ימים מלשון ים, לבין ימים מלשון יום.

הערת המערכת:

(ח) רש"י כתב מדרש אחר בלשון הזה: ומפני מה לא נאמר כי טוב ביום השני לפי שלא היה נגמר מלאכת המים עד יום ג' וגו' עיי"ש.  
(יא) רש"י כתב בלשון הזה: אע"פ שלא נאמר למינהו בדשאים בציוויהן שמעו שנצטוו האילנות על כך ונשאו ק"ו בעצמן כדמפורש באגדה בשחיטת חולין.

## על משמור המסורת - מול כללי המדקדקים

### דעת-תורה מגדולי הדורות

הקורא יש לו ליהרר לקרות הכל כפי הנקודות והטעמים המסורים בידינו מקדמונינו ז"ל ואין לו להשען על בינתו במקום שיראה לו בענין אחר כי הרבה דקדקו הקדמונים להעמיד הכל על מכונו ומתוקן ומקובל בידם הלכה למשה מסיני ומחמת כללי המדקדקים לא ישתנה הקבלה וגם יש לו לתלות כי לא נכון עמו מחמת קוצר דעתו".

(שערי אפרים שער ג' סעיף י"ד)

ולא נלך איש אחרי שרירות לבו. לפנות בכל מקום דרך כללי המדקדקים והנחתם. כי אם אמנם טובת מראה היא מלאכתם. גם בעינינו ישרה ומצאה חן. להשתמש בה במקום הראוי והמותר. לא לעשות ממונה קורדום וגרון להצוב בורות נשברים. ולעזוב מקור מים חיים קרים. נוזלים מן לבנון".

(לוח אר"ש להיעב"ץ עמוד קל"א)

"... כי הוא נגד מציאות כל הספרים - וכבר מבואר כי יד הקבלה איש מפי איש תקיפה על כללי הדקדוק.

(מנחת כליל הועתק במסורת הקריאה פרשת וירא יט, בא)

ועוד כלל זה יהיה בידיך, דאין לשנות נקודות התיבות התדיריות והמורגלות בפה המון של ישראל במטבע ברכות ותפלות, מחמת מזה שנראה להם על פי חכמת הדקדוק...

(ר"ב פעלים" ח"ג ג')

היא שעמדה לאבותנו ולנו שלא זה המגיה בלבד עמד עלינו להטותנו מני הדרך הנכונה אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו בהגהותיהם שבושיהם ולא נתקיימה עצתם להיותנו נאחזים ואדוקים בקבלת אבותנו...

(יסוד הקיום מאת מוה"ר בנימין אספינוזא זצ"ל מרבני ליוורנו לפני כמאתים שנה [הביאו הרחיד"א בשבח גדול ביוסף אומץ סי' י"ז] - פרק א')

## אנה אנהנו באים?

- מכתב -

(פורסם במדור "לעורר-לב" בבטאון המפורסם "אור ישראל" תשס"ב כרך ג'ה)

רציתי להתייחס למאמרו הנכבד של הגאון ר' יעקב חיים סופר שליט"א, על המשנים נוסחאות התפילה (חודש תמוז), באשר הוא דבר בעתו, כי לאחרונה, ובעיקר בקרב עדתנו הספרדים, איש הישר בעיניו יעשה, גורעים ומוסיפים, ככל העולה על רוחם, וכפי נטיית שכלם, ורובם ככולם, אחרי העיון, אינם אלא בגדר, מוצאי מקום להתגדר, ודי למבין.

ולכן טוב עשה בעמיו הנוכ"ל, להזהיר, ולחזור ולהזהיר לבל יהינו לגעת בחפזה ובקלות דעת, בנוסח המקובל אשר יסודתו בהררי קודש. וכדי להראות, עד כמה, שאין כבר שום מעצור בפני המשנים החדשים, אביא בכאן דוגמא אחת בלבד, **חמורה עד למאוד**.

הנה הגירסא הפשוטה והמפורסמת ב"אהבת עולם" היא: **"מהר והבא עלינו ברכה ושלו מהרה וגו'"** (מנהג ספרד, וכן נוסח ספרד - חסידים) והנה בסידור אחד מחדוש, ("המדוייק") אשר הצליח מאוד להתפשט אצל ההמון התמים, כתבו בלשון הזה: **"מהר והבא עלינו ברכה ושלו (מהרה) תיבה זו נראית ככפל לשון ויש לדלגה ואע"פ שבספר הכוונות גרס לה עיי"ש, בעניותנו לא מצינו לה חבר בשום מקום לומר מהר מהרה" עכ"ל.**

והנה בקראי את דבריהם אלו עמדתי נרעש ונדהם, היאך אפשר לבטל גירסת המהרח"ו זיע"א, ומשום שאינה מובנת להם לפי שכלם מחקוה מהסידורים. ובאמת, אילו היו כותבים כי יתכן שט"ס היא בספר הכוונות, אולי החרשתי, אבל הם כותבים שאכן זוהי נוסחת המהרח"ו, ושאינה נראית להם בעניותם, הרי תסמרנה שערות ראש, אנה אנהנו באים?

אחר-זמן, הראו להם, שהחסיד יעב"ץ (הראשון), שהיה ממגורשי ספרד לפני יותר מחמש מאות שנה וקדם הרבה להמהרח"ו, כתב לבאר על נכון, כפל הלשון, וזה לשונו:

"אני ה' בעתה אחישנה. יאמר כי בעת הגאולה, נגאל מהרה ולא נתאחר מתחילת בואה עד תשלומה ימים. כמו שקרה למלכים שמתחילת מלכותם עד שיתיישבו במלכותם יעברו ימים ושנים, אבל גאולתנו אינה כן ותשועת ה' כהרף עין כי מאת ה' תהיה, ולכן תפלא בעינינו למהירותה, ועי"ז אנו מתפללים מהר והבא עלינו ברכה ושלו מהרה, הראשון למהירות הזמן, ה' למהירותה בעתה, כמו שפירשתי" ע"כ (מגן אבות פרק ו' מ"ח בסופה).

למרבה התמהון, גם אחרי שהראו להם כל זאת לא חזרו בהם, ונשארו בשלהם<sup>2</sup> ואם-כך, לא נותר לנו אלא להפיל תחינה, מהר והבא עלינו ברכה ושלו מהרה, וילמדו תועים בינה. ועכ"פ הפרסום בבטאונכם יועיל לאחריני, שלא יגררו אבתרייהו.

מ. כ.  
בני ברק



2. ב"ויען שמואל" - (עמ' שכ"ו) חזרו לגלות טעמם, והוא: שבכוחם לעקור בשוא"ת כל היכא שהשעה צריכה, והרי לשונם: "ועוד שהרי חז"ל בכמה מקומות עקרו דבר-תורה בשוא"ת משום איזה גזירה ומשום עת לעשות לה', וכדו'. והכי-נמי אף אם נאמר שבאמת אחרי שרבינו האר"י ז"ל אמרה אין לשנות מדבריו, מ"מ בדורינו זה שבמקום מהרה אומרים ח"ו מארה ב"מ, ואחד מרכבה (אצלנו הספרדים?)! אתמהא - המערכת) מדקדק בלשונו לומר מהרה לנכון בה"א ורובם ככולם אינם מבחינים בין ברכה לקללה היאמר רבינו האר"י לאומרה הס כי לא להזכיר, ובודאי בכה"ג שוא"ת עדיף, בצירוף שאין אנו מבינים טעם הכפילות" ע"כ, דבר שפתיים אך למחסור.

בסייעתא דשמיא

## קונטרס

### על משמור הקודש

#### מהדורה חמישית - תשע"ז

להתריע ולהזהיר מפני השינויים החמורים, הגלויים והנסתרים

שבתוככי הסידורים ה'מחודשים':

ה'סידור המדויק' (איש מצליח)

והנגרר אחרי שינויו

'עבודת השם' – הספרדי - חולון

בתוכן:

- ה"סידור המדויק"
- נקודות הקצ"ף
- זיוף מושלם
- נקוד וטלו"א
- חי העולמים
- ברוך שאמר
- שער הכוונות
- שער התקנות
- עלינו לשבח – ולא גורלנו
- ברכת אשרי'יצר
- שעה שוועת - שעה נאסר
- קוממיות בארצינו (ב מ ד י נ ת נ ו?)
- בהלל גמור ובהודאה
- סידור "עבודת השם" – הספרדי חולון
- סידור "שערי תפילה"
- צער"י תפילה
- לשון תורה לחוד - לשון חכמים לחוד
- רעה-חולה

• גזירה דרב"ה

## על משמור הקודש

### הסידור "המדוייק"

כבר התרענו בעבר, על התופעה, בדורנו, של החותרים, ועז רצונם, ליהפך "מבמת יחיד" ל"במת ציבור". והנה דוגמא נוספת, בולטת, מה שהוציאו בשנת תשנ"ו, סידור חדש-מחודש, הכל בהגהתו של ראש-ישיבת "כסא רחמים". ובשם הכתירוהו "הסידור המדוייק" בהא הידיעה, לומר לך, שזהו המדוייק שבסידורים ואין בלתו.

ובמהדורה שניה, שנת תשנ"ז מספר המו"ל על תפוצתו הגדולה, בארץ ובכל הגולה, וכתב בזה הלשון: "והרבה מחפשים את הסידור המדוייק הזה. וכבכורה בטרם קיץ, עודנו בכפו יבלענה" ומסיים בזה הלשון: "והריני מאמין, באמונה שלימה, באמת ובתמים, בי עוד חזון לימים, שיהפכו כל בני מבחר העמים, לבטא נכון, ולהתפלל לשוכן מרומים, והכל יירשם לזכות ישיבת "כסא רחמים", עכ"ל.

והן אמת, שברבות הימים והעתים, נפלו טעויות, בכתבי-היד ובנדפסים. אומנם, הבא ליקרב אל המלאכה, לתקן את אשר עיותו הנה לא-די, במה שהוא ידען מופלג, בלשן וחוקר, ובקי בחכמת הדקדוק. הרי מעל-לכל, יש לו ללבוש חיל-ורעדה, וישרות השכל נשגבה, האם לשנות ולהחליף, ומה לקרב ומה לרחק, ובלתי התנאים הנזכרים, קרוב הוא מאוד למעול בקדשים. ונבא בקצרה, מן החמור, אל היותר חמור.

ראשית, המעיין הישר בקונטרס ל"אוקמי גירסא" המצורף ל"סידור המדוייק" יראה, שבהרבה מקומות, תקע עצמו, בין מחלוקות נושנות, שנחלקו בהם עצומים, ונשאו מדעו, להכריע ביניהם עפ"י שכלו הוא. שינה מה ששינה, והחליף מה שהחליף, ואילו השכיל, הלא כל כה"ג שב ואל תעשה עדיף, להשאיר את הגירסאות המקובלות, מה שהכריעו במשך הדורות, ברוב-רובי קהילות ספרד. (ויבואר לקמן).

ואם-כן, הרי לך, קורא נעים, שלא יצדק, מה שהכתירוהו ב"הסידור המדוייק", בהא הידיעה, שהרי סוף-סוף במחלוקת שנויה. והמשנה ידו על התחתונה, והרי לך, שאין להחליט הדבר, על-כל-פנים, שזהו הסידור לכל בני מבחר העמים, ושהכל יירשם לזכות ישיבת "כסא רחמים", אבל מקום מצאו להתגדר.

ובאמת במהדורה שניה, כתב בעצמו, שיצאו נגדו עוררין רבים, וזה לשונו: "ואע"פ שידעתי שרבים קמים עלי, בדברי תהו ובהו, יהי להם אשר להם, לא אירא ולא אחת, לא מהמונם ולא מהמהם (יחזקאל ז') וכבר כתב הרמב"ם: אני האיש אשר כשיציק לו הענין, יאמר האמת שתועיל לחכם אחד ואעפ"י שתזיק לעשרת אלפים סכלים (פתיחה למו"נ) עכ"ל.

### נקודות הקצ"ף

ועתה נפרט. הנה טעה טעות גדולה במה שקבע כיסוד מוסד, שמטבע התפילה והברכות הם עפ"י דקדוק המקרא (בכמה מקומות ובפרט עיין בסוף קונטרסו), וכבר נשאל בכיוצא בזה הרב "בן איש חי" (רב פעלים ח"ב כה) וזה לשון השאלה: "גם ילמדנו רבינו בענין ברכת בפה"ג, ששמענו מפי מדקדק אחד שאומר שצריך לומר הגפן בקמץ תחת הגימל ואנחנו וכל העולם נוהגים לומר בסגול, ועל-זאת אמר לנו הרב מהר"א מני - אב"ד דעיה"ק חברון, שאין הולכים במטבע התפילה אחר לשון הדקדוק כי כן כתב הרב חיד"א בספר יוסף אומץ על-כן יורנו מה שנאמר בקמץ או בסגול".

והשיב להם הרב, בן-איש-חי, שאכן כן הוא, וזה לשונו: "כי הגאון החיד"א (יוסף אומץ סימן י') שנשאל שם בשינוי נקודות נקדישך ונעריצך וכיו"ב שרוצים לשנות נקודותיהם עפ"י הדקדוק.

והשיב (החיד"א) וז"ל: נידון שלנו שרוצים לשנות התיבות התדירות והמורגלות בפי כל המון ישראל, אנשים ונשים וטף, לשנות נקודותן שינוי מורגש וגו' והם משתררים גם השתרר, ופערו פיהם, שכל ישראל המה וחכמיהם ורבניהם טעו במדב"ר, לא ידעו לקרות התיבות, הא וודאי אינהו הוא דקטעו בנקודות הקצ"ף, עושי חדשות ומזלזלים לאלפי רבבות ישראל, ויש לבטל דעתם ולכופם, לכבוד ה' ותורתו וכבוד גדולי ישראל ראשונים ואחרונים רבים ועצומים.

והעיד שכן ראה שנהגו בירושלים וחברון ומצרים וגו' ובבל ערי איטליא ואמשטרדם וגו' וערי טורקיא וארם צובא וארם דמשק וערי פרס וערי מערב הפנימי כולם אומרים כן בנדפס בסידורים, ושכבר נודע דבערי איטליא היו רבנים גדולים ומדקדקים עצומים ולא שינו המנהג, ובפרט בערי מנטובא שם היה הרב הגדול הרמ"ז, ומהר"י בריאל שחיברו ספרים בדקדוק והחזיקו במנהג העולם.

וסיים שם הבא"ח וז"ל: ולפי"ז ברכת בפה"ג שכל הקהילות (הערה - הספרדים) אנשים ונשים וטף אומרים בסגול, כן ראוי לנהוג, ואין אנחנו משגיחים על משפט

הדקדוק שיש במקראות (וכתב שם כמה טעמים, תאווה לנפש, למה שינו לקרותו בסגול) ועי"ש בתשובה שהראה על מקומות רבים במטבע התפילה והברכות, בהם הנוסחאות הקבועות והמקובלות, אינם ככללי דקדוק המקרא.

אבל ב"הסידור המדויק" אוהבי-חדשות, הפך את הסגול לקמץ והפך כל המקומות הנ"ל לפי כללי דקדוק המקרא, וסמך עצמו על ספר "לחם ביכורים", וכבר הודיענו, כנזכר לעיל, שענד לראשו עטרה, דברי הרמב"ם, ואינו ירא ואינו חת, וכשיציק לו הענין יאמר האמת וגו'.

אלא שיש להשתומם, מדוע השאיר את הנקדישך ונעריצך, בניקוד הפוך מכללי הדקדוק, והמעין בספר "לחם ביכורים" יראה שגם בזה דעתו איתנה לשנות, דוק שם היטב. וכן מסתבר, דאם נאמר שיש טעם בדבר, למה אינו נקוד לפי הדקדוק הרי כמו"כ י"ל בשאר מקומות, וכמו שביאר הבא"ח גבי בפה"ג. והוא תימה, שלפי שיטתו ולפי כלליו, כאן הכזיב, ולא נאמנו מימיו. וסידורו שלו, מזויף מתוכו.

### זיוף מושלם

ובאמת, שהתשובה לזה, שבשינוי גדול שכזה, דבר שבקדושה המורגל, הוא ירא מהעם והוא חת, שידחו סידורו על הסף. צא וראה, איך נהגו בכיסוי וערמה שבמהדורא ראשונה חששו מדעת-הקהל, ונזהרו לכתוב בדף השער שהסידור מדויק לפי שלושת קני-המנורה: הרב "לחם-ביכורים" (ראב"ד ג'רבה) הרב "איש מצליח" והרב הנאמ"ן. אבל כשנתפשטה המהדורא הראשונה, הרי שבמהדורא שניה העיזו-פנים, להוסיף בסתם, שהסידור מדויק לפי מנהגי הספרדים ועדות המזרח (כלל הספרדים) ועדיין הניחו מקום להתנצל שכוונתם למנהגים, ולא לנוסח, עד שבשלישית הוציאו אותו סידור ממש, כביכול בשם אחר, והוסיפו לפי נוסח הספרדים - הרי זיוף מושלם - יראה הקהל וישפוט.

והדבר ברור, לכל מי שעיניו פקוחות, שכוונתם העמוקה, ש"באמת ובתמים" ו"ועוד חזון לימים", מחכים ומצפים, לשעת הכושר במהדורות הבאות, לקנא את קנאת הדקדוק, ולתקן גם את נקדישך ונעריצך, לפי הכללים, ואז הסידור המדויק, כבר יתאים, לכל בני מבחר העמים, והכל יירשם לזכות ישיבת "כסא רחמים".



בשניה מערימים  
לפי מנהגי הספרדים ועדות המזרח

הסוד המדויק

## איש מצליח

**השם**  
**איש מצליח** מתקיים בעזרת המזל והמזל מתקיים  
 על תפילות חזון המזל והמזל מתקיים  
 בני עולם המזל והמזל מתקיים על ידי מנהג  
 ראשון בכתב המזל והמזל מתקיים על ידי מנהג  
 שני **שאלו המנהגים** יעזרו  
 (מזלם חכם המנהגים יעזרו)  
 ושני בכתב לו רים ורים תאן האמיתי  
 ובני **מצליח מאוזן** ועל ידי  
 (מזלם חכם איש מצליח יעזרו)  
 ובני **שיבול לרים** מזלם חכם וריים יעזרו  
 מן התאן **ראש** הישיבה שלומיא

מקור: ספר המנהגים, חלק א', עמ' 100.

מהדורת העתיד  
לפי כל בני מבחר  
העמים  
(לשונם לעיל)

בשלישית מתעתים  
לפי מנהגי נוסח הספרדים וכו'

הסוד המדויק

## שיח אלעזר

**שיח** אלעזר מתקיים בעזרת המזל והמזל מתקיים  
 על תפילות חזון המזל והמזל מתקיים  
 בני עולם המזל והמזל מתקיים על ידי מנהג  
 ראשון בכתב המזל והמזל מתקיים על ידי מנהג  
 שני **שאלו המנהגים** יעזרו  
 (מזלם חכם המנהגים יעזרו)  
 ושני בכתב לו רים ורים תאן האמיתי  
 ובני **מצליח מאוזן** ועל ידי  
 (מזלם חכם איש מצליח יעזרו)  
 ובני **שיבול לרים** מזלם חכם וריים יעזרו  
 מן התאן **ראש** הישיבה שלומיא

מקור: ספר המנהגים, חלק א', עמ' 100.

בראשונה מתממים  
לפי רבני טונס וגרבה

הסוד המדויק

## איש מצליח

**השם**  
 כל תפילות חזון המזל והמזל מתקיים  
 בני עולם המזל והמזל מתקיים על ידי מנהג  
 ראשון בכתב המזל והמזל מתקיים על ידי מנהג  
 שני **שאלו המנהגים** יעזרו  
 (מזלם חכם המנהגים יעזרו)  
 ושני בכתב לו רים ורים תאן האמיתי  
 ובני **מצליח מאוזן** ועל ידי  
 (מזלם חכם איש מצליח יעזרו)  
 ובני **שיבול לרים** מזלם חכם וריים יעזרו  
 מן התאן **ראש** הישיבה שלומיא

מקור: ספר המנהגים, חלק א', עמ' 100.

אחר שהשירו את הקרקע הוציאו  
בתש"ס סידור "איש מצליח" מנחה  
וערבית וממילא כבר כתבו לפי  
מנהגי נוסח הספרדים וכו'

### נקוד וטלו"א

ועוד הערימו, שבהרבה מקומות, בצד הנוסח החדש, כתבו את הנוסח הישן בסוגריים קטנות, זעירות – טלאי על גבי טלאי. (ראה צילום וכתבו והבוחר יבחר... ופשוט הוא, שסוף דעתם, כאשר יפשה הנגע "הסידור המדויק" - ויתבדר בעולם. הרי ממילא כל המוסגר, דינו להיות מוחלט, להוציאו מחוץ למחנה ה"סידור המדויק". וזה ברור.

### קטע מתפילה

יְשַׁמְחוּ בְּמַלְכוּתְךָ <sup>(במלכותך)</sup> שׁוֹמְרֵי שַׁבָּת וְקוֹרְאֵי  
 עֲנֵג. עִם מְקַדְּשֵׁי שְׁבִיעִי, כָּלֵם יִשְׁבְּעוּ  
 וְיִתְעַנְּגוּ מִטוֹבְךָ <sup>(משוכר)</sup>. וְהַשְׁבִּיעִי רְצִיתְ בּוֹ  
 וְקַדְּשֵׁתוּ, חֲמַדַּת יָמִים אוֹתוֹ קְרֵאתָ.  
**אֱלֹהֵינוּ** <sup>אלוה שלנו, שהוא תקוף, בעל היכולת, ובעל הכחות כלם</sup>  
 נָא בְּמִנּוּחַתְנוּ, קַדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ,  
 שִׁים חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרַתְךָ <sup>(בטורתך)</sup>, שְׁבַעְנוּ מִטוֹבְךָ <sup>(משוכר)</sup>,  
 שִׁמַּח נַפְשֵׁנוּ בִּישׁוּעַתְךָ <sup>(בישועתך)</sup>, וְטַהַר לִבְנוֹ  
 לְעַבְדְּךָ בְּאֵמֶת. וְהִנְחֵלְנוּ יְהוָה <sup>יהוהנו</sup> אֶת־הַבְּלִיָּה

קטע מברכת המזון

**רַחֵם** יְהוָה <sup>יאהרונגי</sup> אֱלֹהֵינוּ <sup>אזון הכל</sup> אֱלֹהֵינוּ <sup>היה והיה יהיה</sup>  
 עֲמָךְ <sup>(עמך)</sup> וְעַל יְרוּשָׁלַיִם <sup>(עירך)</sup> עִירְךָ <sup>(עירך)</sup> וְעַל הַר צִיּוֹן <sup>(הר ציון)</sup>  
 מִשְׁכַּן כְּבוֹדְךָ <sup>(מבדך)</sup> וְעַל הַיְכָלְךָ <sup>(היכלך)</sup> וְעַל מְעוֹנֶיךָ <sup>(מעונך)</sup>  
 וְעַל דְּבִירְךָ <sup>(דבירך)</sup> וְעַל הַבַּיִת הַגָּדוֹל <sup>(הבית הגדול)</sup>  
 וְהַקְדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שְׁמֶךָ עָלָיו. אָבִינוּ! רַעֲנוּ,

חי העולמים

חמור יותר נוסחאות שנחלקו בהם המדקדקים הקדמונים, גדולים ועצומים. כמו חי העולמים (בברוך שאמר, ישתבח, בורא נפשות) אם לומר חי בפתח או בצירי. והוכרע הדבר בקהילות ספרד לומר בפתח. וביותר שהניקוד בפתח, יסודו, עפ"י חכמת האמת, וסודו רם ונישא לחכמי הקבלה. ואחרי כל הדברים האלה, אין הם נרתעים לעקור בג' מקומות, נוסח המנהג, התפוס מדורי דורות.

ברוך שאמר

חמור יותר, חלק ההמצאות וההתחכמויות, בכמה מקומות ונביא דוגמא אחת, הנה הגירסא המפורסמת והידועה, בכל קהילות ספרד (עפ"י ספר הכונות), לומר ב"ברוך שאמר" המהולל בפה-עמו. לרמז שיש בברכה זו פ"ז תיבות גימטריא "בפה". ועפ"י כתב המ"א והמ"ב (סימן נא סק"א) לנקד בסגול תחת הפה. וכן הוא בכל הגירסאות בלי יוצא מהכלל, (וכן הוא בקהילות אשכנז - חסידים). אומנם כל-זה אינו תואם לכללי הדקדוק, דכיוון שבא בסמיכות, צ"ל בפי-עמו, וגם כאן אין אנו חוששים למשפט הדקדוק כיון שיש כוונה בדבר. אבל בה"סידור המדויק" (קונטרס לאוקמי גירסא אות לט) הציק לו הענין, ומסר-נפשו לקנא קנאת הדקדוק. והמציא מדעתו דבר שלא נשמע מעולם, לנקד הפה בצירה, והביא דוגמאות, שנדמו לו כראיות, שגם זה לשון סמיכות. עייל פילא בקופא דמחטא, המציא יש מאין, מילה חדשה בלה"ק שלא היתה ולא נבראת! (עיין בזה בפרוטרוט במהדורא קמא תחת הכותרת למשל ולשנינה).

והיותר מתמיה, שבתחנון, גירסתנו המפורסמת, היא חתום פה-שטן, והנה, הוא מצהיר בכ"מ שיש לקיים הגירסא, אם אפשר, ובכאן תיקן פישטן, והיה לו

לקיים הגירסא ולנקד בצירה כפי מה שהמציא. הראית לדעת, שאינו חושש לכלליו. והרי שוב, דסידורו שלו, מזויף מתוכו.

### שער הכוונות

**חמור יותר**, מה שכתב שם בקונטרס אות מה. (הרי לשונו):

מה. אהבת עולם: מהר והבא עלינו ברכה ושלוש (מהרה). תיבה זו נראית ככפל לשון ויש לדלגה. ואע"פ שבשער הכוונות גרס לה ע"ש, בעניותנו לא מצינו לה חבר בשום מקום לומר ומהר מהרה. ובפרט בזמננו שרוב החזנים אינם מדקדקים במבטאם ואומרים "ברכה ושלוש מארה (באל"ף) רח"ל, הא ודאי שב ואל תעשה עדיף.

והנה מה שהחליט בדעתו, שזהו כפל לשון, אינו מוכרח כלל, וגם לו יהא כדבריו אינה עילה להכחיד נוסח המהרח"ו. ואדרבא, עיין ב"לוח ארש" להיעב"ץ סימן שצ"א שהכפל במלות מתדמות בא לנחץ הענין ולחזקו וכמו: "וכל הרשעה כולה", ואכמ"ל.

**אבל זאת יש להפליא עליו, הפלא ופלא, כמה כוחו רב, וידו חזקה, לעשות, מה שלא עשו כל גדולי עולם שלפנינו עד רבנו חיים וויטאל זיע"א, והנה הוא קם עלינו ביחידי, ובמחי יד, מבטל בעניותו גירסת המהרח"ו זיע"א (קבלת האר"י).! וביותר, דאם הציק לו כ"כ כפל הלשון, היה מן הראוי עפ"י דרכה של תורה, לחפש בגירסאות הקדומות לתקן עלפיהם כמו למשל גירסת האבודרהם - והבא עלינו שלום מהרה, אבל הוא עושה בתוך נוסחאות התפילה, כאדם העושה בתוך שלו, ומתקן תקנות לגדור פרצת הדור - החזנים (רוב!) המבטאים מארה רח"ל מוחק את המהרה ומקיים את המהר! (ואף, שעדיין לא העלה ארוכה של ממש לפירצת החזנים שהרי בתוך תפילת י"ח שהיא עיקר תפילת החזן, אנו מזכירים שמונה פעמים מהרה, ואותם, השאיר על מתכונתם, הרי לנו דברי תוהו ובוהו).**

אחרי שנתפרסמו הדברים שבקונטרס, הראו לנו, שבפירוש החסיד יעב"ץ (הראשון, מגולי ספרד, לפני יותר מחמש מאות שנה) במסכת אבות פרק ד' משנה ח' בסופה, כתב ביאור על כפל הלשון וזה לשונו: "אני ה' בעתה אחישה, יאמר כי בעת הגאולה, נגאל מהרה ולא נתאחר מתחילת בואה עד תשלומה ימים, כמו שקרה למלכים שמתחילת מלכותם עד שיתישבו במלכותם יעברו ימים ושנים, אבל גאולתנו אינה כן ותשועת ה' כהרף עין. כי מאת ה' תהי' ולכן תפלא בעינינו למהירותה וע"ז אנו מתפללים מהר והבא עלינו ברכה ושל' מהרה, הראשון למהירות הזמן, הב' למהירותה בעתה, כמו שפירשתי" עד כאן.

והרי לך נוסחתנו המפורסמת, נוסחת המהרח"ו. מקוימת מלפני מאות בשנים. וגם הרי לך ביאורה בצידה. ושאינ כאן כפל לשון, ובאמת שלזה הפירוש ממש, נתכוונו בראשונה, במה שכתבנו שאין להחליט הדבר שהתיבה כפולה, וב"ה שזכינו לכוון לדעתו הגדולה.

וכעין זה פירש הגר"א באדרת אליהו (דברים ל') על נוסח הקדיש: בעגלא - במהרה, שימהר הקב"ה להביא הגאולה. ובזמן קריב - וגם הגאולה גופא יהי' הכל בזמן קרוב, שהגאולה תהיה בהרבה ענינים כמו תחה"מ וגוג ומגוג ויהי' הכל בזמן קרוב זאח"ז. והרי לנו מהגר"א ממש כעין ביאור החסיד יעב"ץ במהר מהרה.

### שער התקנות

האומנם אחרי כל הדברים האלה עדיין הם בשלהם, שחזרו וכתבו, כי כח להם, לעקור דבר בשוא"ת והרי לשונם: (ויען שמואל עמוד שכ"ו) "ועוד שהרי חז"ל בכמה מקומות עקרו דבר-תורה בשוא"ת משום איזה גזירה ומשום עת לעשות לה' וכדומה. והכי-נמי אף אם נאמר שבאמת אחרי שרבינו האר"י ז"ל אמרה אין לשנות מדבריו, מ"מ בדורינו זה שבמקום מהרה אומרים ח"ו מארה ב"מ, ואחד מרבבה (אצלינו הספרדים! ? אתמהא - המערכת) מדקדק בלשונו לומר מהרה לנכון בה"א, ורובם ככולם אינם מבחינים בין ברכה לקללה היאמר רבינו האר"י לאומרה הס כי לא להזכיר, ובודאי בכה"ג שוא"ת עדיף בצירוף שאין אנו מבינים טעם הכפילות" עד כאן. דבר שפתיים אך למחסור.

בקובץ "אור ישראל" כרך כ"ו הביא הכותב שגם להגר"ז הוקשה כפל הלשון ומ"מ העיד שבסידור הרב מאז ועד היום הגירסה מהר.... מהרה.

### עלינו לשבח - ולא גורלנו

חמור יותר שיש מקומות שהנוסח תפוס ומקובל בלי גמגום, בקהילות ספרד ואשכנז כאחד, כמו בעלינו לשבח של שם חלקנו כהם וגורלנו ככל המונם. והוא מתקן - ולא גורלנו ככל המונם, (שם אות עו).

וגם הוא מודה שגירסתנו מיושבת על נכון אלא שהוסיף תיבת "ולא" כי כתב שעיי"ז הוא לשון מבורר ועדיף טפי, זה טעמו עיי"ש. (וסותר עצמו מיניה-וביה שהרי כתב שם בדף מ"ב שהוא בורח מלשנות גירסא ישנה אם אפשר וזה לשונו "שכל המקיים נוסחא ישנה בדברים של טעם ושכל ישר יבורך מפי עליון ותומכהו מאושר").

והנה אחר זמן איקלע לידן ספר "לדוד שיר" שנדפס מקרוב על השבח הנורא "עלינו לשבח", אשר חיברו יהושע בן נון, והביא שם מספר מנחת אהרן (לר' יעקב

פארדו כלל י"ז) וזה לשונו הטהור: "ודע שיש בשבח הזה נ"ד שמות, כ"ז מהם בראשי - תיבות, וכ"ז בסופי תיבות אלא שהם להיפך מר"ת, דרך משל - עלינו לשבח לאדון בר"ת תכווין, עלל הר"ת ביושר, ובס"ת תכווין, נחו סופי-תיבות ג' תיבות הנזכרים וגו' וכן ע"ז הדרך כל ג' תיבות הר"ת ביושר ובס"ת למפרע, עד שבין כולם נ"ד שמות שאין רצוני לכתוב כולם שלא אגרום כ"כ שמות-הקודש למרמס כף רגל בעת הדפוס, א"כ אין להפליא אם יש בו נ"ד שמות, כיוון שהוצרך אז (יהושע) לעשות פעולה כ"כ גדולה וחזקה, אין תימה שתיקן בה כ"כ שמות הקדושים להשפיל ולהכניע כח הקליפה שהיתה מוחזקת ביריחו כמ"ש ויריחו סוגרת ומסוגרת ע"י כוחות הטומאה והכישוף א"כ הוצרך לתרופה זו באותו היום, וגם כהיום הזה אהני לן שע"כ השפע יורד לעולם התחתון".

ומאליו מובן, שעפ"י הדברים האלה, הרי מה ששינה להוסיף תיבת "ולא" חמור מאוד, שבעתיים, שהרי הוא מקצץ בשמות הקודש שבנוסחתנו, ואעפ"י שכתב שנמצא כן בקלף ישן נושן בכת"י, וגם בנוסחאות תימניות, מה יתן ומה יוסיף זה, אחר שבפי רוב רובו המכריע של כלל ישראל שגור נוסח דידן, ואיך מלאו לבו לקום לעשות מעשה ולשלוח יד בשבח הנורא הזה, (ועיין בספר המאמרים - מאמר החכמה גירסת האלוקי הרמח"ל - וגורלנו).

ועוד שבנוסחתנו קנ"ב תיבות כמו שכתבו ר"י החסיד ו'הרוקח' וזה לשונו:

"וייסד (יהושע בן נון) קנ"ב תיבות מן עלינו עד תמלוך בכבוד כמניין בן-נן, וחסר ו' בנון כי בן-נן יסודי התיבות" ואם כך איך הם מעיזים להוסיף תיבת 'ולא' - ומשנים המניין לקנ"ג תיבות, "ותהיינה ידיו מסולקות מנכסי הקדש ממון גבוה קדשי שמים. ולא יהא לו עסק בנסתר ובמופלא ממנו ונעלם" (לשון היעב"ץ לקמן).

וב'ויען שמואל' עמ' ש"ל הוסיפו "ראיה ניצחת": "ועוד הוסיף מרן הגאון ראש הישיבה שליט"א בע"פ, שהמתבונן יראה שנוסח עלינו לשבח מחובר במשקל הקדמון שכל משפט שבו בנוי מארבע תיבות, כיצד? עלינו לשבח לא'דון הכל/ לתת גדולה ליוצר בראשית/ שלא עשנו כגויי הארצות/ ולא שמנו כמשפחות האדמה/ שלא שם חלקנו כהם/ ולא גורלנו ככל המונם/ שהם משתחווים להבל וריק/ ומתפללים אל-אל (במקף כתיבה אחת) לא יושיע/ ואנחנו משתחווים לפני ממ"ה הקב"ה (זהו עיקר הענין ואינו בא בצורה זו). ואח"כ, שהוא: נוטה שמים ויוסד ארץ/... והאמת יורה דרכו". ולא נתקררה דעתם מההברקה הזאת עד שיצאו

בקללה נמרצת "והמתעקש והמרעיש לומר דוקא וגורלנו ככל המונם יהי גורלו ככל המונם..." עכ"ל.

ותשובתם בצידם שהם עצמם הדפיסו בסדורם: ולא גורלנו ככל-המונם (עם מקף כדרך "כל" קמוצה בתנ"ך)... - וא"כ אין כאן אלא ג' תיבות, ומתפללים אל אל לא יושיע (בלי מקף) - ויש כאן ה' תיבות. ושוב בסמוך באופן שרירותי שמו מלת "שהוא" לבדה. ראה גם ראה איך שהם דוחקים עצמם להעמיד שינוייהם בהברקה של הבל אשר רוח עברה בה ואיננה - והכל כדי שיעלה בידם לסתור נוסח הנהוג והמקובל בקהלות אשכנז וספרד.

וכבר הראית לדעת כי נסתבכו ונלכדו במוקשי חידוש זה שחידשו, ודבריהם הבל. ועתה נוסיף שהברקתם זו הראו לנו בדברי נתן העזתי תלמיד ש"ץ [ראה צילום לקמן].

והאמת לאמיתה שעצם הרעיון הוא זר, שרחוק לומר שיהושע בן-נון ייסד את עלינו לשבח על משקל זה שנתחדש בזמן הפייטנים בזמן הגלות, ולא נהגו בו כלל בתקופת הנביאים ואחריהם וכמו שכתבו רבי שלמה פרחון ורבו (ריה"ל - מחבר הכוזרי):

והרי דברי הקדמון רבי שלמה פרחון (ספר מחברת הערוך ד' ע"ב ה' ע"א): ומשום זה הטעם לא נהגו ישראל מעולם קודם שנתערבו בגוים ולמדו ממעשיהם לעשות פיוטים והחרוזות ואמרים שקולים מפני שלשון עברי אינו כלשונויות אחרים ואילו היה החרוז והמשקל טוב היו עושין אותו בני קרח ודוד מלך ישראל ושלמה בנו שהיו משוררים כי עשו השירים והנגונים והשירות כגון על מחלת לענות ואל הנחילות ועל עלמות שיר ועלמות לבן ולמנצח בנגינות, ואיך לא היו עושין שיריהם חרוזות ופיוטים שקולות? וכי אנו בעניות דעתנו בדורותינו נוכל לעשות פיוטים חרוזות והם לא ידעו? אבל בודאי אחר שגלינו מארצינו וראינו הערבים עושין חרוזות ופיוטים שקולים עשינו אנחנו כמותן והשחתנו את לשון הקדש והכנסנוה במקום צר שלא יתכן לה להיות...

ועי' עוד בספר הכוזרי מאמר ב' סי' ס"ט ואילך דברים נפלאים מדוע לא נמצא בכתבי הקודש חרוז ומשקל, ע"ש באורך ותרווה נחת.

**ברכת אשר יצר**

**ברכת אשר יצר** - נוסחת כלל ישראל מקדמת דנא ללא יוצא מהכלל בכל

קהילות ספרד, אשכנז ותימן, שאם יסתם אָחד מהם והוא משנה אָחד - ומשוו לכל ישראל טועים (עיין מכתב בפרוטרוט לקמן תחת הכותרת "לעקומי גירסא").

### שעה שוועת בני עמי

נוסח השגור בפי כלל ישראל נער וזקן, טף ונשים והוא נוסח הפייטנים הקדמונים, ובשרירות-לב הם משנים שעה לשוועת. וכמו כן שעה נאסר אשר נמסר - כן הנוסח בספרד ואשכנז כאחד והם משנים שעה לנאסר. ועושים זאת בעשרות מקומות, גונבים לב בני ישראל מבלי להודיעם (עיין מכתב בפרוטרוט לקמן - "המחזורים המדויקים").

### קוממיות במדינתנו?

הרחמן בבהמ"ז - יוליכנו קוממיות לארצנו. והוא משנה "בארצנו, שכך צריך לומר בארץ ישראל (שם אות צט), ועפ"י שיטה, שדחוייה כבר, מכמה דורות. ולכן ב'אהבת-עולם' גם הוא גורס קוממיות לארצנו, גם בארץ ישראל. וזה לשונו "ומ"מ בבהמ"ז בהרחמן עדיף לומר בארצנו, שאין זה נוסח ברכה לדקדק בו. וירא שמים יוצא יד שניהם" עכ"ל. חוכא.

ולדעתו שאין לדקדק בהרחמן כל כך, אם כן מה זה ענין לירא שמים. ועוד, דהיא הנותנת, שלא לעשות תרתי דסתרן - שתי נוסחאות בשני מקומות. ואף שדבריהם דברי תוהו, יש להתריע, כי מי יודע עומק מחשבותיהם לפרוץ היום מעט, ומחר מעט וסוף דבר יבואו להגיה גם באהבת-עולם בארצנו. ודי למבין.

האומנם גם לשיטתו, לא נזהר במלאכת שמים, דכיון דטורחים הם להפיץ הסידור בתפוצות. היה לו לציין לכל הפחות, שבני חו"ל יאמרו קוממיות לארצנו, והוא סתם הדברים. ואולי, החליט בדעתו, שכיון שקמה לה ה"מדינה" אזי, בכ"מ צ"ל בארצנו. רחמנא ליצלן מהאי דעתא<sup>3</sup>. ולעמוד על כל שינוי החמורים יש להאריך הרבה ואכמ"ל.

3. אחר זמן הראו לנו בעיתון "הצופה" שהרה"ר האשכנזי שלמה גורן הוא היה אומר: קוממיות בארצנו. עוד ראינו בשו"ת "יצחק ירנן" (ח"ב תשובה כ"ז), לא' מראשי הישיבה שפסק שהמתגלח ביום העצמאות אין למחות בידו שיש לו על מי לסמוך! גם גלוי וידוע מהשתתפותם בעצרת ה'ימין' לפני שנים בכ"ב, וכך נאם הרב הנאמ"ן בנוכחות א. ש. שר"י: "א. ש. מן התורה מנין? "אריק חרבי!" ודי בזה. עתה ראינו ב"אור תורה" תמוז תשס"ג (עמוד תרעא) בזה הלשון: "חידה ב': כידוע זמני וחגי ומועדי השנה תלויים בפסח. ורמזו זה בא"ת ב"ש - א' דפסח תשעה באב, ב' דפסח שבעות... מצא רמז בא"ת

## בהלל גמור ובהודאה

עוד נדהמנו לגלות שיש מקומות ששינה את הנוסח המקובל ולא גילה טעמו, לא ידענו מה היה לו. כמו בנוסח "על הנסים": בהלל והודאה וכנוסח הגמרא במסכת שבת (כא ע"ב), והם מוסיפים בהלל גמור והודאה, נוסח שאין לו יסוד מבוסס בקהילות ספרד ללא יוצא מן הכלל ובכל סידורי טוניס. הנה הוסיף בדפוס תיבה אחת מדעתו, זה כוחו, לשנות ככל העולה על רוחו.

אחר זמן כתב שבעיר אחת במרוקו נהגו כן וכן מצא בסידור של רבי יעקב רקח, ועדיין לא גילה לנו מי המלאך (מיכאל או גבריאל) שגילה לו שזהו הנוסח "המדוייק", ולעקור את הנוסח המפורסם בקהילות ספרד שבכל העולם כולו, וכמו הנוסח הפשוט שבגמרא.

## סידור "עבודת-השם" (הספרדי-חולון)

ובעוה"ר, אחרי שהחלו הם, לפרוץ-גדר המסורה המפורסמת, והמקובלות, באו אחרים אחריהם, וכבר איש הישר בעיניו יעשה, כמו שראינו שערוריה, סדור "עבודת-השם" ועוד. אשר אימצו רוב מחידושי-שיבושי של הרב הנאמ"ן, וחלק הזניחו, מין שעטנז וערבוביא, וגם הם כתבו כמנהג הספרדים ועדות המזרח. ואין איש שם על לב, נפתים והולכים, אחרי עריכה נאה וכריבה נאה, ועוד יפויים. סוף דבר, כל סידור חדש כהיום הזה, טעון בדיקה, מה נשתרבה לתוכו.

ויש להתבונן, ולחקור פשר-דבר, מניין שאב עוז ותעצומות, להחליף ולשנות, להמציא המצאות ותקנות, ואפילו לחלוק ולבטל קבלת המהרח"ו זיע"א המפורסמת, ואפשר הוא סבור, שהוא, חד בדרא בחכמה זו, אחרי שפנתה אליו הוצאת "אשכול" לתקן ולהגיה סדר "סליחות אשכנז" והדפיסוהו עפ"י תיקונו והגהותיו (והוא כמראה אשר הראית ב'הסידור המדויק').

גם ראינו בהקדמה ל"תיקון סופרים המדוייק" בהוצאת "כסא רחמים" כותבים כך (עמוד 13): "הקריאה של "כסא רחמים" היא מסורת קדומה מזמן שביהמ"ק היה קיים!" ואם כן, מי יערוב לבו לחלוק.

ב"ויען שמואל" (עמוד ש"ד) הוסיפו להוכיח שבשמים אשרו וקיימו נוסח

ב"ש גם לצום י"ז בתמוז וליום ירושלים שחל בכ"ח בא"ר שגם הם חלים תמיד בזמנים קבועים וקשורים לימי חג הפסח" עד כאן.

על-אף הביקורת החריפה הם עומדים בשיבושם אבל נאלצו במהדורות האחרונות להוסיף בסוגריים (כח"ל - לארצנו).



"הסידור המדוייק" הרי לשונם: "ומקרוב היה יהודי ששכב מעולף כשלושה חודשים ל"ע במוות קליני והתעורר לחיים וברגע שהתעורר אמר בתוך דבריו שתבעו ממנו בשמים להתפלל בסידור "איש מצליח" ע"כ.

ודע, דנראה פשוט לכל בר דעת, שבדורנו השפל, יתמי דיתמי, כמעט לא שייך מש"כ החיד"א, בספרו "טוב עין" סימן ז' ע"ש, ואדרבא, דבריו בספרו "יוסף אומץ" סימן י', שלא לשנות מהנוסח השגור בפי רבבות רבבות אלפי ישראל, וכמו הדוגמאות הנזכ"ל הם יותר ויותר ברי-תוקף בדור הזה, וזה ברור לכל מעיין.

### סידור "שערי-תפילה"

אין חדש תחת השמש. קרה ל"הסידור המדוייק" מה שקרה להסידור "שערי-תפילה" מהמדקדק המפורסם באשכנז, ר' שלמה זלמן הענא, מקרה אחד לשניהם. ומצאנו אודותו באריכות מאמר נכבד "בצפונות" (ניסן תשנ"א) מהרה"ג ר' דוד יצחקי מבני-ברק, וראינו להעתיק משם דברים, ללמד בני-התורה קשת לדעת אשר לפניהם.

והרי לך משם לשונו של ה"נודע ביהודה"... ובעו"ה נשתבשו ספרי התפלה מאד וכבר קמו אב ובנו ר' אליה ור' עזריאל וילנא זה רבות בשנים והדפיסו סידור ודקדקו בו לפי כחם ולפי ידיעתם. וקם אחריהם המדקדק הגדול שהיה מופלג מאד בחכמה זו, בעל בנין שלמה, והדפיס סידור שקראו שערי תפלה. אמנם לרוב קנאתו באלו שקדמוהו שינה כמה דברים בזדון. וכמה פעמים אגב חריפתיה שבשתא. כי היה נקל בעיניו להמציא כללים חדשים אשר לא נזכר בהמדקדקים הראשונים. ולכן אף שהיה מופלג בחכמה זו אין לסמוך על מה שחידש. ובאמת קם אחריו הרב המאור הגדול זקן מופלג בתורה ומופלג בחכמה זו, הוא המנוח מוהר"ר מרדכי דיסלדארף ז"ל. וכתב קונטרס השגות על סידור שערי תפלה". ע"כ.

ועוד הרי לך משם לשון היעב"ץ: "...והריני מודה בקנס להפטר מעונש זה. ידע הקורא כל-אשר איננו נקוד כראוי, גנוב הוא אתי מבית תפלתו של ר' זלמן הענא, המדקדק, הידוע בצערים, "צערי-תפילה" הידועות, בסמכי עליו ולא חשתי לדקדק אחריו הרבה, כי אמרתי בלבי הנח לו שהוא בעל מלאכה אחת... אך את חטאי אני מזכיר, וחסרוני אני מכיר, כי לא יפה עשיתי לבטוח ולהאמין את החשוד למכור חוטין ארוגין מקורי עכביש, לשם תכלית טוב, והמה בגוון פסול צבועות..."

והנה המדקדק הנ"ל, לקח הסכמות מגדולי הדור, וביניהם ה"חכם צבי" והעיד היעב"ץ על הסכמת אביו, שהיא מזוייפת, בראיות ברורות ומוצקות, ובמאמר שם הוכיח בטוב טעם ודעת על עוד זיופים".

והנה תמהון, אחרי דבריו המפורשים של ה"נודע ביהודה", ואחרי דבריו הנוקבים של היעב"ץ, טורח הרב הנאמ"ן במכתב למערכת "צפונות" (תמוז תשנ"א) לסנגר על "גדול מדקדקי אשכנז" כלשונו, בדברי הבלים, המעוררים גיחוך אצל כל הקורא. ולפלא, על במה תורנית, שנתנו מכשול מבלי משים, לפני הקוראים, כאילו יש צד שני, חס-ושלום. וה' הטוב יכפר.

### צער"י תפילה

והנה "לוח ארש" של היעב"ץ, כולו השגות על "שערי תפילה", ודבריו שם בהקדמה, קילורין לעיניים, והרי לך מלשוונותיו הטהורים, הנוגעים במדויק ל"הסידור המדויק": ...נאום יעב"ץ, נזדמן לידי סדר תפילות נדפס, חדש מקרוב בא, עם הגהות נקראים שערי-תפילה, ועברתי בו משער לשער, והנה מצאתי בו דברים לא שערום אבותינו ורבותינו זצ"ל, נתן השער, בשלו הצער, הרס ופרץ הגדר בלי חמלה, שיבש נוסחאות ישנות התפוסות בידינו מזקיננו הפך ומחה, דעתו הזחה, כל דאלים גבר, תתאה גבר, זו כוחו, נכנס בתחום שאינו שלו לסתור ולבנות, שלא ברשות, לשנות ככל העולה על רוחו. ראיתו פעמים רבות, נלכד במוקשי, שיבושי-חידושי, הטעויות אשר קננו במוחו. על-כן בדקתי אחריו, כי היא מלאכת-שמים, וביותר צריך להזהר בה, שלא נטיל מום, בקדשי בדק בית תפילתנו בניב שפתים.

ואף אם מעטים הם בדורנו זה, הבקיאים בשימוש הלשון הקדוש דבור על אופניו, שבח לקל יתעלה, לא אלמן ישראל, ועוד ימצאו יחידי סגולה היודעים להכריע. ולא היה לו לסמוך על דעתו, אם דבר רק הוא ממנו ומאתו, ולא לדון ביחידי בדברים העומדים ברומו של עולם, ותהינה ידיו מסולקות מנכסי הקדש ממון גבוה, קדשי שמים, ולא יהא לו עסק בנסתר ובמופלא ממנו ונעלם...

ואלמלא היו שנים כתקנן שבתי דינים קבועים, התוקעים עצמן לפקח בדרכי הרבים, ובעלי אסופות במסמרות נטועים, ודאי היו לו תובעים, ועלבון השינויים המוטעים, היו ממנו נפרעים, באשר יש חרם קדום מגאוני עולם על השולחים ידיהם בנוסחאות קדומות, וקל וחומר, בדברי קדושה וברכה לקל ברוך נעימות, שמתקניהם העמידו דבריהם, על יסודות סודות עמוקות ונשגבות, בכל האותיות והתיבות, שכולם באו במספר ומנין מכוון מאוד, לטעמים גדולים וגבוהים..."

## לשון תורה לחוד - לשון חכמים לחוד

וצריך שתדע, שעל חנם יגע, זה המצרף לכו"ב. וכור לשו"א, צרף צרוף, ברצותו להסב כל לשון התפילה והברכות על דרך דקדוק הסכמיי, המונח על מנהג לשון הקודש שבמקרא, וכל אשר מצא בהם, בלתי הולך בנתיבותיו, הרחיקהו מעליו וגעל בו, ולא לו, משפט הגעילה והבחירה, כי גלוי וידוע הוא שחז"ל מתקני התפילות והברכות נשתמשו בתוכם באותו הלשון הרגיל אצלם, שעליו אמרו לשון תורה לחוד, ולשון חכמים לחוד, וזה אם בדרכי המשקלים, בשמות ובפעלים, או במלות חדשות נמצאו אצלם, בידעם לשון הקודש על השלמות (פירוש - אעפ"י שידעו לה"ק וגו') ונראה בעליל שגדול כח אנשי כנסת הגדולה שהיו קרובים לנבואה, גם היו עמהם כמה נביאים באותה עצה, והותר להם לבחור לשון קצר לפעמים כמו שאכתוב לקמן: ...אכן מאת ה' היתה זאת, ומן השמים הסכימו על ידיהם וגו' לייחד לשונם, לשנותו מלשון תורה, טעמם ונימוקם עמם, מי פתי יסור מדבריהם ולא יחזיק על ידיהם... ביחוד שבכמה מקומות, קצרה יד לשוננו, הנשאר מעט מזער בידינו, ועל כרחנו נבקש מהם חסרוננו, כדבר איש אלקי הרמב"ם ז"ל, בפירושו בפתחה למסכת תרומות שהפליג לספר בגנאי של אלו המתחכמים מדאי", עד כאן.

## רעה-חולה

ובסיום ההקדמה ז"ל "פרש מכמורת ללכוד השוטים, והנה העם תועים, ההולכים חשכים, ואחר פתויו נמשכים בשיחה בטלה, וטיחה טפלה, כי הטיח דברים כלפי מנהג קדוש נמצא ביד גדולי ישראל, שכל דבריהם דברי קבלה, וילעג ואין מכלים, ולא מחכמה, כי ברוב חלומות והבלים, ובענינים שאינם נוגעים לנדון השאלה, ולא עוד, ששם עצמו, שר ושופט על העם הרב הזה, ה' ישמרם, הנפוצים בקצוות, כי שלח דבריו אל כל הגולה, וספרי הדפוס חוזרים חלילה, וזו רעה חולה, כי קלי הדעת הנפתים מרובים בכמות מאנשי המעלה, על-כן חוששני מחטאת, לאחוז בפלך השתיקה". עד כאן.

ובסיום ההקדמה ל"לוח ארש" חלק ב' זה לשוננו: "ואם ידעתי, לא אמצא הרבה אזנים שומעות, בדור יתום הלז, שהרבה אותות מעקבות־משיחא נראות, כל־שכן, שראיתי חיוב גדול בדבר להשתדל במקום שאין איש, עב"פ אזכיר ואודיע, לבני ויוצאי חלצי, ולמאזינים אלי, לעמוד על משמרת ה' כאשר עמדו אבותי ז"ל בפרץ, שלא יהיו אחרי רבים לרעות, ואני וביתי נעבוד את ה' וגו'".

## גזירה דרב"ה

ונסיים במה שסיים החיד"א בתשובתו הנ"ל בריש דברינו: "ועל אלה אני בוכיה, על דור יתום, שמניחים העיקר ולוקחים הטפל, ובפיהם ירצו, שהם יודעים מה שלא ידעו הקדמונים, ושכל ישראל טועים והם יודעים האמת, ולבי בוער באש, והלך בצערות, יהא רעווא, קורא הדורות, ישוב ירחמנו, לפקוח עיניים עוורות, והיו למאורות, ולולא דאיני כדאי הייתי גוזר גזירה דרב"ה, על אלו המשנים שיחזרו למנהג כל ישראל, ולא יסמכו על עצמם כי הם יורדי-ים הדקדוק, יותר מן הראשונים. ומי שיש לו לב אם בעל נפש הוא ינהג ככל ישראל ואל יוציא עצמו מן הכלל" עד כאן.



## שינויי של נתן העזתי - עלינו לשבח חרוזות של ד' ד'

דעת נתן העזתי תלמיד ש"ץ שעלינו לשבח חרוזות של ד"ד ולכן שינה מנהג ספרד ואשכנז והוסיף תיבת "ולא" וגרע תיבת "ויסוד" שהוא נוסחת כל כלל ישראל, ועוד שינויים בנוסח ספרד המקובל כמובא בכאן.

### התנועה השבתאית ביוון - מאיר בניהו ירושלים תשל"ג עמי רצד

[הנהגות נתן העזתי מפי רבי שלמה אאליין]

- [1] [מג, א] ממעל' החכם השל' כמהר"ר שלמה אאליין נר"ו שהיה חבר ללמוד עם החכם כמ' אליה מוייאין.
- [2] ששמע מהרב שכשאדם לומד זהר מעלים עליו כאלו קרא מקרא משנה גמרא והכל<sup>1</sup> (רח"ס, 380).
- [3] [מג, ב] <sup>1</sup> עוד שמעתי ממע' החכם הנז' שהר"ן היה אומ' עלינו לשבח בסדר זה שיהיו כל החרוזות מד' תיבות בזה עולה לגל"י, שעכ"ה, ולא שכ"ה, ששח"כ<sup>2</sup>, ולא<sup>3</sup> גורלינו ככל המונם, שהם מל"ו<sup>4</sup>, ומתפללים לאל לא יושיע, אבל אנחנו מודים ומשתחיים<sup>5</sup>, לפני מ"ה הב"ה, שהוא נש"ו"א וכו"<sup>6</sup>, הוא אלקינו ואין עוד<sup>7</sup> אמו"ז<sup>8</sup>, ככתוב בתורה וכו"<sup>9</sup> [ר"ת וס"ת עד]. (כ"י ניויורק, 50א; רח"ס, 380; פריימן 98).
- [4] הסוד שאין להסיר התפילין אלא עד אחר על כן נקוה לך לפי שעלינו לשבח ועל כן נקוה לך הם שני עדים שמעיד' על התפלה ועל התפילין ולכן עלינו לשבח מתחיל בעי"ן ומסיים בד' שהוא ואין עו"ד. וכן על כן נקוה לך מתחיל בעין ומסיים בד' וא"כ הם שני עדים. ולכן צריך לומר על כן ולא ועל כן כמו שבדפוס (כ"י ניויורק, שם; רח"ס, שם; פריימן שם)<sup>10</sup>.

[1] ר' הנהגות מוג'אגיון 6. \*1] פיסקה זו כחובה בכתב-ידו של הסופר. [2] לתת גדולה ליוצר בראשית, שלא עשאנו כגויי הארצות. ולא שמנו כמשפחות האדמה, שלא שם חלקנו כהם. [3] תוספת היא של נתן העזתי. [4] משתחיים להבל וריק. ולהלן במקום: אל אל — לאל. [5] במקום: ואנו משתחיים. [6] מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, שהוא נוטה שמים וארץ. [7] השמיט המילה אחר. [8] אמת מלכנו ואפס זולתו. [9] לא מצאתי נוסח זה בסידורים. שמא ראוי להביא עדותו של ר' יעקב נאג'ארה על ש"צ שבעת שמל את בנו ישמעאל אמר עלינו לשבח וציווה "ללובשי הצניף [המומרים] שיאמרו עלינו לשבח בקול גדול עם היהודים לצד מזרח ולא יעשו חשבון מהגוים הרואים" (ספונות, ה, עמ' רנז).

והנה בנוסחתנו קנ"ב תיבות כמו שכתבו ר"י החסיד ו'הרוקח' וזה לשונו: "וייסד (יהושע בן נון) קנ"ב תיבות מן עלינו עד תמלוך בכבוד כמניין בן-נן וחסר ו' בנן כי בן-נן יסודי התיבות" ואם כך איך הסידור המדוייק מעיזים להוסיף תיבת 'ולא' - ומשנים המניין לקנ"ג תיבות בגלל שהלשון היא מבורר יותר או בגלל רעיון זר של משקל ד' ד' וכתבו שזה "ראיה-ניצחת" - ונתן העזתי נשמ"ר מזה הוסיף ג' תיבות וגרע ג' תיבות בנוסח ספרד...

## לעקומי גירסא הקדמה למכתב הבא

נוסח כל כלל ישראל ספרדים, אשכנזים ותימנים לומר בברכת אשר יצר אָהָד מהם - אמנם לדעת "הסידור המדוייק" אין זה אלא טעות המדפיסים כי לפי הדקדוק צ"ל "אָהָד מהם" - ויש להפליא עליהם הפלא ופלא שכל המדפיסים והמעתיקים בכל העולם הושוו בטעות זו, וכל ישראל טועים גמורים.

- מכתב שנדפס בקובץ "בית הלל" -

לכבוד מערכת קובץ "בית הלל" הנכבד, בקובץ "בית הלל" אלו תשס"ב יצא הרב יוסף חיים מזרחי שליט"א, להגן על נוסח כל הסדורים הישנים של כל העדות, שמנקדים ב"אשר יצר" - "אָהָד מהם". אך בקובץ "אור תורה" טבת תשס"ג, יצא הכותב נגדו (בדרך עקיפין) להגן על שינויו בסדור "המדוייק" איש מצליח, "אָהָד מהם" בשני פתחיים.

תוכן דברי הכותב ש"אחד" הנמשך לתיבה שלאחריו דינו להינקד בשני פתחיים, ותמך דבריו ע"פ הרשב"ם ועוד ובדיקת המקרא. ואע"פ שבכל הסדורים איננו כן כהודאת הכותב בראש מאמרו, מ"מ כתב זה לשונו "אין להשיג בספרי הדפוס אשר לא ידעו בין ימינם לשמאלם". בכך דוחה לא רק הסדורים הספרדים, אלא גם סדורי אשכנז ותימן, וגם אלו שנוקדו ע"י גדולי המדקדקים כגון רבי שבתי סופר, רבי אליה ורבי עזריאל ווילנא, הריעב"ץ, רבי וואלף היידנהיים, עבודת ישראל ותיכלאל עץ חיים מרבי יחיאל צלאח. גם לחם הבכורים שהוא נר לרגלם, לא הגיה כאן [אע"פ שראה דברי רז"ה כדלקמן]. הרי כל אלו הם לפניו כקליפת השום.

ואע"פ שאין דעת רש"י (במדבר טו, טו) כדעתו - כתב לדחות שפירוש רש"י הוא נגד דקדוק המקרא (בניגוד למש"כ הריעב"ץ והרוו"ה). ואע"פ שגם אונקלוס וגם חז"ל פירשו הפשט כרש"י - כתב לדחות שדרך אונקלוס וחז"ל לפרש נגד הניקוד והטעמים. ואע"פ שרוו"ה טען בצדק שגם טעמי המקרא שחיברו "אחד מהם" יחד תומכים ברש"י, הכותב דוחה דבריו באמת הבנין שבידו. גם במילואים שם ניסה להתחמק מהפסוקים המורים נגד כללו - והתעלם לגמרי מעוד כ-20 פסוקים הסותרים כלליו על פניו, [ויקרא ז, יד; ל, כה; מח; במדבר לו, ג; לו, ח; שמואל א טז, יח; כו, כב; שמואל ב ב, כא; מלכים ב ג, א; ד, כב; ז, יג; יז, כז; יז, כח; ישעיה ו, ו; יחזקאל יט, ג; יט, ה; איוב לג, כג; קהלת ז, כח; אסתר ז, ט; נחמיה א, ב; יא, א].

כללו של דבר, הכותב חייב להצדיק שינויו בכל מחיר, ולהתנכל לכל מי שעומד בדרכו - חז"ל, טעמי המקרא, אונקלוס, רש"י, כל הסדורים וגדולי המדקדקים - ובלבד לעקומי גירסא להוציא ישן מפני חדש. ומצא לו משענת הקנה הרצוף המדקדק רז"ה, שגדולי המדקדקים כבר היכו לו על קדקדו על זיופיו ועל עזותו נגד הקדמונים, כמבואר בהקדמתנו ללוח ארש פרק א' ע"ש.

והנה המעיין במכלול לרד"ק (דף קפה) שהוא עצמו מביא, יראה שדעתו שמשקל הרגיל של אחד הוא בסגו"ל וקמ"ץ, וכשיבוא בסמיכות [בלי מ"ם או שאר אותיות השימוש אחריו], יבוא בשני פתחיים, ובמעט מקומות גם בלי סמיכות יבוא בשני פתחיים. ומבואר אי"כ ש"אחד מהם" דינו ע"פ משקלו הרגיל בסגו"ל ופת"ח. ובאמת הרד"ק, רבי יונה אבן גינאח ורבי שלמה פרחון (מחברת הערוך) בשרשים שלהם שורש "נשא" פירשו לא חמור אחד מהם נשאתי - שלא העמיס והטעין משאו על חמור אחד מהם. וכן פירש הראב"ע על הפסוק. הרי בבירור שפירשו כרש"י ש"אָהָד מהם" הם מחוברים. וכן רבי סעדיה גאון פירש כרש"י. גם מאחר שיש מקרא מלא כניקוד הסדורים, ואין ניקודו זר כנ"ל, מה לו להתחכם עליו. ולא עוד אלא בלשון חז"ל ודאי מסתבר שאומרים אָהָד בסגו"ל וקמ"ץ כמורגל בנינו. ואין המקום והזמן גורמים להשיב תשובה מפורטת על כל דבריו - אך יספיק המקצת למעיין הנבון. ועיי' עוד מה שמחיתי על השינויים החמורים היוצאים מבית מדרשו של הכותב, בקובץ "אור ישראל" גליון כה ול'.  
החותם בכאב לב על הזלזול בקדמונינו ובמסורת כל כלל ישראל, ד. י. - בני-ברק

## לשונות התפילה-לשון מקרא בלבד? [נעריצ'ק, נקדיש'ק, למען אמית'ק]

דברים נמרצים ממהדיר 'לוח אר"ש' עמ' תקצ"ג

ומדי דברי בו זכור אזכרנו עוד, מה שבספר ויען שמואל הנ"ל בעמ' רצג האריך מאד להביא ממרחק לחמו, מפי קמאי ובתראי כרוכלא אזיל למיחשב גברי דתפלותינו נתקנו בלשון מקרא דוקא. וז"ל שם: "ושמע מינה שהתפלה הקבועה כולה בצחות לשון הקודש ואין בה עירבוב לשון תלמוד אלא כולה בלשון מקרא". עכ"ל - ועל דרך זה הולך כל אריכותם. ועל סמך יסוד זה בסידור שלהם התירו לעצמם לתקן מה שלפי דעתם אינו מתאים ללשון מקרא.

אך מה שקרוב מאד בפיהם הוא רחוק מכליותיהם, שלא ידעו ולא יבינו שאיננו מברכים "על לקיחת כפות תמרים", ולא "לחבוש טוטפות", ולא "לשבת בסוכה" ולא "המשיב שכינתו לציון". וכבר האריך בזה רבינו הריעב"ץ בהרבה מקומות בלוח ארש, עי' בהקדמתו ובסי' נח, וב[סי' תע] הולך ומונה יותר ממאה דוגמאות של לשון חז"ל בתפלותינו. ועי' בהקדמתנו פרק ג' אות נא ובמה שצייננו. כי באמת נוסחי תפלותינו בלשון חז"ל עלו אתנו מבבל - בלול במקרא [חג המצות, ובנוסח אשכנז המהולל ברוב התשבחות - עי' לוח ארש סי' רצו], בלול במשנה (נטילת לולב - עי' לוח ארש [סי' תע אות א']), בלול בתלמוד [זלזול הורים ומורים], ותרגום [על הנסים ועל הפורקן]. ולא עוד אלא שבספר הנ"ל כתבו בשם רבותינו, שהתפלות הן בלשון מקרא בלבד, והעלימו עין שאותם גדולים עצמם כתבו בהדיא שיש בהן לשונות חז"ל, כמו האבודרהם שכתב כן בהרבה מקומות, כגון אצל המחזיר שכינתו לציון שכתב: "ולשון המחזיר הוא מדברי רז"ל שנשתמשו בו הרבה"<sup>4</sup>.

4. וגם רבי שבתי סופר עצמו כתב בהרבה מקומות בסידורו שהלשונות הן לשון חכמים או לשון תרגום כגון אצל הוידוי דיו"כ בעמ' 699 שהרהור וטפשות הוא לשון תרגום, ועידת זנות וצרות עין לשון חכמים. וכן בעל הנסים עמ' 161 כתב בשם האבודרהם ש"וקלקלת" הוא לשון חכמים, והוא עצמו טוען שהוא לשון תרגום. וכן בצלותי דאמוראי בעמ' 173 כתב ש"פמליא" הוא לשון חכמים. וכן בעמ' 29 כתב מהרש"ס בשם התשבי ש"גבי המזבח" הוא לשון חז"ל. ובעמ' 30 כתב ש"ליתן" הוא מקור בלשון רז"ל. ואצל אצל הריעב"ץ שהאריך בזה מאד כנ"ל, וכן הרחיד"א ביוסף אומץ סי' יא ולחם ביכורים מכשירים לשון חז"ל לבוא בקהל. והגר"א באור"ח סי' תרס"ח ס"א הביא ראייה מחז"ל ששמיני עצרת נקרא חג - אע"פ שלא נקרא כן בלשון מקרא. ואע"פ שאי אפשר להתכחש לעובדא שתפלותינו הם בלשון חז"ל הבלול כנ"ל, מכל מקום נזקקו להביא ראיות מלשון מקרא, שרוב לשון חז"ל שבתפלותינו לקחה ממנו, ואפילו אותן לשונות שאיננו יודעים להן מקור בלשון מקרא, מ"מ ילכו בעקבותיה ע"פ רוב. ואע"כ בהרבה מקומות השתמשו בלשון חז"ל ודקדוקו בניגוד לדרך המקרא.

### נעריצָה, נקדישָׁה, למען אמיִתָּה

ועפ"ז מבואר דכהיום שברור לנו שכל כלל ישראל ממזרח שמש עד מבואו - מתימן עד ארצות אשכנז, ומעדות המזרח עד עדות המערב - נהגו מעולם להשתמש בצורת **נעריצָה**, **נקדישָׁה**, למען אמיִתָּה וכו' - אלא שבאשכנז בדורות האחרונים שינו - א"כ ברור שזהו דרך חז"ל כמו שכתב בהשגות רבי מרדכי דיסלדארף סי' קיד ע"ש, וכבר הביאו הם בעצמם כן (בעמ' שט) בשם תלמידי מנחם (תשובות תלמידי מנחם עמ' 43,44)<sup>5</sup>. ויתר על כן כבר כתב הריעב"ץ בלוח ארש סי' קעו, שתיבה ארמית שנמצאת אפילו פעם אחת בלשון עברי, נשפוט מזה היותו עברי אע"פ שאין דרך המקרא לדבר כן על הרוב. ופוק חזי מתיבת אנו שבאה רק פעם אחת במקרא (ירמיה מב,ו) - ובספרינו רק בכתוב ולא בקרי, ואעפ"כ הביאו הרד"ק במכלול דף קצ ע"ב בכלל לשון המקרא, שחז"ל השתמשו בו הרבה [ואף הרגילו בה בתפלותינו]. וא"כ גם **נעריצָה**, **נקדישָׁה**, למען אמיִתָּה וכו' שמצינו להם סייעתא במקרא כמו שהם עצמם הביאו בעמ' שיח (ובלוח ארש [סי' תעז ס"ג]), נאמר שגם הוא על דרך המקרא אלא שלא מצינו כן בתנ"ך אלא מעט מזעיר. ופשוט שזהו טעמם ונימוקם של אותם גדולי המדקדקים שהזכיר הרחיד"א ביוסף אומץ סי' י' כמו שהזכיר בשם הרב בנימין איספנינוזא. וא"כ אע"פ שבאשכנז כיון שנהגו נהגו, הבו דלא להוסיף עלה אצל הספרדים שלא נהגו כן. ואין שום קושיא ממה שלפעמים משתמשים בדרך לשון מקרא, ולפעמים על דרך חז"ל - כי שניהם כאחד טובים ואחוז מזה וגם מזה אל תנח ידך. ופוק חזי איך שבנוסחאות התפלה שלא הוגהו ע"פ המתחכמים, משתמשים פעם ב"אנו" ופעם ב"אנחנו" [כגון בנוסח נשמת], ובברכת רצה אנו אומרים בתחילה **והשב את העבודה**, ובסוף אנחנו אומרים **המחזיר** שכינתו, ורבים דכוותיהוהו כמבואר לכל המתבונן במה שמוציא מפיו.

וכבר הארכתני יותר מדאי מעבר הראוי למסגרת זו - ודיינו ללמוד מכאן שכל חידושיהם טעונים בדיקה. ואין להתפתות אחרי שיחה נאה והברקות נוצצות

5. [ובחינים פלפלו שם להמציא מהרהורי לבם שכל כלל ישראל נהגו עד אז לומר אמיִתָּה וכו' ואח"כ נשתבשו, ישתקעו דברים בטלים הללו ולא ייאמרו - ואדרבא ברור מדבריהם שגם בתפלתם נהגו כדרך לשון חז"ל. והויכוח בין דונש (תשובות דונש עמ' 63, 64) למנחם ותלמידיו הוא האם מלשון חז"ל והתפלות יש רגלים לדבר שגם בלשון מקרא ניתן לומר כן, ולפרש ע"פ זה לשון הפסוק]. ואין ספק שאילו ידעו זאת כל אלה המגיהים ע"פ מקרא, לא היו מעלים על דעתם להגיה להתחכם על תקנת חז"ל כמבואר בדברי הריעב"ץ עצמו בהרבה מקומות (עי' לוח ארש חלק א' [סי' תעז ס"ב ד"ה והארכונן] וח"ב סי' ד' [קמא], לט- מא וסי' פב).



במבט שיטחי, ואריכות מופלגת וסימוכים (כביכול) מכל עבר. והלואי שילמדו שלא לזלזל במסורת כלל ישראל, ובמקום להשקיע כחות להחזיק ביד סתירתה, בדברים שאינם עומדים תחת הביקורת, היה ראוי להם לטרוח ליישב הנוסחאות הישנות בכל כחם כדרך כל החכמים האמיתיים, וכאשר יראה המעיין בחיבורים אלו שלפנינו. נקוה כי די בזה לסתום פה שטן, שלא יסטין על נוסחאות קדמוניות מקובלות התפוסות בידי רבים ושלמים מקהלות הקדושות ויסודתם בהררי קודש. כי עכ"פ זה ברור שחייבים אנו למשכוני נפשין אפילו בדרך רחוקה (כמ"ש בלוח ארש [סי' תעז ס"ב ד"ה והארכנו]) - וכ"ש כאן שכבר הראיתך לדעת שדרך הקודש יקרא לה - ליישב נוסח קדמון.



## על המחזורים 'המדוייקים'

לשונות הפייטנים הקדמונים התפוסות בידינו מאות בשנים בפי כל כלל ישראל ובכל-מקום עד היום הזה, קמו עליהם חכמים בעיניהם לתקנם ולשנותם, הרי מכתב התובע עלבון השינויים.

### -מכתב-

לכבוד הרה"ג שליט"א שלום וברכה!

אחדשו"ט, הנני להגיש לפניכם את רשימת השינויים שעשו בסידור "איש מצליח" כלפי שורש "שעה" שהוסיפו "ל" או "אל":

#### במחזור לראש השנה:

- 1) בפיוט "בן אדם" (בסליחות) אנא שעה שמך - יודעי לשמך.
- 2) בבקשת "אבינו שבשמים" (בסליחות): שעה את שועתנו - אל שועתנו.
- 3) בתחינה ליום חמישי בסליחות (לרבי שמואל): שעה נודד מקינו - לנודד.
- 4) בפזמון לפני ברהמ"ז (לבא"ח, מלשון חכמים ח"א סימן ז): שעה שועתי - לשועתי.
- 5) בפיוט "ה' יום לך אערוד תחינה" (לריה"ל): שעה קולי ושועתי - לקולי.

#### במחזור לכיפור:

- 6) רשות לסדר העבודה (לרשב"ג): שעה שיחי כפיחי - לשיחי.
- 7) בבקשת או"א תאיר אורנו: תשעה שועתנו - אל שועתנו.
- 8) בפיוט ישראל עבדך (מחברו לא ידוע): אנא שעה שועתם - אל שועתם.
- 9) בפיוט אנשי חסד (לר"מ אבן עזרא): קולם ישעה - לקולם, (אע"פ שהקו"ף מסימן משה קטן, הם מוסיפים למד - לקולם, מבהיל הרעיון!!!)
- 10) בפיוט יה שמע (לריה"ל): דמעת פניהם תשעה - לדמעת, (אע"פ שהדל"ת מסימן יהודה, הם מוסיפים למד - לדמעת, מבהיל הרעיון!!!).
- 11) בסליחות למוסף: שעה שועת דלים ומילולם - כנ"ל.

כל אלו מה שתפסו עיני רק מהמחזורים לר"ה וכיפור, לבד מהסידור לימות החול (אולי יש עוד). והאיש התמים עומד מול המחזור וחושב כי כך יצא מתחת ידי המחבר, כי אינו יודע שכאן יש תיקון! הרי הדבר זועק עד לשמים.

לא זכור לי דבר הזה מעולם בקהילות הספרדים ועדות המזרח. אם זה מרן החיד"א או ה"בן איש חי" או הגר"ח פאלאג'י שתיקנו מעט תיקונים, אבל לתקן כ-100 תיקונים בכל מחזור - לא נשמע כזאת!

יש לכת"ר להעיר כי המעט "תיקונים" (כ-25 בכל מחזור) שנכתבו בראש המחזור בקונטרס "לאוקמי גירסא" הרי הם רק ככיסוי לעינים, וכביכול שאר המחזור הוא כמו בסידורים הרגילים והנפוצים, בזמן שבכל מחזור ישנם קרוב ל-100 "תיקונים" ממשיים (לבד מתיקוני הכינויים לזכר), אשר ברובם אינם מוכרחים ובחלקם אינם נכונים. מן הצדק היה שיכתבו ליד כל שינוי את סברתם וטעמם, ואז המתפלל היה יודע איזה מחזור עומד לנגד עיניו, לא "המחזור המדוייק" אלא "המחזור המתוקן" אשר מתקן בלשון הבקשות של הקדמונים ומרן החיד"א ומרן הגרי"ח כבשלו, כאילו המחזור שלו. שומו שמים!!!

מנאי הצב"י י.ח.מ. ירושלים

אחר זמן ראינו שכבר עמד בכל זה במחזורים "עוד יוסף חי" (לר"ה הערה 2) הרי לשונו: אנה שעה שמך יודעי - כן הוא בכל הנוסחאות בלא למד בשמך. וכן בהמשך "דמעת פניהם תשעה" "שעה נודד מקינו" וכן הוא בסליחות לתעניות בכל נוסחאות הספרדים האשכנזים והתימנים כמו שעה שוועם, שעה באי באש ובמים, שעה נאסר, שעה שוועתינו, שעה שיות נדחות ועוד וכן דרך כל הפייטנים הקדמונים הקלירי, רבי דונש בן לברט, רבי יהודה הלוי, רבי משה אבן עזרא, רבי שלמה אבן גבירול ועוד. ועיי"ש באורך שכל גדולי המדקדקים שמעולם, לא נגעו בנוסח זה לשנותו חלילה. ובמחזור ליו"כ העיר המהדיר על עוד שיבושים שלהם ששיבשו בפיוטים וברשויות לתפילות (כגון הערה 4,7 ו-5 ועוד).

בשבט תשס"ד חזרו תלמידי השיטה הזו לטעון בלהט (בקובץ "יתד המאיר" - צפת) שכל הפייטנים הקדמונים טעו וכל ישראל אחריהם טועים גמורים.

### ומכאן מודעא רבה לבני אשכנז

#### מודעא רבה לבני אשכנז

כי סליחות ליטא הוצאת "אשכול" שנמסרו להגהה 'מדוייקת' לר"י "כסא רחמים" יש בהם שנויים (דוגמא: עמ' ח' ומה יעצור כה, הגיה ומי נגד כל הכ"י; עמ' י"א לשמה ולעיזה, והגיה למטה נ"א לשמה ולמיזה - נוסחא שלו, בדויה מליבו). וכולו טעון בדיקה כי הם חשודים לשנות ולהחליף וכבר ידענו מגדולי תורה שהכריזו כן ברבים.

## כתבי הקדש ה"מדוייקים"

### הקדמה

הנה רבותינו בכל הדורות הפליגו מאד בחומר הגהת ספרים מסברא בכל ספרי הקודש, ק"ו ובן בנו של ק"ו כמה חרדו בגשתם אל קודש הקדשים תורה נביאים וכתובים. והנה יסוד היסודות מה שהשרישונו רבותינו שהדורות הולכים ומתמעטים ואנחנו מה לעומתם. לא דעת ולא תבונה לנו. ועד האידנא לא היה עולה על דעת מאן דהו [זולת מבקרי המקרא שכל העולם כולו דומה אליהם כמישור] לגשת להגיה אפילו נקודה או טעם אחד, בלי לבדוק בספרים מדוייקים.

ומה נורא הדבר שבתוך מחנינו, התחילו לפרוץ גדר המקרא, ולהגיה בסברא נגד כל הספרים אשר מעולם, ואף עדות הקדמונים - ולקרוא אחריהם טועה. ולעיל הבאנו לשונם שיש בכוחם לעקור בשוא"ת וכאן העמיקו סרה, לעקור בקום עשה. כה עשו בתיקון סופרים המדוייק, וכה כתבו בהקדמתם לתהלים המדוייק הרי לך לשונם: **"ואם ברוב או בכל הספרים הודפס דבר שסותר את כללי הדקדוק, הדפסנו בע"ה לפי דעתנו הקטנה"**. דברים אלו חמורים ומזעזעים, כי דעתם הקטנה, מתכחשת, בטלה ומבוטלת, למושכל הראשון שבפי המדקדקים **"כי יד הקבלה איש מפי איש תקיפה על כללי הדקדוק"** (מנחת - כליל, וכמוהו כתבו היעב"ץ ושערי אפרים עיין לשונם הטהור לעיל עמוד י"ט).

וזה לשון המאירי בקרית ספר (הקדמה ד"ה וכן נתחדשו): שאע"פ שאין אנו בקיאים בחסרות ויתרות **"כל שאין בו מחלוקת אין לך בקיאות גדולה מזו"** ופשוט דה"ה והוא הטעם לטעמים ולנקודות.

והרי לך דברי הקדמון רבי יקותיאל בן יהודה (בהקדמה לספרו "עין הקורא"): **"קנוא קנאתי בקראי ספרי המקרא אשר עברו וחלפו חקיה, והוסיפו וגרעו אותיות ותיבות, והשכינו עליונים למטה ותחתונים למעלה, ואת הניגונים הוגו מן המסילה... הוגו והורו מלב, דברי שקר, את הספרים לעקר עד אין חקר, וימאנו לעמול בחכמה, להשבית עמלם, עד השקיפם בספרים ישרים וטובים, הנעימים והנאהבים, ועל כן פטרו עצמם מן הראיה, ועשו ברמיה, את רוב מלאכתם, בהשענם על בינתם והיטעו רבים בפעולתם..."**

ואף שהדברים חמורים מצד עצמם, הדבר חמור שבעתיים כשנעלה על דעתנו, שהתלמידים השותים, כששומעים שגורעים ומוסיפים, יבואו להגיה גם הם ואין מכלים, ותפוג תורה ח"ו. ובפרט אצל בני ספרד שהקפידו על לשונם, וספרי ספרד מפורסמים בדייקנותם כמש"כ הרמב"ן ושאר גדולים. לכן חשנו ולא התמהמהנו לפרסם חומר הדברים לחלקם ביעקב ולהפיצם בישראל לבל ישובו לכסלה.

וביותר שכבר ראינו הוצאות ספרים שונות שבתום לב נוטלים מהם רשות, להדפיס על פי "החומש המדוייק" "התהילים המדוייק". הוי! מה

רב וגדול המכשול.

המערכת

## "תיקון סופרים" "המדוייק" איש מצליח - ספר מוגה (מוטעה) ע"פ סברא

[מקובץ "אור ישראל" גליון ל' טבת תשס"ג מדור כינוס סופרים]

בעקבות מאמרנו בגליון כ"ה, "הסדור "המדוייק" איש מצליח - האם יש לקבל המון שינויו?"<sup>6</sup>, אברך יקר העיר תשומת לבנו שבתיקון סופרים "המדוייק" איש מצליח, הגיה המקרא ע"פ סברא גרידא. ולא די בזה שהלכו בדרך מבקרי המקרא להגיה תורתנו הקדושה מכח קושיא, אלא גם גנבו את לב בני ישראל, כי העלימו מעין הקורא שה"נוסח המדוייק" שלהם המתיימר להיות "מסורת קדומה מזמן שבת המקדש היה קיים"<sup>7</sup> - איננו אלא מה שבדו מלבם.

וכבר כתב הרדב"ז (ח"א סי' שלו): "... אין לנו להניח קבלת קריאת אבותינו ורבותינו וכל הספרים הנמצאים בידינו מאלף שנים עד היום ...". ע"ש שסיים: "ודברים פשוטים הם כי אין לנו לעזוב תורת אבותינו וכל הספרים והמסורה מפני דעתו של החזקוני".

על כן אמרתי כלה שעיניה טרוטות, כל גופה צריכה בדיקה, ובדקתי בתקונם פה ושם כמדלג על ההרים. ואכן נודע הדבר, שכמעשיהם בסדורם שעשו בו כבתוך שלהם, כן מעשה תקונם דורשים וגורעים ומוסיפים כרצונם, בסכינא חריפא מפסקי לקראי. לכן עתה באתי קודם כל לבאר חומר הענין, ואח"כ להציג כמה פרטים במה מצינו ב"תקונם". וכיון שעשו מעשיהם בסתר, ולא נודעו כל שינוייהם כדי לשרש אחריהם ולצייןם בגליון, אין ספק שהספר טעון גניזה, והמחזיק בתקונם עובר על "אל תשכן באוהליך עולה".

הגהת ספרים מסברא עבירה גמורה היא וראוי לנדות עליה

א. כתב רבינו תם בהקדמתו לספר הישר חלק החידושים<sup>8</sup>: "ספר הישר קראתי בשם את הספר יען כי פקודי כל ישרת בו שמועות הראשונות וגירסת הספרים אשר מעולם. כי ראיתם שותים מים הרעים לקראת מגיה ספרים... ואע"ג דלט רבינו גרשום מאור הגולה כל [מאן] דמשבש תלמוד הכי והכי תהוי, לא נמנעו מלשבש... ולא יתכן [כן] לכל ירא השם. כי גם רבינו שלמה אם הגיה גירסא בפירושו הגיה. אבל בספרו לא הגיה. כי אם שותי מימיו הגיהו על פי פירושו אשר לא מלאו לבו לעשות כן בחייו... אך בספרים אל ימחק... ואם דבר רק הוא ממנו הוא... ואם ח"ו נשתבשו הספרים והגיהום לא ידענו עוד אמיתת הדברים... וכ"ש שמתוך סברת האדם לא יסתור שמועתו וסברת התלמוד... ועוד אני מודיע לרבים ומשמיע שלא להגיה הספרים מתוך התוספתא ומתוך הברייתות..."<sup>9</sup>.

6. [נדפס בקובץ 'לגדור-פרץ' מהדורה ראשונה - מופיע במאגר 'אוצר החכמה']. 7. לא פחות ולא יותר - כך התפארו בהקדמתם עמ' 13 טור ב'! 8. מהדורת ירושלים תש"ם עמ' 9. 9. ועי' עוד בתשובתו

ב. והרב המובהק המקובל רבי מנחם די לונזאנו בהקדמתו לספר המעריך [ב"שתי ידות" וויניציאה שע"ח] כתב: "וזה לשון הרמב"ן ז"ל בחידושו לבתרא בפרק יש נוחלין (ב"ב קלד.) הגהת ספרים מסברא<sup>10</sup> עבירה היא וראוי לנדות עליה ולייטי עליה רבנן יהא ויהא. עכ"ל ובפרק המדיר כתב הראב"ד ז"ל בזה הלשון ויד המוחקת תיקצץ שמוחקי הספרים כשורפי התורה ויש לי לספר כמה וכמה שמחקו ועקרו מן הספרים העיקר מדוקדק ומפולפל יותר מן הגהתם שהיא שבוש ומשגה ואתם תלון משוגתם עכ"ל". וכן פסק הרמ"א ביו"ד סי' רעט ס"א שיש חרם קדמונים להגיה הספרים ע"פ סברא, ובביאור הגר"א שם הביא מדברי הרמב"ן הנ"ל שהיא עבירה גמורה וראוי לנדות עליה.

ג. ומהרש"א בהקדמתו לחידושי אגדות שלו כתב: "ואגב גררא ראיתי עוד להזכיר בדבר הנוגע גם בהלכות שיש מחכמי הדור שנראה להם מתוך קושיא ודקדוק מה להגיה בגפ"ת ולשבש נוסחאות הישנות לפי דעתו ובעל המדפיס הרואה הגה"ה זו חושב בלבו כי היא אמיתית ומביאה בתוך הדפוס בגמרות הנדפסים מחדש ולפעמים המעיין היטיב בהגהות אלו ימצא בהם טעות גמור ושבש כאשר ידוע לי באמת בכמה מסכתות כי בדפוסים חדשים נמצאו כמה הגהות בגפ"ת בחוסר ובגרעון שאין להם עיקר ושורש אבל הם טעות גמור למעיין בהם כל הצורך ונוסחאות הישנות ישרות הם בלי הגה"ה ויש לכל הירא וחרד על דבר ה' להתעורר בזה ופן ישתו התלמידים הבאים ממי התלמוד את מים המאריים האלה ויש לנו למחות ולגעור בבעל המדפיס שלא ישגיח בשום הגה"ה שאינה ברורה ופשוטה לכל וגם אם יהיה נראה לו הגה"ה ברורה יניח נוסחא הישנה במקומה ויעמיד הגה"ה מן הצד בגליון"<sup>11</sup> עכ"ל.

ד. ורבי מרדכי דיסלדארף [מגדולי הדור בזמן הנר"ב] כתב בהשגותיו סוף סי' כג בענין הגהת ניקוד התנ"ך מסברא: "ואיך נעלה על לבבינו האטומים לשנות דבר מאשר מצאנוהו ולהסיג קבלת הראשונים ז"ל. ויש לחוש לקלקול הדת ח"ו אם נספק עלינו שום טעות בתנ"ך. והרבה פעמים השבתי למכחישים תשובה נצחת

הנדפסת אצל הגהות מרדכי סוף פרק כירה. 10. אך ע"פ ספרים ישנים מותר כמו שעשה מהר"ם די לונזאנו עצמו בספרו "אור תורה" [אשר כל ישראל ילכו לאורו בתקון ספר תורה] בהגהת התורה ע"פ הערות המסורת, כתבי יד ישנים, מסורת ס"ג לתורה של הרמ"ה חילופי בן-אשר ובן-נפתלי וכו'. 11. וראיתי בהקדמת אחד ממנהיגי ספרי ראשונים המפורסמים ב"ראש דבר" עמ' 35 שכתב: "לא רצינו לסמן כל שיבוש בסוגריים עגולות וכל תיקון בסוגריים מרובעות ונסמכנו על מש"כ הרה"ג מאיר מזוז שליט"א במכתבו למהדיר ספר לחם אבירים במהדורתו החדשה, דאם תשים כל שיבוש בחצי לבנה וכל תיקון בחצי לבנה ישיחו בך מוזרות שבלבנה". וכדי בזיון וקצף לזלזל בשאט נפש בחרם הקדמונים.

מתוך הטעמים וניקוד המקראות שפקרו בהן. ומתוך שהם מודים שהתורה שבידינו היא בהווייתה כאשר קבלוה אבותינו בסיני ומפי הנביאים. לכן הוכרחו להודות לי על הפירוש האמתי שבאותן המקראות. ואיך ניקום אנן ונספקה על עצמינו חלילה לכן אסור לשנות אפילו שום נקודה המוסכמת בכל ספרים ישנים". ובסוף סי' קצב כתב: "אבל חלילה לשנות שום ניקוד שמוסכם בכל ספרי תנ"ך".

ה. וראה עוד בשו"ע או"ח סי' קמא ס"ח: "כל תיבה שהיא קרי וכתוב הלכה למשה מסיני שתהא נכתבת כמו שהיא בתורה ונקרית בענין אחר. ומעשה באחד שקרא כמו שהיא כתובה בפני גדולי הדור ה"ר יצחק אבוהב והר"ר אברהם ואלאנסי וה"ר שמואל ואלאנסי בנו ז"ל, והתרו בו שיקרא כפי המסורה ולא רצה ונדוהו והורידוהו מן התיבה".

ו. ובשו"ת רדב"ז חלק ד' סי' קא: "שאלה על מה שעשה אחד המתחכמים שהגיה כל הספרים על פי המדרש של רבי שמעון בן יוחאי ע"ה [זוהר חקת קפד]. שכתב על פסוק אל תירא אותו שהוא מלא בוא"ו... והיה הדבר קשה לפי שכל הספרים שנכתבו בימי כל הגאונים שהיו בדורות הראשונים לדעתם פסולים. ורצית לדעת דעתי. תשובה: תמהתי על המגיהים האלה וכי עדיף להו מדרשו של רשב"י ז"ל יותר מגמרא ערוכה אשר בידינו וכתוב בו פלגשם כתיב [ב"ר פס"א ס"ד ועי' מנ"ש בראשית כהו, ובכל הספרים היא מלא וכן ואשימם בראשיכם ואשמם כתיב [דב"ר פ"א ס"י ועי' מנ"ש דברים א,יג] ובכל הספרים כתוב מלא. וכן ויהי ביום כלות משה כלת כתיב [במדבר רבא פ"ב ס"י ועי' מנ"ש במדבר ז,א] ובכל הספרים כתוב מלא. ולמה לא הגיהו את כל אלה לפי טעותם דסברי דיש להגיה עפ"י המדרש... ע"ש שהאריך וסיים וזו לשונו: "ואעפ"י שהמגיה הפחידני באומרו כי אחד מהחכמים תיקן הספר כאשר בתחלה ולא יצא משנתו עד שנעשה סגיא נהור. לא חששתי לדבריו ואמרתי לא לכבודי ולא לכבוד בית אבא אני עושה אלא כדי שלא ירבו מחלוקות בישראל ולא תעשה תורתנו כשתי תורות כ"ש שאנו בין אומה זו שאומרים שאנו החלפנו בתורה והוספנו וגרענו והגהנו בה מה שרצינו ומה גם עתה אם יראו ספרי תורתנו חלוקים זה על זה. ועל כן הלכתי אני בעצמי לבית המגיה ומצאתי ג' ספרים מוגהים ותקנתי אותם והחזרתי עטרת התורה כאשר בתחלה (וביתר) [וכיתר] הספרים וגזרתי עליו ששוב לא יגיה ספרים על פי המדרש אלא על פי רוב הספרים [או ע"פ ספרים מדוייקים הנתמכים ע"י הערות המסורת כאשר עשה בעל יד רמ"ה בספרו "מסורת סייג לתורה" ומנחת שי, או ע"פ ספר מפורסם למוגה ע"י בר-סמכא דוגמת

ספר בן-אֶשֶׁר אשר סמך עליו הרמב"ם וכל כלל ישראל אחריו<sup>[12]</sup> ועליו יתברך בטחתי כי הוא יודע תעלומות לב: ע"ש.

ז. והריעב"ץ ב"מגדל עוז" בית המדות עליית הדקדוק (דף פג:): כתב על המדקדק רז"ה: "וראה עד כמה הגיעה כח שגעונו, שאפילו בספרי מקראי קודש המדוייקים כמעט שלח ידו להטעותם, לולי שמצא לבעלי מסורת שאשרום וקיימום כמו שהעיד על עצמו בענין דגש ברכת, שהיה בעיניו טעות מחמת שיוצא מהכלל שלו שמצא בענין תנועה קלה שהרעיש עליה את העולם בספריו והרים נסו, כאילו בנה עולם חדש על כן לא יעזבנה מקולמוסו. ולו יהיה כדבריו שכיון האמת בזה, וכי יש לנו כלל אחד בכל כללי הדקדוק שלא נאמר בהן חוץ? הטובים הם מכללי התלמוד שבפירוש אמרו רז"ל (עירובין כז.). אין למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בהן חוץ. אבל כללי הדקדוק על פי הרוב אינם מושלמים לגמרי, ואי אפשר להמציא בהם כלל מוחלט אם לא על דרך הרוב:

אבל דרישת הסבות והטעמים למונחי הדקדוק ומנהגי הלשון ברוב יולידו הבלים גדולים כמו שחשב זה המתגדר במלאכתו לעשות משוא נח הבא אחר תנועה קטנה שו"א נע - מפני המצאתו בתנועה קלה כמות שהיא כולה נעה וחשודה אחר שראינו הרבה מלות שאינם נוהגים אותנו מנהג כמו הַפְּפִי (בראשית יט, כא) פְּנִיפוֹ (שמות יב, כז) ברכת וזולתם על כן אינו אלא רעיון רוח". עכ"ל.

ח. ובלחם הבכורים [מראב"ד האי ג'רבא שבתוניסיה] בהערותיו לתהלים קן (דף רכז ע"א) כתב על המגיה מסברא "ברב גדלו" במקום "כרב": "ואני אומר כמה רב גובריה וחיליה דהאי גברא שמגיה מקרא מסברתו וכבר ידוע מ"ש הראשונים ז"ל ה"ה הרשב"א ז"ל ודעמיה על המגיה ספרים מסברא וכ"ש מקרא...".

ט. ואין צורך להאריך עוד, שכל בר-דעת מבין שהגהת מקראי קודש מתורתנו הקדושה על פי הסברא, היא חמורה מאד. ועל זה ידו כל הדוים על דור שפל כזה, שיקום אדם לשבש אפילו מסברא מעליא, כל ספרי המקרא המדוייקים [וגם בלתי מדוייקים] שבידינו בדפוס ובכתב יד - ובפרט שכבר אושרו על ידי גדולי הדורות. וכבר נפסק ביו"ד רע"ט ס"א: "ספר תורה שאינו מוגה אסור להשהותו יותר משלשים יום, אלא יתקן או יגנז. והוא הדין לשאר ספרים".

12. ע"י אור ישראל גליון ט' עמ' קסט; גליון י' עמ' קמט, קנ; גליון יד עמ' רג, רד - וצריך לתקן שם "רק הספרים הנ"ל...". וע"י לקמן הערה 19.



"תיקוני" התיקון המדוייק המיוסד כביכול על מנחת שי, לחם הבכורים והרב מצליח מאוזן

י. בלי להודיע שהגיהו, גנבו את לב בני ישראל והדפיסו **שבע פעמים** תיבת "הָאֱהָלָה" מלרע, מה שלא נמצא כן בשום חומש או תנ"ך ידוע. וכל כך למה, כדי שלא תבוא חטף באות גרונית אחרי ההטעמה בניגוד לכללי הדקדוק. והנה לחם הביכורים עצמו שהעיר על זה ונטתה דעתו כן, בהערותיו על התורה לא העיז לשנות, וכתב בהדיא בפרשת וירא שהיא מלעיל. ואעפ"כ לא נרתעו מלהגיה על פי סברא זו. ולא עוד אלא הגהתם זאת מנוגדת לכלל הידוע שכשתבוא ה"א בסוף תיבה במקום למ"ד בתחילה, אזי תמיד המלה היא מלעיל<sup>13</sup>. **אדרבא יתנו עידיהם ויצדקו - יצביעו על חומש אחד קדום בר-סמכא, שהדפיסו "הָאֱהָלָה" מלרע באופן שיטתי<sup>14</sup>.**

בפרשת וירא בראשית יח,ו הדפיסו **הָאֱהָלָה** מלרע - ובלי שום נימוק. וכן בשאר התורה<sup>15</sup> ובהפטרות בשלח - סך הכל שבע פעמים<sup>16</sup> - הדפיסו האהלה מלרע. ושמעתי ממגיד אמת שטעמם ונימוקם ע"פ ספר לחם הביכורים. ואכן בסוף שער המלעיל ומלרע (דף סא וסב) נתקשה בתיבה הזאת - איך יתכן להיות מלעיל כיון שיש אחר הטעם חטף - והרי הכלל בידינו הטעם מבטל את החטף שלאחריו. ולבסוף מסיק שבאלו ובתיבת "צוערה" דלקמן הספרים מוטעים, והעיקר כמו הספרים שמצא הרב לומברוזו<sup>17</sup> שהם מלרע. אך הלחם הביכורים עצמו בהגהותיו סלת למנחה על סדר הפרשיות פרשת וירא כתב: "**האהלה מלעיל ועי' מה שכתוב אצלי במקום אחר בס"ד**" - היינו דבריו הנ"ל בלחם הביכורים. הרי שהלחם הביכורים עצמו למעשה לא מלאו לבו להגיה הספרים שש פעמים בתורה ופעמיים בתנ"ך. ואע"פ שכתב שם בלחם הביכורים דף סא ע"ב שהספרים המוטעים של הרב לומברוזו צדקו - הרואה יראה שרק כתב כן על צוערה<sup>18</sup> - והלחם הביכורים

13. ויש לחוש לשינוי ענין, שבזה שטעמו מלרע אין לו משמעות של למ"ד בראש תיבה כדכתב הלחם הבכורים ב"שער לתיבה הצריכה למ"ד בתחלתה" (דף צג). 14. כי אמנם יש קצת חומשים בלתי מדוייקים שבטעות נדפסו מלרע באיזהו מקומן, אבל תשובתן בצידן בכל שאר המקומות שהדפיסו מלעיל כראוי. 15. וכן הדפיסו בסדרם איש מצליח בקריאת התורה דשני וחמישי לפרשיות וירא ויתרו - ושוב בלי שום הערה למעייך. 16. בראשית יח,ו; כד,סז; שמות יח,ז; לג,ח; לג,ט; במדבר יא,כו - ועוד שתי פעמים בנביאים: בהפטרות בשלח - שופטים ד,יח; ועוד ביהושע ז,כב. 17. אע"פ שהרב לומברוזו עצמו כתב שהספרים שנמצאו מלרע הם מוטעים. 18. וז"ל בענין צערה: "הס"פ בצד"י והמלה מלעיל כי הה"א נוסף ולעולם הוא מלעיל והספרים מוטעים רובם וכן האהלה..." ובהאהלה כתב: "וז"ל הטעם נטעם באל"ף ולא כמו שהושם בלמ"ד ואין לו מלת ס"פ ולא שני טעמים וכן צערה כי אין בו אלא טעם ואם תמצאם שני טעמים מוטעות כי הה"א נוסף בהם ולעולם הוא מלעיל" עכ"ל. הרי נראה שרק דימה צערה לאהלה ששניהם הם מלעיל לפני חט"ף, אבל לא כתב שמצא ספרים כן אצל האהלה - שהרי כתב "ואם

לפום ריהטא הבין כן גם על האהלה. ובודאי נתיישב בדעתו שלא כתב כן על האהלה, ואי אפשר להגיה כן מסברא.

ולא עוד אלא מצינו לרוו"ה בחומשו תורת האלקים בשום שכל לבראשית יח,ו (הובא במסורת הקריאה שם) שכתב: "האהלה, ששה כתיבין כן באורייתא וכולהון חסרים וי"ו, ובכולהון הנגינה באל"ף והה"א בחטף סגול. ויאמר רבי משה הנקדן<sup>19</sup>, כל נגינה מוקדמת מבטלת חטף פתח כמו נשבענו אנחנו שמענו ידענו, ומלת האהלה יצאה מן הכלל כי הנגינה מוקדמת ובחטף פתח. ורצונו בחטף פתח קטן [שהוא סגול]". ובעין הקורא שם כתב: "האהלה כן באספמים [כלומר כתיב יד ספרדיים] חטף תחת הה"א אע"פ שהטעם מלעיל". הרי ע"פ שנים קדמונים [מלפני כ-700 שנה] יקום דבר - מלבד כל הספרים המדוייקים כגון כתב יד בן-אשר<sup>20</sup> וחומשי רוו"ה וקורן ושאר כל החומשים המצויים<sup>21</sup>. וכן הסכימו האחרונים<sup>22</sup> עם הודאת בעל דין של הלחם הבכורים עצמו.

ומה שנתקשה מהכלל - כבר כתב הריעב"ץ הנ"ל [אות ז] שאין למדים מן הכללות. ולא עוד אלא הלחם הבכורים עצמו בדף יב ע"א ובצג ע"א כתב שכשתבוא ה"א הנוספת בסוף התיבה במקום הלמ"ד בראשה כמו חרנה, סדומה, מצרימה,

תמצאם...", ולא כתב שהספרים מוטעים בזה כמו אצל צערה. וגם קשה איך ישתבשו הספרים בשמונה מקומות? ועי' לקמן הערה 16. 19. דרכי הניקוד והנגינות הנדפס בסוף תנ"ך מקראות גדולות דפוס ווארשא דף ג' ע"א; מהדורת בודאפעשט תרפ"ט עמ' 56. ועי' עוד דברי רוו"ה בחומשו מאור עינים ויקרא יא,לו: ...ומלת האַהֲלָה יצאה מן הכלל כי הנגינה מוקדמת ובח"פ (ולפי גירסת ספרינו גם צֶעְרָה דפ' וירא י"ט כ"ג יוצאה מן הכלל אלא שבוה נחלקו הסופרים ויש נוקדים שו"א לבוד) [אבל לכו"ע הוא מלעיל]. 20. אמנם לדאבוננו חלק החומש חסר - אך נשארנו שני המקומות שבנביאים. 21. לפום ריהטא בדקתי הספרים שבאו בהשג ידי: חומשי העמק דבר, תורה תמימה, חומש עם מלבי"ם, מחוקקי יהודה, "תאג" ירושלים תרנ"ה, מקראות גדולות ווארשא (עם מסורה קטנה וגדולה), מקראות גדולות הרגילות, מקראות גדולות "רב פנינים", חומש עם "מסורת מדוייקת" ירושלים תשל"ח, תנכ"ם הרגילים "לעטעריס", תנ"ך ג' גדולי אשכנז רב יצחק דב הלוי במברגר וכו' (משנת תר"ל), תנ"ך עם מנחת שי (דפוס ראשון מנטובה תק"ב). אך מצאתי בתנ"ך אמסטרדם תס"ה שבפרשת וירא הדפיס "האהלה" מלרע - אך בכל שבעת המקומות האחרים הדפיסה מלעיל. הרי בודאי אין כאן אלא טעות סופר, או שינוי מכוון של המגיהים הנוצרים המועדים לכך - אלא שלא הצליחו להשוות מדתם. ואמנם יש רגלים לדבר שהרי הדפיסו גם צערה מלרע, וכן "הפכ"י ו"נגפון" בלי דגש בפ"א - עי' לקמן אות יא ויב. וכנראה שספרים כיוצא באמסטרדם הנ"ל הטעו לבעל "לחם הבכורים". [שוב הגיע לידי ספר "תקון סופרים" - ומבואר שם ש"האהלה" היא מלעיל ובחטף סגול בכל מקום בספרים המדוייקים, אבל "צערה" בדפוסים שלפניו בשני "מתגים" בצד"י וברי"ש (כי כלם נמשכו אחרי טעות דפוס וויניציאה). אך האריך שם להביא עדויות ספרים מדוייקים, ולהוכיח ש"צערה" צ"ל מלעיל. ע"ש באורך. ומבואר א"כ טעמו של הכרעות הלחם הבכורים כמו ששיערנו כנ"ל]. 22. הרב רפאל חיים באזילה בהכרעותיו שבסוף תנ"ך מנחת שי דפוס ראשון; ר"י

המלה היא תמיד מלעיל. הרי כללי הדקדוק סותרים אהדדי, ואוקי חד בהדי חד ואוקי הספרים בחזקתם ש"האהלה" היא מלעיל. ועי' לקמן בסמוך אצל צערה.

יא. בפרשת וירא בראשית יט, כג גם כן הדפיסו תיבת "צַעְרָה" מלרע ע"פ הסברא הנ"ל - והתעלמו ביודעים ממה שבכל הספרים המדוייקים הוא מלעיל. אלא שכאן העירו בשולי העמוד: "געיא [מתג] בצד"י ועיקר הנגינה ברי"ש (כדעת הרב לחם הבכורים)". אך כאן ב"צערה" סמך בעל לחם הבכורים על הספרים המוטעים<sup>23</sup> שנזדמנו לו, ותמך הטעמתם ע"פ סברתו הנ"ל ע"ש. הרי שאע"פ שמצאו בכאן קצת סמך, מ"מ בעיקר תמכו הגהתם על סברתם הנ"ל - וכן לא ייעשה.

הנה גם כאן בעין הקורא עשאו מלעיל. וכתב רוו"ה בשום שכל: "צערה העי"ן בחטף פתח והנגינה תחת הצד"י לבד, כ"כ במקרא כתב יד של רמ"ט ושל נ"ד ומסר עליו בגליון וז"ל, יש נוקדין אותו בשוא לבד וטעמם עבור נגינה מוקדמת ואין משימין על לב שהיא על משקל האהלה עכ"ל ונכון הוא. ומזה תבין טעות אותם המנקדים מלרע כי חשבו שלא יכון הנגינה מלעיל בעבור החטף פתח ולכן נקדוה מלרע, ונשארה התיבה מלעיל ומלרע ושבוש הוא, וכן העלה בעל תקון סופרים (רבי שלמה דובנא). ונראה שהנגינה המוקדמת אצל החולם לא תבטל החטף פתח. עכ"ל. וכן כתב במסורת הקריאה בקיצור. וכן הוא בשאר הספרים המדוייקים וכן"ל. וכן העיד רבי יעקב ספיר בקונטרס "מאורות נתן"<sup>24</sup> בשם כת"י בן-אשר<sup>25</sup>. וכן מצאתי עדות מפורשת של המסורת<sup>26</sup> המונה "צערה" בכלל התיבות בטעם מלעיל וה"א בסוף ולית דכוותיהו בתנ"ך.

יב. בפרשת וירא יט, כא הדפיסו "הַפְּכִי" הכ"ף בלי דגש, וכהודאתם בניגוד לנדפס "בכל החומשים ובתנ"ך קורן". [והמנחת שי העיר על הפכי: "הה"א בקמץ לבד והוא חטוף". ולא העיר על דגש הכ"ף, כי נדפס בדגש כהוגן בדפוסי וויניציא שהגיהם. אכן בכ"י קדשו של הערותיו, העתיק "הַפְּכִי, והכ"ף דגושה]. ולמרות

לומברוזו הנ"ל; מסורת הקריאה; תקון ברדיטשוב במבוא הניקוד עמ' 4 אות ז'; רוו"ה. <sup>23</sup> עי' לעיל הערה 16. <sup>24</sup> "אשר האיר על עבר פני יעקב במוהר"ר נתן הלוי ספיר איש ירושלם [בעל ספר המסעות אבן ספיר] הגהות אמתייות מנוגה זיו טהרת הקדש ספר התנ"ך הקדוש אשר בארם צובא הנקרא כתר תורה...". הקונטרס כולל מאות עדויות על נוסח בן-אשר בתורה הפטרות ומגילת אסתר, ונדפס ב"לשונונו" כרך חמישים חוברת שלישית ורביעית ניסן-תמוז ה' תשמ"ו. <sup>25</sup> וכן הוא בכ"י לנינגראד המפורסם, כ"י ששון 1053 ו5071 ובתקן ברדיטשוב הנ"ל. <sup>26</sup> "המסורה גדולה לתורה מידי שמואל בן יעקב בכתב-יד

שתקונם מיועד לכל עדת ישראל כי תורה אחת היא לנו<sup>27</sup>, כפו כגיגית נוסח הלחם הבכורים על כל כלל ישראל.

הנה בלחם הבכורים בהערותיו לפרשת וירא כתב: "הפכי ה"א בקמ"ץ חטוף והכ"ף רפה"<sup>28</sup>. אך הר"מ מאזוז בהערותיו ללחם הבכורים (עמ' 26 לדף קה ע"ב) כתב: "כן הוא בחומש ליוורנו עם פירוש אם למקרא, וכן שמעתי ממו"א (יצ"ו) בשם החכם ר' ישועה כהן זצ"ל, ועיין לעיל בפנים דף נ"ח ע"ב כמה דוגמאות לזה. אבל בכל החומשים ובתנ"ך קורן הפכי הכ"ף דגושה". עכ"ל. ובתקונם השמועה מהחכם ר' ישועה כהן כבר הפכה ל"מסורת" כי כתבו בהערת שוליים: "לפי מסורתנו הכ"ף רפויה".

ואילו בענין בנגפו (שמות יב, כז) כתב הלחם הבכורים (דף נז ע"ב): "וראיתי להרב מנחת שי על פסוק בנגפו את מצרים שכתב וז"ל בנגפו הפ"א דגושה. ולאחר המחילה כתב דבריו בלא טעם כאלו הם הלכה למשה...". ומסיק שהוא רפה<sup>29</sup> דוגמת חבריו הרבים הדומים לו. ובהערות הרמ"מ שם כתב: "ומו"א (יצ"ו) קורא אותה בדגש, וטעמו דאדרבא מדכתב הרב מנחת שי הפ"א דגושה, מבואר שהיא דגושה הפך המנהג [כלומר הדרך הנהוג במקרא לפי הכלל], ומסורת כן בידו שהיא דגושה". וכן הדפיסו בתקונם. הרי שאע"פ ש"בנגפו" הוא ממש דומה ל"הפכי" הנ"ל, לא השווו מדותיהם, וביטלו דעת הלחם הבכורים מפני המנחת שי. ולמה אם כן גבי מלת "הפכי" הנ"ל, התעקשו לקיים דעת הלחם הבכורים נגד מסורת כל הספרים וכנ"ל, וכדרך שנצטוונו ללכת אחרי רוב הספרים המדוייקים<sup>30</sup>.

גם רו"ה בתורת האלקים כתב: "הפכי. נדגש בכל המדוייקים גם בכ"י ומסר עליו לית ודגש, וכ"כ יהב"י הנקדן. וכמוהו בנגפו את מצרים (שמות י"ב כ"ז) הפ"א דגוש". ושם כתב יהב"י: "בנגפו הפ"א דגושה והיה דינה להרפות על משקל בשכבו

למ" שמות יד, כה (עמ' 324) - ומצויין שכן הוא הניקוד והטעמה במקור. <sup>27</sup> וכן הדפיסו הפטרות גם לפי מנהג אשכנז. <sup>28</sup> כנראה ששוב דפוס אמסטרדם המשובשים [כנ"ל הערה 16] היו בעוכריו. ועי' בשער בג"ד כפ"ת (דף נז ע"ב) שכתב שהמקור וציווי יבוא רפה אחרי שו"א נח להבדילם מן הכינוי המדבר בעדו והנסתר - ולפי זה יהיה פ"א הפכי בלי דגש. ובהערות הרמ"מ לדף נז ע"ב עוד יצא לתמוך דבריו ע"פ רש"י נחמיה ג, יז - אלא דבאמת אין משם ראייה. [וכן ידוע שאחרי שו"א שבא אחרי מה שמכנה המדקדק רו"ה "תנועה קלה", בדרך כלל יהיו בג"ד כפ"ת רפים. עי' דברינו ב"שערי דמעות" על "שערי תפלה" סי' רנ (נדפס יחד עם לוח ארש מהדורת "אוצרנו").] <sup>29</sup> ושוב בודאי הסתמך על דפוס אמסטרדם או כיוצא בו כנ"ל. <sup>30</sup> כאשר כתב הרב"ז הנ"ל ושאר הפוסקים וכדרך שעשו חז"ל [ירושלמי תענית

בכתבו (הערת רוו"ה: וכן בנקבו-שם)". ובמסורת הקריאה כתב: "הפכי. הה"א בקמץ קטן והפ"א בשוא נח. וכתב המנחת כליל וז"ל אף כי לדעת התקון סופרים הכ"ף בדגש וכן הוא נכון ע"פ כללי הדקדוק, עם כל זה נקדתי ברפי כי הוא נגד מציאות כל הספרים וכבר מבואר כי יד הקבלה איש מפי איש תקיפה על כללי הדקדוק עכ"ל. ורוו"ה כתב וז"ל הכ"ף בדגש בכל המדויקים גם בכ"י ומסר עליו לית ודגש, וכ"כ יהב"י הנקדן, וכמוהו בנגפו את מצרים הפ"א דגש עכ"ל. והכי נקטינן כי הרב בעל מנחת כליל לא ראה ספרים מדויקים [אמר ד"י כי אם דפוסים אמסטרדם וכיוצא בהם<sup>31</sup> שנחשבו בימיו כמדויקים] ולא כ"י ולא ידע, ורוו"ה כתב שכ"ה בכל המדויקים ומכל שכן שמסר כן במסרה כ"י בודאי הכי עבדינן". עכ"ל. וכן העיד בקונטרס "מאורות נתן" בשם כת"י בן-אשר, שהפ"א דגושה<sup>32</sup>, וכן כתבו רשב"ם<sup>33</sup>, הריעב"ץ במגדל עוז הנ"ל [אות ז] ומהר"י צאלח בחלק הדקדוק [התימני].

#### מתגים ה"זרים" וגעיות השו"א

ג. בתנ"ך ישנם הרבה מתגים שבאים בלי כלל יציב ופשוט, שנראים כזרים בעיני הרבה מהמדקדקים<sup>34</sup>. והנה בתקון "המדויק" ניכר שבשיטתיות נשמטו הרבה מהמתגים האלה - אע"פ שהמנחת שי ולחם הבכורים [שעליהם מושתת תקונם כביכול] העידו בהדיא שיש מתג באותם מקומות. הרי שוב עשו בתקונם כבתוך שלהם וזרקו מסורת המקרא אחרי גבם.

הרי כאן רשימת מקצת המתגים שהשמיטו בניגוד לעדותם המפורשת של המנחת שי ולחם הבכורים ויהב"י הנקדן בעין הקורא: **תדשא**<sup>35</sup> (בראשית<sup>36</sup> א,יא);

פ"ד ה"ב; מסכת סופרים פ"ו ה"ד]. 31. כנ"ל הערה 16. 32. וכן הוא בכ"י לניגראד המפורסם, כ"י ששון 1053 ו 5071. 33. בספר "דייקות מרבנו שמואל" ירושלים תש"ס עמ' 19. 34. ויש חומשים שע"פ הפירוש המסולף של רו"ה בדברי ה"אור תורה" (כמבואר בהקדמתנו ללוח ארש פרק א' אות יח [עמ' 35]), השמיטו הגעיות והמתגים שהיו נראים בעיני המדקדקים האחרונים כזרים - דהיינו געיות השו"א והמתגים שבאות לפני אות דגושה או שו"א נח. ואין זה כוונת האו"ת כמו שהעיר רוו"ה בשום שכל ד,יט ע"ש. ובספרו משפטי הטעמים דף ס' ע"ב כתב על המתגים הללו: "...אחרי שהם מאושרים בספרים היותר מדויקים, והם מקויימים מפי הקדמונים וקדמוני קדמונים, לכן אין לשעות בדברי האחרונים, אשר מבלי יכולת לעמוד על אלו הצפונים, ויגרשום מהסתפח בנחלת ה' אשר גבלו הראשונים, גאוני הלשון והרוזנים... גם רבי שבתי סופר בהקדמה כללית שלו פרק ג' העיד שבימיו החזנים עדיין נהגו בקריאת הגעיות כמשפטן. 35. "בגעיא (מתג) ע"פ המסרה". (לחם הבכורים). וכן רוו"ה בחומש תורת האלקים בשום שכל הביא בשם טוב טעם ומקנה אברם שהוא במתג. גם במאורות נתן העיד שהוא במתג בכ"י בן-אשר. 36. גם בקריאת התורה שבסדרם איננו.

בשתי 37 (ויקרא יג, מח 38); ובשכבך 39 (דברים ו, ז 40; יא, יט 41); ובהקבץ 42 (אסתר ב, ח 43). וכן נדפסו בחומשי רו"ה ותנ"ך קורן המדוייקים.

ולאיך גיסא הוסיפו מתגים נגד דעתם כמו רבבות אפרים (דברים לג, ז 44).

יד. גם רוב געיות השו"א נשמטו בשיטתיות בניגוד למנחת שי.

ע"פ הבדיקות שלי, מצאתי חמש געיות שו"א בספר בראשית במנחת שי 45 והם: ואת רסן (י, יב); ואת פתרסים (י, יד); ואת האנשים (יט, יא); ואת הצמידים (כד, ל); שְלָמִים 46 (לד, כא) - וכולם [חוץ מכד, ל 47] הם בגעיא גם בעין הקורא וחומשי רו"ה ותנ"ך קורן 48. ובאמור כא, י אֲשֶׁר 49 ובחקת יט, ט וְהִיתָה נשמטו גם בתקון וגם בסדורם. ואע"פ שלא נזכרו בלחם הבכורים, אך גם לא כתב לשוללם. והנה בפרשת תרומה שמות כה, לג הם עצמם הדפיסו מְשַׁקְדִים בגעיא (וכנזכר במנחת שי), אע"פ שלא נזכר בלחם הבכורים.

טו. בהקדמה לתקונם עמ' 32 כלל לב כתבו: "געיא שעם השוא בראש תיבה באה לקרות השוא הוא כמו שוא פתח [כלומר חטף פתח], כמו (זכריה ג', ח) שְמַע-נָא". ואם באמת קבלה היא נקבל - אבל אם לדין יש תשובה - שהרי מדברי הלחם הבכורים [התוניסאי] עצמו [דף מו ע"א] יוצא שקריאת שוא געיא 50 היא או כפתח ממש או כסגול ממש - אבל כחטף פתח לא שמענו. ובכל אופן בודאי לא

37. וכן העיד בדרכי הניקוד והנגינות של רבי משה הנקדן (מהדורת בודאפעסט עמ' 69). 38. ונזכר בלחם הבכורים דף מז ע"א ופו ע"ב. 39. וכן ר' אליה בחור הזכיר מתג זה בספרו טוב טעם פרק ז' ורבי שבתי סופר מפרעמיסלא בהקדמה כללית לסדרו עמ' 27 ובקריאת שמע שבתוך הסדור. 40. גם בקריאת שמע שבסדורם שנדפסה עם טעמי המקרא ומתגים, נשמטו. 41. המנחת שי העיד שכן הוא גם לבן-אשר. 42. גם בתנ"ך רבי שלום שכנא יעלין העיד שבכ"י בן-אשר הוא במתג. (ספר היובל לרב מרדכי ברויאר עמ' 345). 43. לחם הבכורים דף צ' ע"ב וצא ע"א. 44. ע"ש במנחת שי, ובלחם הבכורים כתב שם: "קריאת הבי"ת בשוא נח רד"ק במכלול". ועל כרחך לפי זה א"כ אין מתג בבית וכדמוכח בספר המכלול (דפוס ליק דף עא ע"ב ועב ע"א). גם בכ"י בן-אשר מסר עליו חטף - כלומר שהוא בלי מתג (דלא כחבריו רבבות אלפי ישראל וכו'). 45. וכולם הם בגעיא גם בתנ"ך הר"מ ברויאר ע"פ כתב יד לנינגראד המפורסם ושאר כתבי יד עתיקים הקרובים לכת"י בן-אשר. 46. וכ"כ בספר זכרון לרבי יוסף קמחי עמ' 19 ובאוצר נחמד הכוזרי מאמר ב' סי' פ' דף צא ע"ב בשם ר"א בחור. 47. והעיד במנחת שי שהוא במתג גם לבן-אשר. 48. וכן הם בגעיא בחלק הדקדוק של מהרי"ץ, חוץ מיט"א ולד, כא - שלא נזכרו. אבל גם הם נמצאים בגעיא ב"תאג"י ירושלים תרנ"ה וב"מסורת מדוייקת" של רבי יוסף צובירי. 49. וכן הוא במחברת כתרי תורה עמ' לג; עין הקורא ומהרי"ץ. 50. בקריאתו הפשוטה - אבל

טוב עשה לסתום דבריו [המיועדים לכלל הצבור] נגד המדקדקים קדמאי<sup>51</sup> ובתראי<sup>52</sup> שכתבו שבבוא געיא לצד השו"א תקרא פת"ח [או סגו"ל] בהרחבה - ולא כחטף פת"ח. וחוששני שגם כאן אין כאן קבלה אלא שינוי מסורת הקריאה ע"פ סברא כדי שלא לקרות שו"א כתנועה ממש<sup>53</sup>.

טז. בכללי הדקדוק בהקדמה עמ' 32 כלל ל' כתבו: "געיא [מתג] שעם תנועה קטנה, השוא אחריה נח. וכ"כ בלחם הבכורים שער המאריך דף צ' (בשם המנחת שי) בראיות חזקות ע"ש. והגעיא רק להעמיד קצת. לדוגמא: הַלּוּיִם". ועל פי זה בתקונם עשו כל השואי"ם שאחר פת"ח מתוג<sup>54</sup> נחים כגון הַמְּבַקְשִׁים, הַמְּלָאָה, הַצְּפַרְדְּעִים - והכשילו גם מדפיסים אחרים שסמכו לתומם על תקונם "המדוייק". והנה לא דקו בדעת המנחת שי, שהרי הוא כתב בהמשך שם בהדיא שיש הרבה שואי"ם נעים הבאים אחרי חיר"ק קטן הנמשך במתג<sup>55</sup> - אלא שהמנחת שי לא ידע דרך סלולה להגדיר מתי הם נחים ומתי הם נעים. אך אחרי פת"ח מתוג החליט המנחת שי השו"א לנח<sup>56</sup>. ומ"מ הרואה יראה שהלחם הבכורים העתיק דברי המנחת שי בזה בהסתייגות, ובמקומות אחרים<sup>57</sup> כתב בהדיא להניע שו"א גם אחרי פת"ח מתוג בכגון דוגמאות הנ"ל - וכן הוא דעת הקדמונים<sup>58</sup>

יש אופנים אחרים לפני אות יו"ד ולפני אותיות אהח"ע - ומקריאות אלו התעלמו בתקון שם לגמרי. <sup>51</sup>. רוו"ה בחומש מאור עינים בראשית מג, כא בשם טעמי המקרא לבן-בלעם; רד"ק במכלול ליק קלט ע"א; מאירי בקרית ספר ראש חלק תקון סופרים בראש שער בתכונת קריאת השבא (דפוס איזמיר דף ד' ע"א); מחברת כתרי תורה (מחברת התיג'אן הערבית) [בני-ברק ה' תש"ג דף לג ע"א]. <sup>52</sup>. מפרשי הכוזרי אוצר נחמד וקול יהודה מאמר שני סי' פ' (דף פט ע"ב, צ' ע"א) בשם ר' אליה בחור; רבי שבתי סופר בהקדמה כללית לסדורו מהדורת אוצרנו עמ' 29; מנחת שי בתהלים סח, כז ובשאר מקומות; לוית חן דף כד ע"א. <sup>53</sup>. עי' הקדמתנו ללוח ארש מהדורת "אוצרנו" פרק א' אות יח (עמ' 33, 34). <sup>54</sup>. פרט כמובן לפת"ח מתוג שלפני אותיות הדומות כגון "הַלּוּיִם". <sup>55</sup>. ועי' מנחת שי שופטים ה, יב. <sup>56</sup>. המנחת שי לא נחית לחילוק שבין הגעיות הכבדות שדרך לבוא אחריהן שו"א נח לבין הגעיות הקלות שהדרך לבוא אחריהן שו"א נע [עי' סדור עבודת ישראל עמ' 82, 83], ולכן נסתבך בראיות שהשו"א נח - ואין כאן המקום להאריך בכללים הללו. <sup>57</sup>. דף לב ע"א; סה ע"ב והערותיו לשופטים טז ומלכים ב, ב. <sup>58</sup>. בן-אשר בהרבה מקומות בכתב יד "כתר ארם צובה" ובדקדוקי הטעמים המיוחס לבן-אשר מהדורת בער-שטראק עמ' 33 והעתיקו רוו"ה במאור עינים שמות ד, יט; מסורת מדוייקת שמות ו, כז בשם מחברת התיג'אן; מחברת כתרי התורה (הוא מחברת התיג'אן הערבית הקצרה מתורגמת ללשון הקודש הוצאת מכון פעולת צדיק בני-ברק תש"ג) פרק ה' וע"ש באורך בלעומת המחברת; טעמי המקרא המיוחס לבן-בלעם בשער השו"א; ר' יהודה אבן חיוג' בשער השוא הנע והנח (ר' יהודה אבן חיוג' בשלשה ספרי דקדוק לייפציג תר"ל עמ' 130). וכן נראה לדייק מהמאירי בקרית ספר חלק התקון סופרים דף ד' ע"א [כעין דברי הלוי חן בהערה הבאה]. וכן משמע מיהב"י הנקדן בסוף שער המתיגות שלו (נדפס ב"לשונו" טבת-ניסן תשי"ח). גם מהרד"ק במכלול דף מא ע"ב דפוס ליק גבי בַּסְעָרָה (מ"ב, ב, א) נראה שהמתג מניע

והאחרונים<sup>59</sup>. ולא נעלמו דברי הלחם הבכורים [ושאר מדקדקים] מעיניהם המשוטטות למרחק<sup>60</sup> - אלא ודאי דשוב העדיפו להשען על בינתם נגד קבלת הקדמונים. אך הלחם הבכורים עצמו כבר כתב בדף מד ע"א: "ולאחר המחילה [מהמנחת שי] אני אומר שאע"פ שדבריו אמת וצדק עכ"ז במלות שכתב עליהם הרד"ק בפירוש שהם בשוא פתח אין להניח ודאי של הרד"ק מפני ספקות של הרב מנחת שי אחר שהרד"ק היה מהראשונים והיה חכם גדול במלאכת הדקדוק...".

זי. בהא סלקינן ובהא נחתינן, הרי מכל הנ"ל למדנו שבתקונם עשו ע"פ סברתם כאדם העושה בתוך שלו, ובניגוד לספרים המדויקים ומסורת הקריאה שעליהם כביכול התבססו - על כן אין לסמוך על תקונם כלל - ודינו כדין ספר שאינו מוגה.



השו"א. גם רבי משה הנקדן בדרכי הניקוד והנגינות מהדורת בודאפעסט תרפ"ט עמ' 72 כתב שבמילות כמו הַמְבַקְשִׁים וכו' "העמידו ההאי" בגעיא כדי שלא תתחבר למ"ם שאחריו". עכ"ל. ושמע מינה שהשו"א נע. גם בחיבור קדמון על הגיית השו"א ("לשונונו" תש"ג-ד כרך יב עמ' 153 בכלל התשיעי): "כל שוא אשר ימצא תחת מ"ם ותהיה המ"ם [האות] השניה במלה, ותהיה האות הרביעית במלה דגושה, השוא אשר תחת המ"ם יבוא בפתח כמו הַמְקַנָּא" (במדבר יא, כח). ועם כי יש חילוקים בפרטים - אבל הצד השווה שבכולם הוא כי מדרך המתג להניע השו"א גם אחרי פת"ח. ועי' ספר הניקוד האשורי עמ' 71, 72 ואכמ"ל יותר. 59. ר' אליה בחור בפרק שירה [קול הקורא פרק יב ס"ג (סדור מהרש"ס כרך א' עמ' 181)]; סדור רבי שבתי סופר הקדמה כללית עמ' 36 ובמקומות רבים בביאוריו על גוף הסדור כגון עמ' 93 המכסה והמיחלים וכן עמ' 118 המלמד ועמ' 120 המרחם; סדור ר' עזריאל ור' אליה ווילנא במקומות הנ"ל; לוית חן דף ח' ע"א מבואר שבלי המתג השו"א נח - וא"כ עם המתג נע. וכן מבואר מדף ט' ע"א. ובדף קה ע"א מבואר ש"המצפצים" המ"ם בשו"א נע [מפני הגעיא]. וכן מהר"ם די לונזאנו באור תורה העיד בכמה מקומות על החטף פת"ח כגון בשמות ז, כט שכל הצפרדעים הה"א בגעיא והצד"י בחטף פת"ח; ויקרא ו, יט המחטא; יד, יא המטהר. וכן דעת הרוו"ה בשום שכל יח, יז; כז, לח. וכן מבואר בחלק הדקדוק של מהרי"ץ בהרבה מקומות, ועי' במדבר ה, כז. וכן ר"י מאלצן בסדור הגר"א "אשי ישראל", מסמן שו"א נע אחרי מתג בה"א הידיעה כנ"ל. 60. כאשר יראה המעיין בהערות על כל ספר לחם הבכורים, ובהקדמה והערות לתקון שמביאים מדברי המדקדקים הראשונים והאחרונים המפורזים, כגון ראב"ע בספר צחות, יהב"י הנקדן [הנדפס בחומשי מאור עינים לרוו"ה - או הנדפס מחדש בשם חומש עין הקורא], ושתי ידות למהר"ם די לונזאנו, ערוגת הבושם, סדור רבי שבתי סופר מפרעמיסלא, דקדוק הגר"א. גם עין רואה ההסכמה על מחברת כתרי תורה הנ"ל והסכמות והערות על שאר ספרים.



## ואל בינתך אל תישען

בעקבות פרסום המאמר הנ"ל פנתה המערכת לאחר זמן בשאלה להרה"ג מחבר המאמר אם זכה לתגובה והשיב לנו: שבאו להתנצח עמו וזה תורף תשובתם: **מצאנו (כפי הבנתם) שגם הרשב"ם הגיה המקראות. אם כן גם ר"י "כסא רחמים" יכול להגיה המקרא!**

### -מכתב-

לכבוד שלוכט"ס,

מאז לא נתקבלה שום תגובה במערכת "אור ישראל" אלא שתלמידי ישיבת "כסא רחמים" באו אלי בעצמם להתנצח. אך לא די שלא קיימו בעצמם יישב בדד וידום כי נטל עליו ומודה ועוזב ירוחם, אלא אף טענו כך חובתנו וכך יפה לנו, לעזוב מקור מים חיים, התורה המסורה לנו מסיני, [כעדות כל הספרים ממזרח שמש עד מבואו, וכעדות הקדמונים והאחרונים] לחצוב להם בורות נשברים אשר כרו במשענתם משענת הקנה הרצוף סברת לבס. ולא ישיבו אל לבס מאמר החכם מכל אדם ואל בינתך אל תישען (משלי ג, ה), כי לבנו אינו אפילו כמלא נקב מחט סידקית, ואין אנו אפילו כאצבעתא בקירא לסברא. וכ"ש במקראי קודש, שכל דבר הנראה זר בעינינו אם ריק הוא ממנו הוא. וכבר כתב הרמב"ם בפרק ח' מהל' מעילה: "ודבר שלא ימצא לו טעם ולא יידע לו עילה אל יהי קל בעיניו, ולא יהרוס לעלות אל ה' פן יפרוץ בו, ולא תהא מחשבתו בו כמחשבתו בשאר דברי החול" ע"ש.

והרצו לי טענתם בפיהם, כי ניקוד המקרא מותר להגיה מסברא, והביאו מקור מרשב"ם על זועמה (במדבר כג, ז). ואם הרשב"ם יכול להגיה מסברא גם ראש הישיבה יכול להגיה!!! - אפילו בניגוד לכל הספרים ועדות הקדמונים והאחרונים!!! והנה לחם הבכורים (לפני כמאתיים שנה) שהוא נר לרגלם בכל מקום, לא היה עוז להגיה מסברא - עד שקם בדורנו...

והנה כל בר-דעת מבין שאין שום נפקא מינה בין להגיה אות או להגיה ניקוד, שכל דקדוקי תורה ומקרא סופרים ניתנו מסיני מרועה אחד. וכבר הבאתי כן בהדיא בראש מאמרי מגדולי האחרונים. ואע"פ שאין אנו בקיאים בחסרות ויתרות וכ"ש בניקוד, אך "כל שאין בו מחלוקת אין לך בקיאות גדולה מזו" (קרית ספר למאירי בהקדמה שלו).

והנה זה לשון הרשב"ם שם: "זעמה נראה לי בפתח שהוא לשון ציווי אבל זועמה מלאפוס [כלומר בחול"ם] משמע נקבה זועמת, כמו אש אוכלה, והיא שופטה את ישראל". אך אין להם מזה ראייה כלל:

א. הרשב"ם כתב לשון נטיית דעתו, ובכל אופן אין מכאן ראייה ששינה הלכה למעשה בספרים (ע"י לשון רבינו תם ומהרש"א שהעתקתי במאמרי).

ב. ייתכן מאד שהיו הספרים שלפני הרשב"ם חלוקים בניקודם כאשר כתב הריב"ש בתשובה סי' רפד בענין קריאת "דודיך" ובאבקת רוכל סי' ד' [שהרי מצינו הרבה שינויים אצל הקדמונים אפילו בשינויי אותיות ומלים וכ"ש בניקוד]. ועל מחלוקת זו כתב הרשב"ם שניקוד הפת"ח נראה לו.

ג. והוא עולה על כולו - שהם עצמם ראו שהלחם הבכורים שם הביא דברי רשב"ם אלו וכתב עליהם: "...ומשמע שבא להגיה הפסוק והוא פלא". הרי דעתו בביורר שמן הנמנע להגיה הפסוק מסברא [כדעת כל הקדמונים שהבאתי במאמרי], וא"כ השתומם על דברי הרשב"ם [וברור שיש לחפש יישוב כנ"ל]. וברור בלי ספק שדעתו הלכה למעשה שאסור להגיה אפילו הניקוד מסברא. וכ"ש בדורנו ובנידון דידן שגדולי הראשונים והאחרונים וכל הספרים קיימוהו ואשרוהו.

וה' יגזור פרצות הורתנו וירום קרן צדיקים  
י. ד. בני ברק

סמוך להדפסה ראינו שמכתב זה התפרסם ביתר אריכות ב"אור ישראל" תשרי תשס"ד וסיים שם הכותב בזה הלשון: "ואין ספק שבזמנים כתיקונם היו בית דין דנים "הספרים המדוייקים" לגניזה כדין ספר שאינו מוגה.

## רשימה חלקית

של השינויים שב"סדור המדוייק"

המודגש הוא נגד המקובל בכל קהלות ספרד ואשכנז גם יחד  
יש מקומות ששתי הנוסחאות מבוססות והוא קורא על האחת 'טועה'  
[כל זה מלבד עשרות רבות של שינויים בכינוי נוכח לזכר (תורתך, תורתך - במקום  
תורתך; עולמך, עולמך - במקום עולמך)].

### הסידור המדוייק

- אחד
- יפתח אחד
- אי
- נוסף וצאצאי עמך ישראל
- צרכי
- עשר
- קראת שמו
- ותבנה שי נמחק
- חרב
- נמחק
- שירי
- הדשן
- דרומי ה' נמחק
- טוען
- ובוש
- בפה
- חי
- וגבורה ו' נוסף
- עד ו' נמחק
- מהרה נמחק
- כל נמחק
- ככתוב
- חננו ו' נמחק
- וקבצנו מהרה יחד
- שאתה

### סדורים רגילים

1. יסתם אחד מהם
2. יפתח אחד מהם
3. אי אפשר להתקיים
4. וצאצאי צאצאינו
5. שעשה לי כל צרכי
6. עשר תקונין
7. קראת אותו ישראל וישורון
8. ושתבנה ביהמ"ק
9. חרב ביהמ"ק
10. כמו שנאמר ונשלמה...
11. שירי הדם
12. הדשן
13. יסוד הדרומי
14. טוען אחר
15. ובושט פנים לגן עדן
16. מהולל בפה עמו
17. חי העולמים (גי פעמים)
18. (ישתבח) נצח גדולה גבורה
19. ומעולם ועד עולם
20. מהר והבא עלינו ברכה ושלוש מהרה
21. מארבע כנפות כל הארץ
22. וכן כתוב ע"י נביאך
23. וחננו מאתך
24. וקבצנו יחד...
25. מודים שאתה

**סדורים רגילים**

**הסידור המדוייק**

- |  |   |
|--|---|
| 26. בהלל ובהודאה                                       | בהלל גמור ובהודאה   |
| 27. ושפתותי מדבר מרמה                                  | ושפתי   |
| 28. חתום פה שטן  | חסום פי-שטן   |
| 29. לא כחטאנו עשה לנו                                  | תעשה לנו  |
| 30. ולא כעוונותינו גמל עלינו                           | תגמל עלינו  |
| 31. ונתן לנו את תורתו                                  | <b>את נמחק</b>  |
| 32. קדם אבונא דבשמיא וארעא                             | וארעא נמחק  |
| 33. היום יום... בשבת קודש                              | קודש נמחק   |
| 34. שלא שם חלקנו כהם וגורלנו ככל המונם ולא גורלנו נוסף | <b>שלא שם חלקנו כהם וגורלנו ככל המונם ולא גורלנו נוסף</b> |
| 35. שהקב"ה מצוי ומשגיח                                 | נמצא ומשגיח   |
| 36. ואין אנחנו יכולים ליגע בידך                        | בְּיָדְךָ   |
| 37. בשעת לידתך   | לְיָדְךָ  |
| 38. בורא פרי הגפן                                      | הַגֶּפֶן  |
| 39. ונא אל תצריכנו                                     | ונא נמחק  |
| 40. הרחמן... קוממיות לארצנו                            | <b>קוממיות בארצנו</b>                                     |
| 41. רוב רבי רבבות פעמים                                | <b>פעמים נמחק</b>   |
| 42. שעה שועת בני עמי                                   | <b>שעה לשועת</b>  |
| 43. מדלות תבצעני                                       | <b>מדלות תמלטני</b>                                       |
| 44. שעה נאסר אשר נמסר                                  | <b>שעה לנאסר</b>  |
| 45. א"מ חדש עלינו שנה טובה                             | <b>טובה ומבורכת</b>                                       |
| 46. א"מ כתבנו לחיים טובים                              | <b>טובים וארוכים</b>                                      |
| 47. לעולם ולעולמי עלמא                                 | <b>מלכותיה קאים</b>                                       |

כל ישראל המה וחכמיהם ורבניהם טעו במדב"ר לא ידעו לקרוא התיבות????!!

(יוסף אומץ להרחידי"א סי' י')



## נספחים

חניכי השיטה הזו גם הם מראים אותותם, מרעישים את העולם בחידושים, בתקיפות, ועומדים על שלהם בכל מחיר, [וכבר התריעו ע"ז בשו"ת יבי"א ובבטאון 'קול תורה'], והדוגמאות למכביר והרי אחדות מהן.

בעל שו"ת 'יצחק ירנן' טוען בתוקף במאמר (ב'אור-תורה) **דעוקץ התחתון של ר"ת - לא היה ולא נברא!** [עיין בזה בקונטרס 'לגדור-פריץ' מהדו"ק עמ' 23]. ועוד לו בתשובה נחרצת, שמי שלא ספר העומר כלל כגון חולה שהבריא באמצע הספירה או גר וכיוצא בו, ממשיך לספור עם ברכה, נגד מנהג כל ישראל לספור בלי ברכה.

### "תנאים" לקבלת גר

והאחרון הכביד, ספרו של חה"כ (לשעבר) חיים אמסלם בשם 'זרע ישראל' על ענייני גרות, עם הסכמת מורו ורבו הרב הנאמ"ן בראש הספר. והרי קטע ממנו המופיע בעמ' עד"ר:

**דעת מו"ר הגאון ר' מאיר מאזוז שליט"א בהגדרת הגרות בקבלת מצוות חלקית**

וברוח דברי אלה כתב לי גם מעלת מו"ר הגאון האמיתי ראש הישיבה הנאמ"ן שליט"א (הרב מאיר מאזוז ראש ישיבת כסא רחמים), בעקבות דברים בענייני גיור ששלחתי אליו, וזה לשונו: ... אבל קשה מאד להתיר גיורים שימשיכו לנסוע בשבת ולאכול טרפה ולהעמיד עץ אשוח בתחילת השנה האזרחית וללכת לכנסיה וכו'. צריך למצוא גבול וגדר לדברים האלה שממנו אין לזוז, למשל: לאכול כשר, ולא לאכול חמץ בפסח, ולצום בכיפור, ולעשות קידוש בשבת, ולא ליכנס לכנסיה וכו'. **ולהודיע להם שאם יעברו על זה תופקע גירותם.** ומסתמא הרה"ר שליט"א ימצא את שביל הזהב בכל זה, עכ"ד ודפח"ח.

ושם בהערה 9 כתב כך: ונשאלתי על דברים אלה של מו"ר נר"ו, מדוע הזכיר רק קידוש בשבת, ולא הזכיר לתנאי של שמירת שבת, דלכאורה הרי מומר לחלל שבת הוי מומר לכל התורה כולה, ומה מועיל קידוש בשבת, והדלקת נרות לאשה וכדומה אם מחלל שבת?

והשבתי, שנלע"ד שדברי מו"ר ועט"ר נר"ו נאמנו מאוד בזה, וכל הדברים הללו שהזכיר בכלל מנהגי יהדות הם שהגר צריך לנהוג בהם, שבזה מראה שקבל עליו יהדות ועול תורה, ואפי' שבענין חילול שבת הרי הוא נכשל, דינו ככל יהודי הנכשל בחילול שבת ובודאי שאין מתבטלת גירותו וכו' כל שהתכוון ליהדות ולהכנס ב'סוג יהודי', הוי יהודי, ואין אפשרות לבטל גרותו, וכו', ע"כ.

והאריך שם לבאר כוונתו ב'סוג יהודי', דהיינו דוגמת חלוני מסורתי שמקיים דבר קל שקשור לשבת כגון קידוש והד"נ אף שמחלל שבת, עיי"ש באורך מה שדימה זה לתשובה שבתשב"ץ, ודימויו הבל - לא קרב זה אל זה.

ועוד שם חידושים מחודשים על ענייני גרות, וכל גדולי התורה ומועצת חכמי התורה חרצו דינו ב'גילוי-דעת' כלשונם: "שהוא מגלה פנים בתורה שלא כהלכה", וללא הועיל, לא נסוג מדעתו כמלא נימה, ומפיץ ספרו בכל בתי-הדין לגיור המפוקפקים [דוגמת הב"ד של חיים דרוקמן אשר תעתע גם ברבנות והיה חותם על תעודת גרות על-אף שלא השתתף כלל בהרכב ולכן ביטלו גרות שנעשתה אצלו לפני 35 שנה. ובגליון 'בית נאמן' [מס' 48 הערה 8] מתמה איך אפשר לבטל גרות שלפני 35 שנה], ונעשה הספר אצלם כאבן יסוד רחמ"ל, [מחמת תפוצת הספר הוציא לאחרונה ספר 'קיצור זרע ישראל']. הקב"ה יגדור פרצותינו.



על אופן רעיונותיהם וצורת דרשותיהם בע"פ וביאוריהם הזרים בכתובים יש באמתחתנו דברים ארוכים ועמדנו בפני שיקול כבד - אוי לי אם אומר אוי לי אם לא אומר. והכרעת-חכמים היתה שמן ההכרח להביא לפחות דוגמאות בודדות וידע הקורא נאמנה, שיש כהנה וכהנה דוגמאות רבות עד מאוד. ועל כולנה בגליונות 'בית נאמן'.

#### על שמשון שופטן של ישראל

איתא סוטה י' ע"ב: "אמר רבי יוחנן שמשון דן את ישראל כאביהם שבשמים, שנאמר דן ידין עמו כאחד וכו'". פירש רש"י - "כאחד. כיחידו של עולם במשפט צדק". ולעיל מינה שם בגמרא: "ויקרא שמשון אל ה' ויאמר זכרני נא וכו'". אמר רב אמר שמשון לפני הקב"ה רבוננו של עולם, זכור לי עשרים שנה ששפטתי את ישראל ולא אמרתי לאחד מהם העבר לי מקל ממקום למקום. ובמהרש"א פירש שאפילו שוחד קל כזה לא קיבלתי.

כלל התפוס בידינו כיסוד היסודות שאין לנו השגה על גדלות עמודי עולם שבכתבי הקודש ואין לנו הבנה במעשיהם וחלילה לנו לשפוט במושגינו הצרים ואמות המידה שלנו.

והרי דברים שנאמרו ברבים בשיעור מוצאי שבת: (ונדפסו בגליון "בית נאמן" מספר 27 ל' אב תשע"ו):

ט. אבל יש דרך שמצאתי אותה בחנות של מישהו שהיה לו שם קטע מעיתון, וכתוב שם שיש כתב יד של מחבר אחד לפני ארבע מאות שנה (מתקופת רבי חיים ויטאל) שנדפס מחדש, ושם הוא נותן סימן פשוט מאד לדעת אם שמות החתן והכלה מתאימים או לא (ובזכות הסימן הזה עשיתי שלום בין שתי משפחות שהיה ויכוח בין בני הזוג). מה הסימן? **תקח את שמות החתן והכלה בלבד (בלי שם האמא ובלי התאריך בעברית ולועזית וכו')**, **תחשב את הגימטריא שלהם ותחבר אותם ביחד, ואח"כ תחלק את זה לשלש ותראה כמה נשאר (לא התוצאה אלא השארית), אם נשאר שארית 1 זה לא טוב, כי אחד זה פירוד "עלמא דפרודא" (זוהר בראשית דף כ"ב ע"א, ועוד), ואם נשאר שארית 2 זה טוב מאד, כי שתיים זה זוג אז הם "זוג מן השמים", ואם נשאר 0 (כלומר זה מתחלק לשלש בדיוק) זה בינוני. ושאלו אותי: אתה מאמין בזה? אמרתי: אני לא מאמין בזה אבל קראתי את זה. ובערך עשרים זוגות שבאו לידי ראיתי שזה ככה, שאם השמות היו מתאימים הם נישאו ביחד, וב"ה יש להם כמה ילדים ומשיאים אותם בנחת ובשמחה.<sup>8</sup>**

ושם בהערה 8 זה לשונו: והשבוע עשיתי חשבון על שמשון ואשתו המרשעת דלילה, "שמשון" זה 696 וביחד עם "דלילה" זה 775 (ניקח את הדל"ת של דלילה ונעביר לשמשון זה יוצא 700, נשאר ליל"ה שזה 75, וביחד זה 775), ותחבר את הספרות ביחד זה יוצא 19, תזרוק את התשע נשאר 1, וא"כ זה החורבן שלו. ובאמת הטפשות הנוראה שאתה רואה בשמשון (שופטים ט"ז), שארבע פעמים אשתו מרמה אותו והוא יודע שהיא מרמה אותו, כשהיא אומרת לו: "הגידה נא לי במה כוחך גדול" (שם פסוק ו'), ובפעם השלישית הוא אומר לה: "אם תארגי את שבע מחלפות ראשי עם המסכת" (שם י"ג), ופתאום הוא רואה את עצמו כשהוא ארוג, והיא אומרת לו: "פלשתים עליך שמשון" (שם י"ד), האינך מבין שהיא אמרה להם שיעשו את זה? ועוד החצופה אומרת לו: "זה שלש פעמים התלת ביי" (שם ט"ו), הרי היא התלה בך ורוצה להרוג אותך ארבע פעמים! אבל הוא היה שבוי למראה עיניו ולא יכול להחליט עד שנפל ביד הפלשתים. ולכן אדם ידע שלא יקח סתם ככה אשה ואח"כ יתחרט. עד כאן פטפוטיו על שמשון שופטן של ישראל, רחמנא ליצלן.



בגליון "בית נאמן" (מס' 49 אות ד') ז"ל: "העיון זה דבר נפלא מאוד אבל היום בעוונות אבד העיון מישראל גלה כבוד מישראל", והאריך שם בדוגמאות הנוגעות לשינויי. וכל דבריו סחור סחור ואינם ממין הטענה, כי טענת הטענות עליו איך הוא מקעקע מסורות מקוימות על-ידי גדולים ועצומים שבכל דור ודור והאלוקי האר"י ותלמידו מהרח"ו מכללם, ומה הוא לעומתם. על-כל זה אין לו שום מענה.

והמובן מאליו שהעיון נשתייר במקום אחד בישיבת 'כסא רחמים'. ובספר 'ויען שמואל' (ח"ג עמ' שמ"ז) כתבו בזה"ל: עוד יחזיקו עשרה אנשים מכל תפוצות ישראל בכנף ילד קטן מישיבת 'כסא רחמים' ויבקשו ממנו ויתחננו לפניו: למדנו תורת העיון, וכו'. ושם בגליון הנזכר (אות ט'): אבל בני אדם לא חושבים אלא שהם כותבים ומדפיסים בלי לעבור ע"ז... והרמב"ם כתב על אנשים כאלה שאינם יודעים להתבונן 'שלח חושך ויחשיך', ע"כ.

ויש איתנו דוגמאות עד בלי די על כח העיון, ועל הכותבים ולא חושבים. ונציג אחת בלבד.

#### מסמרים בכותל המערבי

(מעלון "יהדי אור" ט' אייר תשע"א גליון קב יר"ל ע"י מכון "מאורות זרחו" ירושלים)

שו"ת שנשאל והשיב מו"ר גאון-עוזנו הרב מאיר מאזוז שליט"א

א. מה שנוהגים הבאים לכותל המערבי, להניח שם פתקים עם בקשות, האם יש עניין בזה?

תשובה: יש עניין בזה, ופעם היו תוקעים מסמרים בכותל. ונרמז מנהג זה בספר חרדים (הובא בספר "חק לישראל" פרשת ויחי), וזו לשון הרב ספר חרדים, שם בפרשת ויחי, יום א', וממקורו הוא בדף ע"א ע"ב: 'תקע יתד חזקה אצל כותל מערבי'.

והרי צילום מספר החרדים, וישפוט נא הקורא!

סֵפֶר פָּרָק סו חֲרָדִים רְמָה

צא תִקַּע יְתֵד חֲזָקָה אֶצֶל כְּתֹל מַעְרָבִי, וְיִתֵּד בְּלִבְכֶּם אַחֲזוֹת קְשׁוּרוֹת  
 יָפָה בְּחֶבֶל קְלוּעַ בְּשֵׁלֶשׁ קְלִיעוֹת. א) אֶהְבְּתוּ בְּלִי פְרִיד, בְּחֶבְלֵי אָדָם  
 אֶקְשָׁכֶם בְּעִבּוֹתוֹת אֶהְבֶּה. ב) עֲסוּק בְּתוֹרָה. ג) עֲבוֹדַת הַמִּצְוֹת.



## רבי אלעזר הקליר והמשכילים

דברים חודרי בטן שפרסם לאחרונה בספר ("זאל תטש תורת אמך" תשס"ד)

והרי הדברים ככתבם וכלשונם: "אמנם היו פייטנים קדמונים שקדמו לחכמי ספרד, והם יוסי בן יוסי ור' אלעזר הקליר, אבל שפתו קשה מאד להבנה, ובנויה על מדרשים, ואיננה מרוממת נפש הקורא הפשוט, מסורת בידי ראשונים: בשעה ששר ר"א הקליר "וחיות אשר הנה מרובעות לכסא" ליהטה אש סביבותיו, אולם אנו לא נרגיש בזה. לעומת זאת כל השרים "שנאנים, שאננים, כניצוצים ילהבו" לר' שלמה בן גבירול (בשחרית יוהכ"פ) אם רק מביני עברית המה - מרגישים אש מלהטת בבית הכנסת וארבע מחנות מלאכים סביב לה... אילו היו הפיוטים שלנו לימים נוראים שגורים וסדורים במחזורי אחינו האשכנזים - לא היו צומחים בהם לא משכילים ולא ריפורמים ולא קונסרבטיבים". עכ"ל. מבהיל על הרעיון.



### ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא - וזוון

[ציטוט מתוך ספר אור החמה פרשת שופטים עמ' קא]

מלמד שמושיבים דיינים לכל שבט ושבט ובכל עיר ועיר (רש"י) ולא ידעתי פירושו, כיון שמנינו ב"ד בכל עיר ועיר הרי בתי דינין רבים בכל שבט ושבט, אולי בא לומר שאם היתה עיר אחת לשני שבטים כירושלים שיש בה חלק ליהודה ובנימין שיושיבו בה שני בתי דינין (הרמב"ן) וכן כתבו התוספות סנהדרין (טז:): בד"ה שופטים ע"ש. ומכאן מקור מפורש לשני רבנים ראשיים בא"י אחד ספרדי ואחד אשכנזי.

וידוע מה שכתוב בספר שיחת חולין של ת"ח שרוב האשכנזים הם משבט בנימין ולכן חותמין "הקטן", ורוב הספרדים משבט יהודה ולכן חותמים "הצעיר" (וזה רמז הקטן יהיה לאלף והצעיר לגוי עצום) וכ"ה בפירש"י שופטים (כ,מה) במוסגר וזו לשונו: אליה גילה לבעל מגלה עמוקות שאותם המאה (משבט בנימין) הלכו וישבו במדינת רומי ואשכנז ע"כ. ולפ"ז יהודי אשכנז ואיטליה הם משבט בנימין וע"ע במדרש תלפיות ערך גימטריאות בשם ספר כח ה' (לתלמידו של היש"ר מקנדיא) וזו לשונו: ושמעתי מרבי שרוב האשכנזים משבט בנימין הקטן שבשבטים על כן משתמשים הרבה במספר קטן ע"כ. (ולא בחנם קראה רחל לבנימין בן אוני, ולבה ניבא ולא ידע מה ניבא על השואה בעוה"ר)...



ולכן בהיפרד יונתן מדוד אמר לו: ה' יהיה ביני ובינך וביני זרעי וביני זרעיך עד עולם (שמואל א' כ' מ"ב) וראה זה פלא! כי ר"ת וביני זרעי וביני זרעך - וזוז (ווזוז) והוא כינוי ידוע לאשכנזים פה בארץ, ויונתן שהיה משבט בנימין ציוה לדוד שהוא משבט יהודה שה' יהיה בינינו וביני זרענו עד עולם שלא נבגוד איש באחיו, וליכא מידי דלא רמיזא באוריתא.

(מרן ראש הישיבה נאמ"ן ס"ט)



### בין יהדות ספרד ליהדות אשכנז - מר"ק ח"ם

בקיץ תשס"ג נערך ביד-אליהו כנס ענק ולפני יותר מרבעה ובנוכחות תלמידי חכמים נשא דברים לבאר ההבדל בין יהדות ספרד לאשכנז. יהדות ספרד - דעה אחת. כולם מכבדים את התורה כולם מכבדים תלמידי חכמים וכו'. משא"כ יהדות אשכנז - כמה דעות. זה לשונו (קלטת): "...אחינו האשכנזים שיהיו בריאים עבר עליהם הרבה צרות, הרבה יסורים, הרבה תלאות, הרבה גירושים לכן יש בהם כמה דעות - על כל שני יהודים שלוש דעות. יש להם דעות שסימנם העיקרי מר"ק ח"ם מה זה מר"ק ח"ם, המ' משכילים הר' רפורמים הק' קונסרבטיבים זה לבד... וח"ם - חסידים ומתנגדים".

שורש ההבדל, לדבריו, תלוי בשיטה. שיטת חכמי ספרד נגד פורקי עול סרבנים ומשיחי שקר - דרכי נועם. וזה לשונו: "גם קוב לא תקבנו גם בך לא תברכנו לא מברכים ולא מקללים". וממילא ומאליו הכל דועך ונשכח...; שיטת חכמי אשכנז זה לשונו: "נידויים חרמות מלחמות ורדיפות וחשדות וכו'" ובעיקר כלפי משיחי שקר (ומיליו ירמזון למלחמותיו של מרן בעל ה'אבי עזרי' במשיחיסטים).

### תגובת המערכת:

מן המפורסמות, שלדאבוננו, אצלנו - בכל ארצות ספרד, פעלה חברה (ה'אליאנס') תחת השם "כל ישראל חברים" - דעה אחת, ותחת שם זה הצליחו לעשות שמות וחרבן, בתמימותינו, ולעקור הדת. ואת אשר הותיר ה'אליאנס' כמעט כילו הרשעים העמוקים מקימי המדינה, ושוב, בתמימותנו, כשהעלום לארץ בסיסמת - לאום אחד.

לולי ה' שהיה לנו, ולכלל ישראל, ולא השבית לנו גואל - מרן החזו"א זיע"א - איש אשר רוח אלוקים בקרבנו, ואשר בחכמה עמוקה ונפלאה, הצליח לנווט את

היהדות כאן בארץ. ומדד במידה מדוקדקת וחמורה - עד כמה להתבדל ולהתרחק מהרשעים, ועד כמה להיות עמם, לצורך מלחמת קיום היהדות - ומי הוא זה אשר יכחיש את השמש בצהרים.

וכמו-כן, גדולי הדור שאחרי החזו"א, ושאחריהם עד היום הזה, מלומדי מלחמה לעמוד בפרץ. חושבי מחשבות, ועורכי מערכות בסוגיא העמוקה והסבוכה הלזו - ההתבדלות מן הרשעים ועוד סוגיות חמורות (כמו משיחיות-השקר שעדיין שיריים ממנה מרקדים ביננו) הם הם, שהעמידו ומעמידים אותנו ואת כלל היהדות בקרן אורה - והפורש מהם כפורש מן החיים.

ועינינו נשואות - בדור תהפוכות - לשוכן מרומים. הוא יושיענו - מהר ובמהרה - תשועת עולמים, ומלאה הארץ דעה - את ה' - כמים לים מכסים.

### תושלב"ע

